

I Základy farmakologie a fyziologie

1	Teorie anestezie a mechanismy účinku anestetik	3
2	Základy farmakokinetiky	9
3	Inhalační anestezie	19
4	Nitrožilní anestetika, benzodiazepiny a neuroleptika	63
5	Opioidy	91
6	Totální intravenózní anestezie (TIVA)	113
7	Svalová relaxancia	121
8	Místní anestetika	161
9	Farmaka ovlivňující kardiovaskulární systém	191
10	Funkce srdce	205
11	Fyziologie dýchání	219
12	Krevní plyny	253
13	Acidobazická rovnováha	267
14	Hemokoagulace a anestezie	283

II Klinická anestezie

15	Předoperační vyšetření, riziko anestezie a volba způsobu anestezie	305
16	Postupy při přidružených onemocněních	321
17	Předoperační chronické medikace	395
18	Premedikace	407
19	Anesteziologické systémy a umělá ventilace plic v anestezii	419
20	Příprava a vedení celkové anestezie	447
21	Tracheální intubace a laryngeální maska	455
22	Subarachnoidální anestezie	509
23	Epidurální anestezie	541
24	Periferní nervové blokády	571
25	Polohování nemocného k operaci	617
26	Sledování a monitorování	625
27	Perioperační zajištění a léčba tekutinami a elektrolyty	691
28	Hemoterapie	717
29	Řízená hypotenze	755
30	Zotavovací pokoj	763
31	Pooperační bolest a analgezie	779
32	Komplikace anestezie a anesteziologické příhody	813

33	Šok a anestezie	831
34	Kardiopulmonální resuscitace	843
35	Ambulantní anestezie	893
36	Právní aspekty	903

III Speciální anestezie

37	Porodnictví	925
38	První ošetření novorozence	997
39	Anestezie u dětí	1011
40	Anestezie geriatrických pacientů	1065
41	Neurochirurgie	1077
42	Oftalmologie	1143
43	Stomatologie, obličejová a čelistní chirurgie	1151
44	Otorinolaryngologie	1155
45	Hrudní chirurgie	1165
46	Kardiochirurgie	1185
47	Cévní chirurgie	1235
48	Břišní chirurgie	1253
49	Urologie	1267
50	Gynekologie	1277
51	Ortopedie	1283
52	Traumatologie	1295
53	Evidence-based Medicine – metodická doporučení, standardy a zajištění kvality	1329

Dodatek

Měrové jednotky a normální hodnoty	1339
Věcný rejstřík	1345

Důležité upozornění pro čtenáře

Poznatky v medicíně se stále mění a vyvíjejí vlivem výsledků výzkumu i klinických zkušeností. Autor tohoto textu i překladatelé věnovali velkou pozornost tomu, aby jejich terapeutické údaje včetně údajů o složení, indikacích, dávkování, nežádoucích účincích a interakcích lékových přípravků a látek odpovídaly současným poznatkům při odevzdání textu do tisku. Jsme však přesto povinni upozornit všechny uživatele uvedených údajů, že je třeba v zájmu bezpečnosti pacientů i své vlastní si údaje průběžně doplňovat a aktualizovat je podle příslušných databází, zabývajících se registrovanými hromadně vyráběnými lékovými přípravky, dále podle publikací, informací pro lékaře a podle příbalových letáků a novádk k použití.

Zvláště důležité, aktuálně obtížné a jednoznačně zjištělé jsou informace o kontraindikacích, vedlejších a nežádoucích účincích lékových přípravků v období těhotenství a kojení. Text knihy se jimi nezabývá do podrobnosti; bližší informace jsou aktualizovány v AISLP a v dalších publikacích, podle nichž je rovněž nutno si informace průběžně doplňovat. Příklad užívá generické názvy přípravků; k nim může být na trhu k dispozici nejen jeden, ale i celá řada registrovaných firemních přípravků s různými názvy a často i v různých dávkách a jejich množství v balení. Porovnání doporučeného dávkování a dalších klinických farmakologických údajů v textu s podrobnými informacemi pro lékaře o jednotlivých firemních přípravcích je nutným doplněním studia knihy a využití získaných vědomostí lege artis.

Dávkování léků je pro jednoznačnost a výraznost označeno vypsáním hmotnostních množství nikoli v názvoslovných zkratkách.

Zvláště důrazně doporučujeme z důvodů bezpečnosti pro pacienta věnovat pozornost zkratkám mg – miligramy a µg – mikrogramy.

V rámci přehlednosti textu uvádíme označování pacientů, popř. označení povolání, oborového označení apod. pouze v mužské gramatické formě, i když se vztahuje i na ženy. Odchyłka se týká speciálních částí textu, např. v kapitole s gynekologickou a porodnickou tématikou, a textů, kde rozdíl a odlišnost mají svůj význam. Užíváme rovněž obecného označení pacient, jen při zdůvodněné odlišnosti užíváme pojmu klient.

Svalová relaxancia

Obsah

1 Úvod	122	5.18.1 Inaktivace	136
2 Nervosvalový přenos	122	5.18.2 Klinické užití a hodnocení	136
3 Nervosvalová blokáda	124	5.19 Mivakurium	136
3.1 Nedepolarizační blok	124	5.19.1 Inaktivace	138
3.2 Depolarizační blok	125	5.19.2 Uvolnění histaminu	138
3.3 Duální blok čili blok fáze II	125	5.19.3 Klinické užití	139
4 Charakteristika svalových relaxancií	125	5.20 Rokuronium	140
5 Nedepolarizující svalová relaxancia	126	5.20.1 Farmakokinetika a metabolismus	141
5.1 Chemická struktura	126	5.20.2 Klinické užití a hodnocení	141
5.2 Klasifikace podle délky účinku	126	5.21 Pipekurium	142
5.3 Relaxace – paralýza svalstva	126	5.22 Doxakurium	142
5.4 Centrální účinky	127	6 Depolarizující svalová relaxancia –	
5.5 Vegetativní nervový systém	127	suxametonium	143
5.6 Uvolnění histaminu	128	6.1 Relaxace–paralýza svalstva	143
5.6.1 Anafylaxe	128	6.2 Centrální účinky	143
5.6.2 Aktivace komplementu	128	6.3 Vegetativní nervový systém	143
5.6.3 Chemické uvolnění histaminu	128	6.4 Uvolnění histaminu	143
5.7 Kardiovaskulární systém	128	6.5 Kardiovaskulární ústrojí	143
5.8 Gastrointestinální trakt a urogenitální systém	129	6.6 Toxicita	144
5.9 Toxicita	129	6.7 Vstup do organismu, distribuce a vylučování	144
5.10 Vstup do organismu, distribuce a vylučování	129	6.8 Klinické užití suxametonia	144
5.11 Změny farmakodynamiky a farmakokinetiky	129	6.8.1 Indikace	144
5.11.1 Nedostatečnost funkce ledvin	129	6.8.2 Suxametonium u dětí	144
5.11.2 Onemocnění jater a žlučových cest	130	6.8.3 Dávkování a způsob užití	145
5.11.3 Inhalační anestetika	130	6.8.4 Kontraindikace	145
5.11.4 Hypotermie	130	6.8.5 Nežádoucí účinky a komplikace	145
5.11.5 Věk	130	6.9 Dekametonium	147
5.11.6 Vazba na bílkoviny	131	7 Klinické užití svalových relaxancií	148
5.12 Sledování nervosvalové funkce	131	7.1 Základní zásady	148
5.13 Antagonizace	131	7.2 Klinické hodnocení stupně relaxace	149
5.14 Pankuronium	131	7.3 Sledování s pomocí neurostimulátoru	149
5.15 Alkuronium	133	7.3.1 Postup při stimulaci	150
5.16 Vekuronium	133	7.3.2 Stanovení reakce	153
5.17 Atrakurium	134	7.3.3 Klinické využití neurostimulátoru	154
5.18 Cis-atrakurium	135	7.4 Antagonizace svalových relaxancií	
		anticholinesterázami	156
		7.4.1 Cíle antagonizace	156

7.4.2 Mechanismus účinku	156	8 Svalová relaxancia při neurologických onemocněních	159
7.4.3 Farmakokinetika	156	Literatura	160
7.4.4 Vlivy na antagonistickou účinnost	157		
7.4.5 Vedlejší a nežádoucí účinky anticholinesteráz	158		
7.4.6 Praktický postup při antagonezaci – farmakologická dekarburizace	158		

1 Úvod

Svalová relaxancia jsou látky, které vyvolávají reverzibilní chabou svalovou paralýzu kosterních svalů. Paralýza vzniká blokadou přenosu vzruchu na nervosvalové ploténce svalu. Rozdílný mechanismus účinku je základem rozdělení myorelaxancií na depolarizující a nedepolarizující látky.

Užití. Hlavní oblast využití mají myorelaxancia v anestezii. Zde se často indikují v kombinované celkové anestezii za účelem usnadnění tracheální intubace, umožňují snížení potřeby anestetik a při určitých operačních výkonech zlepšují svalovou paralýzu a tím operační podmínky. Kromě toho jsou myorelaxancia příležitostně užívána i v resuscitační/intenzivní péči, kupříkladu v případech, kdy je nutná antikonvulzivní medikace nebo dlouhotrvající naprostý fyzický klid pacienta.

Poznámky z historie. Kurare je nejstarší svalové relaxans. Tato látka byla po staletí užívána jihoamerickými Indiány jako jed pro hroty kopí a šípů při lovu i jako šamanský prostředek pro rituální obřady. Jed byl získáván z rostlin *Chondodendron* a *Strychnos*. Z nich Indiáni získávali lepivý vodný extrakt, který byl poté vetřen do hrotů kopí a šípů. Velký francouzský fyziolog Claude Bernard při svých pokusech zjistil, že kurare nemá žádné centrální účinky, a vyjádřil názor, že smrt, jevíci se jako klidná, musela být naopak pro oběť velmi krutá, protože umírání dušením probíhalo za naprosté ochablosti svalů při plném vědomí. Griffith zavedl v roce 1942 kurare do klinické anesteziologie.

2 Nervosvalový přenos

Hlavním místem působnosti myorelaxancií je nervosvalová ploténka. Na tomto rozhraní se přenáší vzruch z motorického nervu na svalová vlákna, takže sval následně reaguje kontrakcí. Stavba nervosvalové

vé ploténky je schematicky znázorněna na obr. 7-1. V bezprostřední blízkosti kosterního svalstva se motorický nerv větví na četná nemylinizovaná zakončení, v nichž se nacházejí vezikuly s acetylcholinem jako transmitterem. Terminální vlákno axonu se noří do záhybů subsynaptické membrány svalové buňky, která je v této oblasti nejčastěji ztluštělá. Membrána nervu a membrána svalové buňky se nedotýkají, jsou od sebe odděleny synaptickou šterbinou. Uvedená šterbina je při přenosu vzruchu překonávána acetylcholinem jako přenašečem vzruchu, protože přicházející elektrický impuls není schopen synaptickou šterbinou přeskočit.

Přenos vzruchu. Akční potenciál nervu, který dorazí až k nervovému zakončení, změní tvar bílkoviny presynaptických membránových kanálů. Kalciový ion Ca^{2+} prostoupí nejdříve „rychlými“, poté i „pomalými“ kanály skrze membránu a je vázán v terminálním zakončení. Rychlé kalciové kanály mění svůj tvar v reakci na změny napětí vlivem průchodu natria. Poté umožní pomalé kalciové kanály vstup a průchod dalších Ca^{2+} iontů. Vtékající proud kalciových iontů má zásadní význam pro uvolnění acetylcholinu. Ionty se váží na glykoprotein synaptofyzin. Vazba umožňuje propojení vezikul s acetylcholinem s bílkovinami presynaptické membrány a následné uvolnění jejího obsahu do synaptické šterbiny. Uvolnění acetylcholinu z vezikul je vyvoláno presynaptickým vtokem Ca^{2+} . Každý měchýřek obsahuje 6000–8000 molekul acetylcholinu. To je nejmenší funkční množství a označujeme je pojmem 1 kvant. Jednotlivý nervový podnět vede k uvolnění 200–400 kvantů do synaptické šterbiny. Molekuly acetylcholinu depolarizují ploténku; tím se v ní vytvoří potenciál, který řetězově vyvolá další svalový akční potenciál – již ve svalovém vlákně.

Cholinergní receptor (obr. 7-2). Postsynaptická membrána obsahuje proteiny, které vytvářejí iontové kanály. Tyto postsynaptické receptorové kanály pro acetylcholin jsou umístěny proti místům, kde jsou

Místní anestetika

Obsah

1 Úvod	162	6 Klinická farmakologie	174
2 Chemická struktura	162	6.1 Nervová blokáda	174
2.1 Aminoestery	162	6.1.1 Anestetická účinnost	174
2.2 Aminoamidy	164	6.1.2 Nástup účinku	174
2.3 Vztah mezi strukturou a účinností	164	6.1.3 Doba účinnosti	175
3 Fyzikálně-chemické vlastnosti	164	6.1.4 Speciální fenomény: diferenciální blokáda a blokáda Vveděnského	176
3.1 Rozpustnost v lipidech	164	6.1.5 Diferenciální senzoričká nebo motorická blokáda	177
3.2 Rozpustnost ve vodě	164	6.1.6 Kombinace lokálních anestetik	177
3.3 Hodnota pK_a	164	7 Celkové toxické účinky	177
3.4 Vazba na bílkoviny	165	7.1 Centrální nervový systém	178
3.5 Stereoizomerie	165	7.1.1 Příčiny centrální toxicity lokálního anestetika	178
4 Mechanismus účinku na membráně nervových buněk	165	7.1.2 Generalizované křeče	179
4.1 Struktura a funkce membrány nervových buněk ...	165	7.1.3 Profylaxe toxických projevů na CNS ...	179
4.1.1 Sodíkový kanál	166	7.1.4 Léčení křečí	180
4.1.2 Membránový potenciál	166	7.2 Kardiotoxicita	180
4.1.3 Depolarizace a akční potenciál	167	7.2.1 Poměr kardiotoxicity a neurotoxicity CNS	181
4.2 Blokáda sodíkového kanálu lokálním anestetikem	168	7.2.2 Klinické projevy kardiotoxicity	181
4.2.1 Závislost blokády na elektrickém napětí a na frekvenci vzruchů	168	7.2.3 Léčení projevů kardiotoxicity	181
4.3 Vliv na periferní nerv	168	7.3 Intravazální injekce	181
4.3.1 Síla vlákna a jeho funkce	169	7.4 Doporučené maximální dávky	182
4.3.2 Minimální účinná koncentrace (C_m) ...	170	8 Neurotoxicita	182
5 Farmakokinetika	171	9 Alergické reakce	182
5.1 Lokální disponibilita	171	10 Klinické použití	182
5.1.1 Šíření místního anestetika ve tkáni	171	10.1 Rozdělení technik neurálních blokad	182
5.1.2 Difuze	171	10.1.1 Infiltrační anestezie	182
5.2 Systémová resorpce	172	10.1.2 Periferní nervové blokády	183
5.3 Systémová dostupnost	172	10.1.3 Centrální nervové blokády	183
5.3.1 Vazba na plazmatické proteiny	173	10.1.4 Topická anestezie	183
5.3.2 Vazba na tkáň	173	11 Jednotlivá lokální anestetika	183
5.4 Metabolismus a vylučování	173	11.1 Lidokain	185
5.4.1 Aminoestery	173		
5.4.2 Aminoamidy	173		

11.2 Mepivakain	185	12.1 Vazopresory	188
11.3 Prilokain	185	12.1.1 Adrenalin	188
11.4 Bupivakain	186	12.1.2 Fenylefrin	189
11.5 Etidokain	186	12.1.3 Noradrenalin	189
11.6 Ropivakain	186	12.1.4 Ornipresin	189
11.7 Prokain	187	12.2 Stabilizátory a antimikrobiální příměsi	189
11.8 Levobupivakain	188		
12 Příměsi k lokálním anestetikům	188	Literatura	189

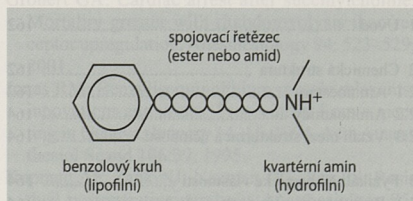
1 Úvod

Místní anestetika jsou látky, které vyvolávají reverzibilní blokádu vedení vzruchu nervovými zakončeními, periferními nervy a kořeny míšních nervů. Blokáda ruší citlivost a (při přiměřené koncentraci) i motoriku inervované oblasti distálně od místa vpichu. Ostatní oblasti těla postiženy nejsou, vědomí zůstává zachováno.

Klinicky nalézají místní anestetika uplatnění při rozličných technikách regionální anestezie, kdy je možno provést operace a diagnostické výkony při plně zachovaném vědomí či léčit některé bolestivé stavy.

2 Chemická struktura

Místní anestetika jsou slabě zásadité aromatické aminy, špatně rozpustné ve vodě. Jejich molekulu tvoří uhlovlíkový řetězec spojující hydrofilní a lipofilní část (obr. 8-1). Lipofilní část molekuly tvořívá ne-

Obr. 8-1 Základní struktura molekuly místního anestetika.

nasyčený aromatický kruh, hydrofilní část terciární nebo sekundární amin. Aromatická část molekuly je s aminovou skupinou spojena buď esterickou (-COO-) nebo amidovou (-NHC-) vazbou. Podle této vazby je možno místní anestetika chemicky rozdělit na dvě skupiny (tab. 8-1):

- aminoestery,
- aminoamidy.

2.1 Aminoestery

U tohoto typu je lipofilní, aromatická část molekuly s aminoskupinou spojena *esterickou vazbou* (tab. 8-2). Esterická vazba vzniká z aromatické kyseliny a z aminoalkoholu. Kokain je odvozen od kyseliny benzoové, ostatní esterická lokální anestetika od kyseliny *p*-aminobenzoové.

Estery jsou nestabilní sloučeniny, jež se v organismu rychle hydrolyticky štěpí plazmatickou cholinesterázou. Rychlost štěpení probíhá u každé látky jinou rychlostí. Například tetrakain se štěpí 5× pomaleji než prokain, zatímco chlorprokain se štěpí velmi rychle. Z toho vyplývá sestupné pořadí toxicity: tetrakain > prokain > chlorprokain.

Degradací esteru vzniká *kyselina p*-aminobenzoová.

Tab. 8-1 Klasifikace místních anestetik podle chemické struktury

aminoestery	aminoamidy
kokain	prilokain
benzokain	lidokain
prokain	trimekain
ametokain	mepivakain
chlorprokain	bupivakain
tetrakain	etidokain
	ropivakain
	artikain
	levobupivakain

Farmaka ovlivňující kardiovaskulární systém

Obsah

1 Úvod	191	7 Antagonisté β -receptorů	198
2 Farmakologie sympatoadrenergního systému	191	7.1 Rozdělení	198
2.1 Adrenergní přenos	192	7.2 Kardiovaskulární účinky	199
2.2 Adrenergní receptory	192	7.3 Nežádoucí účinky a rizika	199
2.3 Cholinergní receptory	193	7.4 Klinické použití	199
3 Sympatomimetika	193	7.4.1 Esmolol	200
3.1 Adrenalin	194	8 Vazodilatační	200
3.2 Noradrenalin	195	8.1 Nitroglycerin	200
3.3 Izoprenalin	195	8.1.1 Peroperační podání nitroglycerinu	201
3.4 Dopamin	196	8.2 Nitroprusid	201
3.5 Dobutamin	196	8.3 Urapidil	201
4 Digitalis	197	8.4 Nifedipin	201
5 Blokátory fosfodiesterázy	197	9 Antiarytmika	202
5.1 Amrinon	197	9.1 Lidokain	202
5.2 Enoximon	198	9.2 Propafenon	202
6 Kalcium	198	9.3 Verapamil	202
		9.4 Amiodaron	203
		Literatura	204

1 Úvod

V průběhu operace dochází často k poruchám oběhu a srdeční činnosti, které je třeba řešit medikamentózně. Nejčastěji užívaná farmaka:

- sympatomimetika,
- antagonisté β -receptorů,
- vazodilatační,
- antiarytmika.

Přednost mají léky s rychlým nástupem a krátkým trváním účinku. Protože mnoho farmak působí prostřednictvím sympatického nervového systému, zopakujeme krátce farmakologické základy sympatoadrenergního systému.

2 Farmakologie sympatoadrenergního systému

Anatomie sympatického nervového systému je obsažena v kap. 22.

Sympatické a parasympatické nervové systémy regulují vnitřní prostředí a vykonávají při tom zpravidla protichůdné funkce. Parasympatický systém slouží především k uchování energie a k zachování orgánových funkcí ve fázích snížené aktivity, což je zřetelné v následujících funkcích: zpomalení srdeční frekvence, snížení krevního tlaku, stimulace gastrointestinální motility a sekrece, podpora vstřebávání

Funkce srdce

Obsah

1 Srdeční cyklus	205	5 Metabolismus myokardu	212
1.1 Objemy srdce v průběhu srdečního cyklu	207	5.1 Obrát energie v myokardu	212
1.2 Tlaky v průběhu srdečního cyklu	207	5.2 Spotřeba kyslíku v myokardu	213
		5.2.1 Faktory určující spotřebu kyslíku v myokardu	213
2 Faktory určující funkci levé komory	208	6 Koronární průtok	214
2.1 Předtížení (preload)	208	6.1 Anatomické základy	214
2.2 Dotížení (afterload)	208	6.2 Koronární perfuzní tlak a koronární rezistence ..	214
2.3 Stažlivost (kontraktilita)	209	6.3 Rovnováha kyslíku v myokardu	215
2.4 Srdeční frekvence	209	6.4 Regulace koronárního průtoku	216
3 Indexy kontraktility	209	6.5 Patofyziologie koronárního průtoku u normálních koronárních tepen	216
3.1 Maximální rychlost vzestupu tlaku dp/dt_{max}	209	7 Kardiální reflexy	217
3.2 Okamžitý tlak v komoře IP	210	7.1 Baroreceptorové reflexy	217
3.3 Rychlost zkrácení svalových vláken V_{CE}	210	7.2 Chemoreceptorové reflexy	217
4 Ukazatelé funkce komory jako pumpy	210	7.3 Bezoldův-Jarischův reflex	217
4.1 Funkční křivky	210	7.4 Bainbridgeův reflex	217
4.2 Ejekční frakce	210	7.5 Valsalvův manévř	217
4.3 Tlakově objemové smyčky	211	Literatura	217
4.4 Relaxace	211		
4.5 Funkce komory při zátěži	212		
4.6 Funkce pravé komory	212		

Hlavním úkolem srdce je zásobit samo sebe i periferní tkáň dostatečně okysličenou krví a živinami a krýt tak metabolickou potřebu. Nejdůležitějším funkčním parametrem je při tom srdeční výdej. V následující kapitole se popisují některé aspekty funkce srdce, které jsou důležité pro anesteziologii. Pro další podrobnosti odkazujeme na učebnice fyziologie a kardiologie.

1 Srdeční cyklus

Srdeční cyklus se podle Wiggerse skládá z pěti různých fází, které jsou znázorněny na obrázku 10-1:

- Systola komor začíná uzavřením cípových chlopní (trikuspidální a mitrální chlopně). Následuje **izovolumická (izometrická) napínací fáze**, v níž jsou všechny čtyři chlopně uzavřeny a krev se nevypuzuje. Srdce v této fázi zaujímá kulovitý tvar, spirálně uspořádaná svalová vlákna se při tom zkracují, takže vlastně nejde o čistě izometrický stah.
- Jakmile tlak v obou komorách převyší tlak v aortě, resp. v plicnici, otevřou se poloměščitě chlopně (pulmonální a aortální) a v **auxobarické vypuzovací fázi** se vypudí část objemu, který je v srdci, zatímco tlak v komorách dále stoupá, i když napětí svalových vláken podle Laplaceova vztahu klesá již v důsledku zmenšování poloměru komory.

Fyziologie dýchání

Obsah

1	Úvod	220	4.7	Odpor dýchacích cest	229
2	Plicní objemy	220	4.7.1	Odpor při laminárním a turbulentním proudění	231
2.1	Celková plicní kapacita	221	4.7.2	Různá velikost odporů dýchacích cest	231
2.1.1	Vitální kapacita	221	4.7.3	Faktory, které ovlivňují odpor dýchacích cest	231
2.1.2	Reziduální objem	221	4.8	Odpor tkání a setrvačný odpor	233
2.2	Náležitě hodnoty a význam plicních objemů	221	4.9	Dechová práce	233
2.2.1	Klinický význam vitální kapacity	222	4.9.1	Práce vynaložená na pohyb plic	233
2.2.2	Význam funkční reziduální kapacity ..	222	4.9.2	Spotřeba kyslíku dýchacími svaly	233
3	Ventilace plic	223	5	Plicní oběh	233
3.1	Dechová frekvence	223	5.1	Tlaky v plicním oběhu	234
3.2	Dechový objem	223	5.1.1	Tlaky v plicnici	234
3.3	Anatomický mrtvý prostor	224	5.1.2	Tlak v plicních kapilárách	235
3.3.1	Výpočet anatomického mrtvého prostoru	224	5.1.3	Hypertenze v plicnici	235
3.4	Fyziologický mrtvý prostor	224	5.2	Plicní cévní rezistence	235
3.5	Minutová ventilace	224	5.2.1	Změny plicní cévní rezistence	236
3.6	Alveolární ventilace	224	5.2.2	Hypoxická plicní vazokonstrikce	236
4	Mechanika dýchání	225	5.3	Průtok krve plicemi	237
4.1	Dýchací svaly	225	5.3.1	Nerovnoměrné rozdělení průtoku krve plicemi	237
4.1.1	Bránice	225	6	Nerovnoměrné rozdělení alveolární ventilace	237
4.1.2	Zevní mezižeberní svaly	225	7	Poměr ventilace a perfuze	239
4.1.3	Další inspirační svaly	225	7.1	Alveolární mrtvý prostor	239
4.1.4	Expirační svaly	225	7.2	Průtok zkraty	239
4.2	Proudění vdechovaného vzduchu	226	8	Výměna plynů v plicích	239
4.3	Faktory, které určují objem plic	226	8.1	Složení vdechovaného vzduchu	239
4.3.1	Intrapulmonální tlak	226	8.2	Parciální tlaky dýchacích plynů	239
4.3.2	Intrapleurální tlak	227	8.3	Alveolární ventilace	240
4.4	Pružnost (elasticita) plic	227	8.4	Výdej oxidu uhličitého, příjem kyslíku a alveolární frakce dýchacích plynů	241
4.4.1	Alveolární povrchové síly a surfaktant	227	8.4.1	Prepočítávání objemů plynů	242
4.5	Pružnost (elasticita) hrudníku	228	8.5	Parciální alveolární tlaky	242
4.6	Poddajnost (compliance) dýchacího systému	228			
4.6.1	Vztah mezi tlakem a objemem plic a hrudníku při klidném dýchání	229			

8.5.1	Alveolární ventilace a parciální alveolární tlak oxidu uhličitého	243	9.2.3	Křivka ventilační odpovědi na oxid uhličitý	248
8.5.2	Alveolární ventilace a parciální alveolární tlak kyslíku	243	9.2.4	Křivka ventilační odpovědi na parciální tlak kyslíku	249
8.5.3	Alveoloarteriální gradient parciálních tlaků kyslíku	244	9.2.5	Křivka ventilační odpovědi na pH	249
9	Regulace dýchání	246	9.2.6	Zpětné vazby chemických podnětů stimulujících dýchání	249
9.1	Vznik centrálního rytmu dýchání	247	9.3	Ovlivnění dýchání centrálními a reflexními faktory	250
9.1.1	Vznik dechového rytmu v prodloužené míše	247	9.4	Zadržení dechu	250
9.2	Chemická regulace dýchání	247	10	Nerespirační funkce plic	250
9.2.1	Kontrola parciálních arteriálních tlaků oxidu uhličitého, kyslíku a pH periferními chemoreceptory	247	10.1	Ochranné funkce plic a obrana proti infekci	251
9.2.2	Kontrola parciálního tlaku oxidu uhličitého a koncentrace vodíkových iontů centrálními chemoreceptory	248	10.2	Metabolické a zásobní funkce plic	251
			Literatura		251

1 Úvod

K hlavním úkolům dýchání patří zásobovat buňky kyslíkem a odstraňovat z těla oxid uhličitý vznikající při látkové výměně metabolismu. Na dýchání se podílejí dva funkční systémy: plice a oběhový systém. Plice slouží k výměně dýchacích plynů, oběhový systém k jejich přenosu. Dýchání lze rozdělit na čtyři dílčí procesy:

- **Ventilace:** provětrávání alveolů čerstvým plynem z okolí při nádechu a jejich odvětrávání při výdechu. Ventilace se děje konvekci (prouděním).
- **Výměna plynů v plicích:** (pasivní) difuze kyslíku z alveolů do krve v plicních kapilárách a oxidu uhličitého z krve v plicních kapilárách do alveolů.
- **Přenos kyslíku z plic do tkání a oxidu uhličitého z tkání do plic** obíhající krví.
- **Regulace dýchání.**

Ventilace a výměna dýchacích plynů v plicích se označují také jako vnější dýchání, spotřeba kyslíku a tvorba oxidu uhličitého v metabolismu jako vnitřní dýchání. Vnější a vnitřní dýchání navzájem spojuje transportní systém krevního oběhu. V této kapitole se popisuje fyziologie vnějšího dýchání, tj. funkce plic. Přenos dýchacích plynů je uveden v kap. 12.

- Vnější dýchání se skládá z těchto dílčích procesů:
- ventilace alveolů,
  - difuze dýchacích plynů do alveolů,
  - perfuze plic,
  - sladění ventilace a perfuze.

Použité zkratky:

- V objem plynu
- Q objem krve
- p tlak
- F frakční koncentrace
- A alveolární prostor
- I vdechovaný vzduch
- E vydechaný vzduch
- D mrtvý prostor
- Ů množství plynu za jednotku času = průtok
- Q množství krve za jednotku času = průtok
- a arteriální krev
- v žilní krev
- c obsah
- s saturace

2 Plicní objemy

Plicní objem označuje plyn, který se nalézá v plicích, dechový objem je vdechutý a vydechnutý objem plynu. U plicních objemů lze rozlišovat mezi statickými a dynamickými objemy a mezi mobilizovatelnými a nemobilizovatelnými objemy.

- **Dynamické plicní objemy:** objemy, jejichž velikost závisí na čase, resp. na rychlosti dechového proudu.

Krevní plyny

Obsah

1	Úvod	253	2.3.2	Posuny disociační křivky	258
2	Kyslík – O ₂	254	2.3.3	Inaktivní formy hemoglobinu	259
2.1	Kyslíková kaskáda	254	2.4	Obsah kyslíku v krvi a kyslíkový status krve	260
2.1.1	Parciální tlak kyslíku ve vzduchu	254	2.5	Dodávka kyslíku orgánům	260
2.1.2	Parciální tlak kyslíku ve vdechovaném vzduchu	254	2.5.1	Vztah mezi dodávkou a spotřebou kyslíku	261
2.1.3	Parciální tlak kyslíku v alveolárním vzduchu	254	3	Oxid uhličitý – CO ₂	262
2.1.4	Alveoloarteriální gradient parciálních tlaků kyslíku	255	3.1	Původ oxidu uhličitého	262
2.1.5	Normální hodnoty parciálního arteriálního tlaku kyslíku	256	3.2	Transport oxidu uhličitého v krvi	262
2.2	Transport kyslíku v krvi	256	3.2.1	Transport fyzikálně rozpuštěného oxidu uhličitého	262
2.2.1	Transport fyzikálně rozpuštěného kyslíku	256	3.2.2	Přeměna oxidu uhličitého na hydrogenuhličitan	262
2.2.2	Transport kyslíku v chemické vazbě na hemoglobin	256	3.2.3	Karbaminosloučeniny	264
2.3	Saturace hemoglobinu kyslíkem a disociační křivka	257	3.3	Vazebná křivka oxidu uhličitého v krvi	264
2.3.1	Disociační křivka	257	3.4	Difuze oxidu uhličitého membránami	265
			3.5	Zásoby oxidu uhličitého	265
			Literatura		265

1 Úvod

Transport kyslíku a oxidu uhličitého patří k nejdůležitějším úkolům krve. Kyslík je potřebný pro mnohé metabolické procesy, oxid uhličitý patří ke konečným produktům oxidativního metabolismu. Oba plyny jsou jen málo rozpustné v krvi, a proto se jich v rozpuštěném stavu přenáší jen malé množství. Zdaleka největší díl obou plynů se v krvi transportuje v chemické vazbě. Každá jednotlivá molekula plynu však prochází stadiem fyzikálního roztoku, protože jen v této formě může projít alveolární membránou a dostat se ke svým reakčním partnerům v krvi. I výměna kyslíku mezi krví a tkáněmi

a oxidu uhličitého mezi tkáněmi a krví může probíhat jen ve fyzikálně rozpuštěné formě. Koncentrace obou fyzikálně rozpuštěných plynů závisí na jejich parciálních tlacích a na specifických koeficientech rozpustnosti.

Parciální tlak plynů v tekutinách. Parciální tlak určuje fyzikálně rozpuštěné množství kyslíku nebo oxidu uhličitého v krvi. Čím vyšší je parciální tlak plynu, tím větší je jeho množství rozpuštěné v krvi. Když se krev, resp. kapalina dostane do kontaktu s plynem, ustaví se po určité době mezi oběma fázemi rovnováha a nastává rovnost parciálních tlaků.

Acidobazická rovnováha

Obsah

1	Fyziologické základy	267	3.2.4	Léčba respirační alkalózy	275
1.1	Kyseliny a zásady	268	4	Metabolické poruchy	275
1.2	Hendersonova-Hasselbalchova rovnice	268	4.1	Diagnostika metabolických poruch	275
1.3	Regulace koncentrace vodíkových iontů	268	4.2	Metabolická acidóza	276
1.3.1	Nárazníková reakce	268	4.2.1	Aniontová mezera (anion gap)	276
1.3.2	Regulace acidobazické rovnováhy plicemi	269	4.2.2	Metabolické acidózy se zvýšenou aniontovou mezerou	276
1.3.3	Regulace acidobazické rovnováhy ledvinami	270	4.2.3	Laktátová acidóza	277
1.3.4	Úloha jater	270	4.2.4	Metabolické acidózy s normální hodnotou aniontové mezery	277
2	Poruchy acidobazické rovnováhy	270	4.2.5	Klinické následky metabolických acidóz	278
3	Respirační poruchy	272	4.2.6	Diagnóza metabolických acidóz	279
3.1	Respirační acidóza	272	4.2.7	Léčba metabolických acidóz	279
3.1.1	Příčiny	273	4.3	Metabolická alkalóza	280
3.1.2	Akutní respirační acidóza	273	4.3.1	Příčiny	280
3.1.3	Chronická respirační acidóza	273	4.3.2	Klinické následky	280
3.1.4	Léčba respirační acidózy	273	4.3.3	Diagnóza	280
3.2	Respirační alkalóza	274	4.3.4	Léčba metabolické alkalózy	281
3.2.1	Příčiny	274	Literatura		281
3.2.2	Akutní respirační alkalóza	274			
3.2.3	Chronická respirační alkalóza	274			

1 Fyziologické základy

Koncentrace vodíkových iontů v tělesných tekutinách se ustavičně udržuje ve velmi úzkém rozmezí, aby mohly nerušeně probíhat metabolické procesy i elektrofyziologické děje na vzrušivých membránách. Koncentrace vodíkových iontů v extracelulární tekutině činí 35–44 nmol/l, což je číslo, které se vymyká představě, a proto se koncentrace vodíkových iontů vyjadřuje hodnotou pH.

Hodnota pH je záporný dekadický logaritmus koncentrace vodíkových iontů (potentia hydrogeni). Hodnota pH arteriální krve činí normálně 7,36–7,44.

Rovnováhu koncentrace vodíkových iontů neustále narušují netěkavé neboli metabolické kyseliny, které se tvoří v metabolismu (40–80 mmol/l/24 hod), a těkavý oxid uhličitý vznikající z oxidativního spalování cukrů a tuků (24 000 mmol/24 hod). Podstatné odchylky koncentrace vodíkových iontů by dvlivnily funkci orgánů a v extrémních případech by vedly až k úmrtí. Regulační systémy mají za úkol, aby se koncentrace vodíkových iontů, čili hodnota pH, měnila pod vlivem kyselin a zásad, které v organismu vznikají, jen málo.

Hodnotu pH v extracelulární tekutině regulují plicce, ledviny, játra a nárazníkové systémy.

Teorie anestezie a mechanismy účinku anestetik

Obsah

1	Cíle celkové anestezie	3	5.1	Iontové kanály řízené napětím	6
2	Anestezie – specifický stav	4	5.2	Iontové kanály závislé na ligandech	6
2.1	Definice	4	5.2.1	Iontové kanály aktivované glutamátem	6
2.2	Kvantitativní hodnocení hloubky anestezie	4	5.2.2	Iontové kanály aktivované GABA	6
3	Anatomické místo působení anestetik	5	5.2.3	Glycinové a nikotinergní acetylcholinové receptory a jejich kanály	7
4	Účinky anestetik na elektrofyziologické procesy v CNS	5	6	Molekulové účinky anestetik	7
4.1	Ovlivnění excitability neuronů	5	6.1	Meyerovo-Overtonovo pravidlo	7
4.2	Vliv na synaptické funkce	5	6.2	Lipidová teorie anestezie	7
4.2.1	Presynaptické účinky	6	6.3	Proteinová teorie	7
4.2.2	Postsynaptické účinky	6	7	Souhrn	8
4.3	Účinek na aktivní neurony	6	Literatura	8	
5	Vliv anestetik na iontové kanály	6			

Zatímco cíle anestezie jsou formulovány jasně, jednoduchá a přesná definice celkové anestezie jakožto stavu a odpovídající zhodnocení hloubky anestezie stále chybí. Zatím je jisté, že anestetika nepůsobí pouze na jednu určitou neuronální funkci, nýbrž na větší počet funkcí vzájemně odlišných. Neexistuje také pouze *jedno* specifické anatomické místo pro jejich působení v centrálním nervovém systému (CNS), daleko častěji je možno prokázat jejich působení na různé oblasti – na mozkovou kůru, retikulární aktivní systém a míchu.

1 Cíle celkové anestezie

Základní cíl celkové anestezie – umožnění a tolerance chirurgických výkonů bez trvalého nepříznivého působení na pacienta – vyžaduje ovlivnit více jed-

notlivých spolupodílejících se složek; společného výsledku lze dosáhnout kombinací rozličných látek. Trvale je v popředí, a bude i nadále, farmakoanestezie. Alternativní metody – elektroanestezie, hypnóza – jsou pro běžný klinický provoz nepřijatelné.

Do souboru základních prvků celkové anestezie patří:

- Vyřazení vědomí a amnezie, kterých lze dosáhnout podáním nitrozilních anestetik a inhalačních anestetik.
- Analgezie se navodí potentními analgetiky, opioidy.
- Vyřazení nebo oslabení somatických, viscerosomatických nebo vegetativních fyziologických reakcí na nociceptivní impulsy lze dosáhnout vysokými koncentracemi nitrozilních anestetik nebo inhalačních anestetik.
- Svalová relaxace se zajistí periferními myorelaxancií.

Hemokoagulace a anestezie

Obsah

1	Fyziologické základy	284	4.1.2	Stanovení diagnózy	295
1.1	Tvorba primární hemostatické zátky	285	4.1.3	Léčba	295
1.2	Plazmatický koagulační systém – tvorba trombinu	285	4.2	Poruchy krevního srážení vyvolané podáváním antikoagulancií	295
1.3	Fibrinolyza	285	4.3	Poruchy krevního srážení při chorobách jater	296
2	Poruchy krevního srážení	288	4.3.1	Stanovení diagnózy	296
2.1	Klinické typy krvácení	288	4.3.2	Léčba	296
2.2	Diagnostika v perioperačním období	288	4.4	Chronická onemocnění ledvin	297
2.2.1	Protrombinový (tromboplastinový) čas podle Quicka (PT)	288	4.5	Diseminovaná intravaskulární koagulace (DIC, DIK)	297
2.2.2	Aktivovaný parciální tromboplastinový čas (aPTT)	289	4.5.1	Patofyziologie	297
2.2.3	Trombinový čas (TT)	290	4.5.2	Klinický obraz a diagnóza	297
2.2.4	Fibrinogen	290	4.5.3	Léčba	298
2.2.5	Počet trombocytů	291	5	Poruchy krevního srážení z destičkových příčin	298
2.2.6	Diagnostika poruch fibrinolytického systému	291	5.1	Klinický obraz	299
3	Vrozené poruchy krevního srážení	291	5.2	Stanovení diagnózy	299
3.1	Hemofilie A	291	5.3	Léčba	299
3.1.1	Klinický obraz	292	5.4	Imunitní polékové trombocytopenie	299
3.1.2	Předoperační postup	292	5.5	Trombotická-trombocytopenická purpura (syndrom Moschowitzové)	299
3.1.3	Anestezilogický postup	292	5.6	Hemolyticko-uremický syndrom (HUS)	300
3.1.4	Pooperační léčba	292	5.7	Heparinem indukovaná trombocytopenie (HIT)	300
3.2	Hemofilie B	292	5.8	Trombocytopenie	301
3.3	Von Willebrandova choroba (von Willebrandův-Jürgensův syndrom)	292	5.8.1	Klinický obraz a diagnóza	301
3.3.1	Klinický obraz	293	5.8.2	Léčba	301
3.3.2	Stanovení diagnózy	293	6	Získané hyperfibrinolyzy	301
3.3.3	Léčba	293	6.1	Patofyziologie	302
3.4	Vrozený nedostatek fibrinogenu	293	6.2	Klinický obraz a diagnóza	302
4	Získané poruchy krevního srážení	294	6.3	Léčba	302
4.1	Poruchy krevního srážení způsobené nedostatkem vitamínu K	294	Literatura	302	
4.1.1	Klinický obraz	295			

Předoperační vyšetření, riziko anestezie a volba způsobu anestezie

Obsah

1	Předoperační vyšetření	305	5.2.3	Koronární onemocnění srdce a infarkt myokardu	313
1.1	Cíle předoperačního vyšetření	305	5.2.4	Doporučený postup	313
1.2	Časový faktor	306	3.3	Rtg snímek hrudníku	314
1.3	Kdo by měl provést předoperační vyšetření?	306	3.3.1	Četnost a hodnocení patologických nálezů	314
2	Anamnéza pacienta a fyzikální vyšetření	306	3.3.2	Doporučený postup	314
2.1	Anamnéza	307	3.4	Předoperační funkční vyšetření plic	314
2.1.1	Farmakologická anamnéza	308	3.5	Úloha konziliářů	315
2.2	Fyzikální vyšetření	308	3.6	Předoperační vyšetření u akutních výkonů ...	315
3	Předoperační vyšetření	308	4	Kategorizace anesteziologického rizika	315
3.1	Předoperační laboratorní vyšetření	309	4.1	Specifické riziko anestezie	316
3.1.1	Krevní obraz	311	4.1.1	Rizikové faktory	316
3.1.2	Stav hemokoagulačně-fibrino- lytického systému	312	4.1.2	Četnost smrtelných komplikací anestezie	317
3.1.3	Elektrolyty, urea, kreatinin, jaterní enzymy, glukóza	312	4.2	Odložení operace	317
3.1.4	Stav uropoetického systému	312	5	Volba způsobu anestezie	317
3.1.5	Doporučený postup	312	6	Poučení pacienta	318
3.2	Elektrokardiogram	312	6.1	Zmírnění úzkosti a strachu	318
3.2.1	Četnost a hodnocení abnormálních EKG nálezů	312	Literatura	319	
3.2.2	Opakované EKG	313			

1 Předoperační vyšetření

1.1 Cíle předoperačního vyšetření

Každého pacienta před celkovou anestézií a neuroaxiálními blokádami musí navštívit anesteziolog a klinicky ho vyšetřit. Tato anesteziologická vizita se musí provést nejpозději den před plánovaným výkonem. Anesteziolog při ní naordnuje další diagnostická a terapeutická opatření, pokud mají význam pro anestezii a mohou zlepšit předoperační stav pacienta.

Pokud je to možné, měl by anesteziologickou vizitu a následující celkovou anestezii, popř. centrální blokádu s analgosedací, provést jeden a tentýž anesteziolog.

Předoperační vizita má následující cíle:

- zhodnocení fyzického a psychického stavu pacienta,
- stanovení rizika celkové anestezie,
- výběr způsobu anestezie,
- poučení pacienta a získání jeho souhlasu pro anestezii,

Postupy při přidružených onemocněních

Obsah

1	Úvod	323	2.5	Cor pulmonale	342
2	Kardiovaskulární onemocnění	323	2.5.1	Definice	343
2.1	Předoperační vyšetření	323	2.5.2	Patofyziologie	343
2.1.1	Klinická anamnéza	323	2.5.3	Předoperační vyšetření	343
2.1.2	Fyzikální vyšetření	324	2.5.4	Předoperační léčba	343
2.1.3	Diagnostický postup	324	2.5.5	Anesteziologický postup	344
2.1.4	Klasifikace New York Heart Association (NYHA)	325	2.6	Poruchy srdečního rytmu	344
2.1.5	Index kardiálního rizika	325	2.6.1	Bradyarytmie	344
2.2	Hypertenze	326	2.6.2	Bifascikulární blokády	344
2.2.1	Definice	326	2.6.3	Flutter síní	344
2.2.2	Rizika hypertenze	327	2.6.4	Fibrilace síní	344
2.2.3	Klasifikace hypertenze podle stupně obtíží	327	2.6.5	Supraventrikulární a komorové extrasystoly	345
2.2.4	Hypertenzní krize	327	2.6.6	Supraventrikulární tachyarytmie	345
2.2.5	Terapie hypertenze	328	2.6.7	Komorová tachykardie	345
2.2.6	Peroperační terapie hypertenze	328	2.7	Onemocnění srdečních chlopní	345
2.3	Koronární srdeční choroba	329	2.8	Vrozené srdeční vady	345
2.3.1	Definice a manifestace	329	3	Respirační onemocnění	346
2.3.2	Patofyziologie	329	3.1	Klinická anamnéza	346
2.3.3	Klinický obraz a nálezy	330	3.2	Fyzikální vyšetření	348
2.3.4	Peroperační ischemie myokardu	331	3.3	Laboratorní vyšetření	348
2.3.5	Peroperační infarkt myokardu	333	3.4	Elektrokardiogram	348
2.3.6	Předoperační vyšetření koronárně nemocných	334	3.5	Rtg snímek hrudníku	348
2.3.7	Předoperační medikace	335	3.6	Funkční vyšetření plic	349
2.3.8	Anesteziologický postup	337	3.6.1	Statické plicní objemy	349
2.3.9	Peroperační péče	338	3.6.2	Forsírovaná expirační vitální kapacita (FVC)	350
2.3.10	Směrnice pro podávání celkové anestezie	338	3.6.3	Forsírovaná expirační jednosekundová kapacita (FEV ₁)	350
2.3.11	Intenzivní pooperační péče	339	3.6.4	Maximální expirační hrotový výdech	351
2.4	Srdeční nedostatečnost	339	3.7	Výměna plynů v plicích	351
2.4.1	Definice	339	3.7.1	Souhrn	352
2.4.2	Příčiny	339	3.8	Chronická bronchitida	353
2.4.3	Patofyziologie	340	3.9	Plicní emfyzém, chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN)	353
2.4.4	Předoperační vyšetření	340	3.9.1	Patofyziologie	353
2.4.5	Předoperační léčba	341	3.9.2	Klinický obraz a diagnóza	354
2.4.6	Anesteziologický postup	342			

3.9.3	Předoperační příprava	354	6	Onemocnění jater	373
3.9.4	Premedikace	355	6.1	Předoperační vyšetření jaterních funkcí	373
3.9.5	Volba anesteziologického postupu	355	6.1.1	Exkreční funkce jater	373
3.9.6	Pooperační péče	356	6.1.2	Syntetická funkce jater	374
3.10	Asthma bronchiale	357	6.1.3	Poškození hepatocytů	374
3.10.1	Příčiny	357	6.2	Anestezie a jaterní funkce	375
3.10.2	Patogeneze	357	6.2.1	Prokrvení jater	375
3.10.3	Patofyziologie	358	6.2.2	Funkce jaterních buněk	376
3.10.4	Klinický obraz a diagnóza	358	6.2.3	Biotransformační funkce jater	376
3.10.5	Terapie	358	6.3	Akutní virová hepatitida	377
3.10.6	Předoperační příprava	359	6.3.1	Anesteziologický postup	377
3.10.7	Premedikace	359	6.3.2	Postup při akutních výkonech	377
3.10.8	Volba anesteziologického postupu	359	6.4	Chronická hepatitida	378
3.10.9	Peroperační bronchospasmus	361	6.4.1	Chronická perzistentní hepatitida	378
3.11	Intersticiální onemocnění plic	361	6.4.2	Chronická agresivní hepatitida	378
4	Endokrinní onemocnění	362	6.5	Alkoholová onemocnění jater	378
4.1	Diabetes mellitus	362	6.5.1	Alkoholová steatóza jater	378
4.1.1	Indikace operace – rizika anestezie a operace	363	6.5.2	Alkoholová hepatitida	378
4.1.2	Předoperační vyšetření	363	6.6	Jaterní cirhóza	379
4.1.3	Cíle předoperační terapie diabetu	364	7	Onemocnění ledvin	379
4.1.4	Zvláštnosti anestezie a operace u diabetiků	365	7.1	Předoperační vyšetření funkce ledvin	379
4.1.5	Terapie diabetu den před operací	365	7.2	Anestezie a funkce ledvin	380
4.1.6	Peroperační terapie	365	7.3	Chronická insuficience ledvin	380
4.1.7	Terapie peroperačních diabetických akutních stavů	366	7.3.1	Stadia chronické renální insuficience ..	380
4.2	Hypoglykemie	367	7.3.2	Anesteziologický postup	381
4.3	Cushingův syndrom	367	8	Neurologická onemocnění	383
4.4	Connův syndrom	367	8.1	Epilepsie	383
4.5	Insuficience kůry nadledvin	368	8.1.1	Anesteziologický postup	383
4.6	Fechromocytom	368	8.2	Parkinsonský syndrom	383
4.6.1	Anesteziologický postup	369	8.2.1	Klinický obraz	383
4.7	Hypertyreóza	369	8.2.2	Příčiny a patogeneze parkinsonského syndromu	384
4.7.1	Tyreotoxická krize	369	8.2.3	Terapie	384
4.7.2	Anesteziologický postup	370	8.2.4	Anesteziologický postup	385
4.8	Hypotyreóza	370	8.3	Sclerosis multiplex	385
4.8.1	Předoperační vyšetření	370	8.4	Cerebrovaskulární insuficience	386
4.8.2	Operační postup	370	8.5	Myasthenia gravis	386
4.9	Akromegalie	370	8.5.1	Příčiny a patogeneze	386
4.10	Diabetes insipidus	371	8.5.2	Klinický obraz a klasifikace choroby ..	386
4.11	Syndrom nepřiměřené sekrece ADH	371	8.5.3	Terapie	386
8.5.4	Anesteziologický postup	387	8.6	Svalové dystrofie	388
5	Poruchy metabolismu a výživy	371	8.7	Myotonie	388
5.1	Obezita (adipositas)	371	8.8	Periferní neuropatie	388
5.2	Anorexie a kachexie	371	9	Abúzus alkoholu	388
5.3	Porfýrie	371	9.1	Akutní intoxikace alkoholem	388
5.3.1	Akutní intermitentní porfýrie	372	9.1.1	Anesteziologický postup	389
5.3.2	Porphyria variegata	373	9.2	Chronický alkoholismus	389
5.3.3	Hereditární koproporfýrie	373	9.2.1	Anesteziologický postup	389
5.3.4	Porphyria cutanea tarda	373			

10	Závislost na opioidech	390	11.4	Patogeneze AIDS	391
10.1	Anesteziologický postup	390	11.4	Symptomatologie AIDS	391
11	AIDS	390	11.6	Laboratorní diagnostika AIDS	391
11.1	Definice	390	11.7	Terapie AIDS	392
11.2	Četnost a rizikové skupiny AIDS	390	11.8	Anesteziologický postup	392
11.3	Přenos AIDS	391	Literatura	392	

1 Úvod

Mnohá přidružená onemocnění, nezávisle na druhu plánovaného výkonu, často vyžadují **speciální předoperační a operační postup** a úzkou mezioborovou spolupráci mezi anesteziologem, operátorem a konziliárními lékaři, jako jsou internisté a pediatrii.

K těmto onemocněním patří:

- onemocnění kardiovaskulárního systému,
- onemocnění bronchopulmonálního dýchacího ústrojí,
- onemocnění jater,
- onemocnění ledvin,
- poruchy vodního a elektrolytového hospodářství,
- poruchy acidobazické rovnováhy (viz kap. 13),
- endokrinní poruchy,
- poruchy výživy,
- neurologická onemocnění,
- poruchy srážení krve (viz kap. 14 a 28).

2 Kardiovaskulární onemocnění

2.1 Předoperační vyšetření

Kardiovaskulární onemocnění zvyšují zcela zásadně, podle stupně své závažnosti, riziko anestezie i operace.

K nejdůležitějším **život ohrožujícím kardiovaskulárním komplikacím** v předoperačním období patří:

- infarkt myokardu,
- insuficience srdeční, popř. kardiální edém plic,
- kardiogenní šok,
- poruchy srdečního rytmu, především komorová tachykardie,
- plicní embolie,
- náhlá srdeční smrt.

Další významné kardiovaskulární komplikace jsou:

- hypertenze,

- hypotenze,
- poruchy srdečního rytmu.

Při znalosti mnohočetných rizik u pacientů s kardiovaskulárními chorobami musíme provést zvláště pečlivě předoperační vyšetření anesteziologem, internistou, popř. kardiologem. Vyšetření je základem předoperačních opatření, která snižují riziko anestezie a operace, umožňují optimální volbu anesteziologického postupu a dovolují zahájit intenzivní péči o pacienta během operace, ve které se může plynule pokračovat i v pooperačním období.

Speciální předoperační vyšetření se skládá z těchto vyšetření:

- klinická anamnéza,
- fyzikální vyšetření,
- laboratorní vyšetření,
- speciální diagnostické postupy.

2.1.1 Klinická anamnéza

Pacienta se dotážeme na **obtíže kardiovaskulárního původu**, stupeň tělesné zátěže atd. Klademe mu cílené otázky:

- angina pectoris,
- dyspnoe (záchvatovitá noční dušnost), ortopnoe,
- ataky kašle, hemoptýza (vykašlávání krve), hemoptoe (chrlení krve),
- cyanóza,
- edémy, nykturie,
- palpitate, tachykardie,
- synkopy, ztráta vědomí,
- únavnost, snížená tolerance zátěže,
- srdeční nedostatečnost nebo infarkt v anamnéze.

Farmakologická anamnéza zátěže zaznamená pro celkovou anestezii zvláště důležité léky:

- digitalis,
- beta-blokátory,
- antagonisté kalcia,
- nitráty,
- antihypertenziva,

Předoperační chronické medikace

Obsah

1	Úvod	395	9.1	Kortizol	399
			9.1.1	Biologická aktivita kortizolu	399
2	Antihypertenziva	396	9.2	Terapie glukokortikoidy	400
2.1	Inhibitory angiotenzinkonvertázy (ACE-I)	396	9.3	Peroperační substituce glukokortikoidů	401
2.2	Hydralazin	396	10	Antidepresiva	401
2.3	Klonidin	396	10.1	Inhibitory MAO	401
2.4	Reserpin	397	10.2	Tricyklická antidepresiva	402
2.5	Guanethidin	397	10.3	Lithium	403
2.6	Alfa-metyldopa	397	11	Neuroleptika	403
3	Blokátory β -receptorů	398	12	Cimetidin	403
4	Antagonisté kalcia	398	13	Kontraceptiva	403
5	Digitalis	398	14	Antibiotika	403
6	Diuretika	399	15	Cytostatika	405
7	Antidysrytmika (antiarytmika)	399	Literatura	405	
8	Antiastmatika	399			
9	Kortikosteroidy	399			

1 Úvod

Mnozí pacienti dlouhodobě užívají medikamenty, které mají význam pro anestezii a operaci: jednak ovlivňují předoperační stav pacienta, jednak mohou vést k závažným interakcím s anestetiky. Anestezio-
logovi se často nabízí otázka, zda v podávání těchto léků pokračovat i v předoperační fázi a/nebo zda tyto léky v určitém okamžiku před operací vysadit. Tuto otázku lze zodpovědět až po pečlivém zvážení všech výhod a rizik.

V zásadě postupujeme následujícím způsobem:

- ▶ Počítáme-li s tím, že po vysazení medikamentů ve stav pacienta výrazně zhorší nebo vznikne nebezpečný abstinenční syndrom z vysazení léků (rebound fenomén u β -blokátorů), musíme tyto léky bezpodmínečně podávat také během operace, např. již zmíněné β -blokátory při těžkém koronárním onemocnění srdce.
- ▶ Jsou-li však škody při pokračování trvalé terapie větší než její užitek, pak tyto medikamenty ve vhodném okamžiku před operací vysadíme.

Premedikace

Obsah

1	Úvod	407	4.2	Citrát sodný	414
2	Anxiolýza a sedace	408	4.3	Metoklopramid	414
2.1	Benzodiazepiny	408	4.4	Medikamentózní profylaxe aspirace u všech pacientů?	414
2.1.1	Diazepam	408	5	Profylaxe pooperační nauzey a zvracení	415
2.1.2	Midazolam	409	5.1	Profylaxe PONV	415
2.1.3	Flunitrazepam	410	5.1.1	Antagonisté receptorů pro 5-HT ₃	416
2.1.4	Lorazepam	410	5.1.2	Dexametazon	416
2.2	Barbituráty	410	5.1.3	Droperidol	416
2.3	Neuroleptika	411	5.2	Opatření EBM ke zmírnění rizik PONV	416
2.3.1	Droperidol	411	5.2.1	Snížení základního rizika	416
2.3.2	Prometazin	411	5.2.2	Vyčkávat a pozorovat; je-li nutno, léčit	416
2.4	Opioidy	411	5.2.3	Profylaxi PONV ordinujeme pouze u vysoce rizikových pacientů	416
3	Anticholinergika	412	5.3	Předoperační rutinní přívod antiemetik?	417
3.1	Atropin	412	6	Agonisté α ₂ -adrenergních receptorů (klonidin)	417
3.2	Skopolamin	413	7	Praktické zásady pro premedikaci	417
4	Medikamentózní profylaxe vdechnutí a zatečení – aspirace do dýchacích cest a plic	413	Literatura	418	
4.1	Antagonisté H ₂ -receptorů	413			
4.1.1	Cimetidin	413			
4.1.2	Ranitidin	414			
4.1.3	Famotidin a nizatidin	414			

1 Úvod

Premedikaci v užším slova smyslu rozumíme předoperační ordinace určitých medikamentů. Cíle premedikace:

- anxiolýza,
- sedace při zachování ochranných reflexů a kooperace,
- amnézie + analgezie,
- inhibice sekrece slin + inhibice bronchiální sekrece,

- ochrana před reflexními reakcemi vegetativního nervstva,
- profylaxe aspirace,
- usnadnění úvodu do anestezie,
- profylaxe pooperační nauzey a zvracení.

Anesteziolog se musí vyvarovat toho, aby rutinní premedikaci nezátížil velkým počtem nejrůznějších medikamentů z důvodu ztížení organizačního chodu dané lůžkové stanice, ztížení kontroly naordinovaných léků a ohrožení bezpečnosti pacienta. Místo nadměrné ordinace léků se anesteziolog omezí na

Anesteziologické systémy a umělá ventilace plic v anestezii

Obsah

1	Úvod	420	3.5	Anestezie vedená s nízkým příkonem čerstvých plynů	436
2	Součásti anesteziologických systémů	420	3.5.1	Praktický postup při anestezii s nízkým příkonem čerstvých plynů	437
2.1	Zdroj plynů	420	3.6	Zavřený systém	439
2.1.1	Centrální rozvod plynů	420	3.6.1	Kvantitativní anestezie podávaná zavřeným systémem	440
2.1.2	Tlakové lahve	420	4	Profesionální zátěž při užívání inhalačních anestetik	440
2.2	Rotometry	421	5	Umělá ventilace plic v anesteziologii	441
2.3	Odpařovač	421	5.1	Techniky umělé ventilace plic v anestezii	441
2.3.1	Vypařování kapalných anestetik	421	5.1.1	Řízená ventilace (CV – controlled ventilation)	441
2.3.2	Odpařovač na principu nebulizace	422	5.1.2	Asistovaná ventilace (AV – assisted ventilation)	441
2.3.3	Průtokový odpařovač na principu vypařování	422	5.1.3	Umělá plicní ventilace přerušovaným přetlakem	441
2.3.4	Odpařovač Vapor 19	423	5.1.4	Zástupová ventilace (IMV – intermittent mandatory ventilation, SIMV – synchronized intermittent mandatory ventilation)	441
2.3.5	Fluotec Mark 3	423	5.1.5	Umělá plicní ventilace trvalým přetlakem (CPPV – continuous positive pressure ventilation)	442
2.3.6	Odpařovač desfloranu TEC 6	424	5.2	Nežádoucí a vedlejší účinky	442
2.3.7	Umístění odpařovače	424	5.2.1	Srdce a krevní oběh	442
2.4	Dýchací vak	425	5.2.2	Plice	443
2.5	Spojovací hadice	425	5.2.3	Ledviny	443
2.6	Dýchací ventily	425	5.3	Vliv celkové anestezie na plicní fyziologii	443
2.6.1	Rubenův ventil	426	5.3.1	Funkční reziduální kapacita	444
2.6.2	Ambu-ventily	426	5.3.2	Odpor dýchacích cest	444
2.7	Pohlčování CO ₂	427	5.3.3	Koncentrace kyslíku	444
2.7.1	Absorpční vápenná směs	427	5.3.4	Hypokapnie nebo hyperkapnie při anestezii	444
2.7.2	Pohlčovač CO ₂	428	5.4	Nastavení ventilátoru	445
2.8	Zvlhčovač	428	Literatura	445	
2.8.1	Funkce dýchacích cest	428			
2.8.2	Vliv tracheální intubace	429			
2.8.3	Vodní ztráty	429			
2.8.4	Tepelné ztráty	429			
2.8.5	Umělé zvlhčování	430			
3	Jednotlivé anesteziologické systémy	430			
3.1	Otevřený anesteziologický systém	431			
3.2	Polootvřené systémy	431			
3.3	Polozavřené systémy	432			
3.3.1	Anesteziologický okruh	432			
3.4	Čerstvé plyny	435			
3.4.1	Kyslík	435			
3.4.2	Oxid dusný	435			
3.4.3	Volatilní – prchavé anestetikum	436			

Příprava a vedení celkové anestezie

Obsah

1	Příprava a přezkoušení anesteziologického vybavení	447	2.2	Centrální žilní katétr	452
1.1	Příprava	448	3	Preoxygenace pacienta	452
1.2	Kontrola/přezkoušení	448	3.1	Kyslíkové rezervy organismu	452
1.2.1	Zdroje anesteziologických plynů	448	4	Úvod do celkové anestezie	453
1.2.2	Anesteziologický vozík	449	5	Udržovací fáze celkové anestezie	453
1.2.3	Anesteziologický vozík	449	6	Ukončení anestezie a probuzení	454
1.2.4	Monitorovací přístroje	449	7	Transport pacienta na pooperační pokoj	454
2	Příprava pacienta k úvodu do celkové anestezie	449		Literatura	454
2.1	Žilní přístup	450			
2.1.1	Punkční místa	450			
2.1.2	Vybavení	450			
2.1.3	Technika žilní kanylace	451			

1 Příprava a přezkoušení anesteziologického vybavení

Každá anestezie je výkon, který narušuje homeostázu organismu, což je spojeno s určitým rizikem pro život pacienta. Abychom zvýšili bezpečnost pacienta a vyhnuli se nežádoucím příhodám při anestezii, je nutno pečlivě připravit a zkontrolovat veškeré anesteziologické vybavení, monitorovací přístroje a medikamenty před každou anestézií, ať už jde o anestezii celkovou nebo anestezii regionální.

- Většina odvrátitelných anesteziologických příhod vzniká v důsledku lidských chyb a je spojena s nedostatečnou spolehlivostí instrumentaria, nedostatečnými zkušenostmi anesteziologa, nadměrnou únavou, nepozorností, spěchem a nedbalostí.

Asi 15–20 % komplikací je podmíněno chybným vybavením a lze se mu vyhnout předchozím překontrolováním instrumentaria. V tab. 20-1 jsou shrnuty nejdůležitější nedostatky v pořadí jejich četnosti (viz také kap. 32).

Tab. 20-1 Nejčastější příčiny anesteziologických komplikací podmíněných vybavením

- netěsnosti v dýchacím systému,
- nezamýšlené a nezapozorované změny v dávkování anestetických plynů a par a nitrožilně podávaných látek,
- záměna již naplněných stříkaček,
- poruchy přívodu plynů,
- rozpojení infuzního vedení,
- porucha funkce laryngoskopu

Tracheální intubace a laryngeální maska

Obsah

1	Definice	456	6.2	Vzdálenost hrtanu a okraje dolní čelisti (vyšetření podle Patila)	469
2	Anatomické podklady	456	6.3	Pohyblivost krční páteře	469
2.1	Nos	456	6.4	Klasifikace pěti rizikových faktorů podle Wilsona	469
2.2	Nazofarynx	456	6.5	Nepřímá laryngoskopie	470
2.3	Orofarynx	457	6.6	Kombinace různých prognostických kritérií	470
2.4	Hypofarynx	458	6.7	Endoskopické vyšetření	470
2.5	Dutina ústní a dolní čelist	458	6.8	Souhrn	470
2.6	Larynx	458	7	Postup při orotracheální intubaci	471
2.7	Trachea	459	7.1	Celková anestezie	471
3	Indikace	460	7.2	Poloha hlavy	471
4	Metody	460	7.3	Postup	471
4.1	Intubace ústy – orotracheální intubace	461	8	Intubace nosem – nazotracheální intubace	475
4.2	Intubace nosem – nazotracheální intubace	461	8.1	Intubace pod kontrolou zraku	475
4.3	Koniotomie – minitracheostomie	461	8.2	Intubace naslepo	475
4.4	Tracheostomie	461	8.3	Obtíže při intubaci	477
4.5	Volba způsobu intubace	461	9	Intubace pacienta při vědomí	477
5	Vybavení	461	9.1	Intubace ústy	477
5.1	Laryngoskopy	461	9.2	Intubace nosem	477
5.1.1	Laryngoskopy se zahnutou lžící	461	10	Fibroskopická intubace	477
5.1.2	Laryngoskopy s rovnou lžící	462	10.1	Fibroskopická intubace pacienta při vědomí	478
5.1.3	Volba laryngoskopu	462	10.1.1	Pomůcky usnadňující fibroskopickou intubaci	478
5.2	Tracheální rourky	463	10.1.2	Místní znečtitlivění	478
5.2.1	Materiál	463	10.1.3	Sedace při vědomí	480
5.2.2	Stavba rourek	463	10.1.4	Orální intubace	480
5.2.3	Těsnící manžety	465	10.1.5	Intubace nosním přístupem	482
5.2.4	Druhy tracheálních rourek	465	10.2	Intubace pacienta v celkové anestezii	484
5.3	Zavaděče	466	11	Intubace dětí	485
5.4	Intubační kleště	466	12	Extubace	485
5.5	Odsávačka	466			
6	Vyšetření před intubací – obtížný přístup do dýchacích cest	467			
6.1	Klasifikace intubačního přístupu podle Mallampatiho	468			

Základy farmakokinetiky

Obsah

1	Definice	9	4.1	Stanovení clearance	13
2	Distribuce	9	4.2	Hepatická clearance	13
2.1	Vlastnosti farmaka	9	4.3	Renální clearance	14
2.2	Distribuční objem	10	5	Kompartmenty a jejich modely	14
2.2.1	Úvodní distribuční objem	11	5.1	Jednokompartmentový model	15
2.3	Redistribuce	11	5.1.1	Opakované injekce	11
3	Eliminace	11	5.1.2	Kontinuální nitrožilní infuze	16
3.1	Michaelisova-Mentonova rovnice	11	5.2	Dvoukompartmentový model	16
3.1.1	Kinetika 0. a I. řádu	12	5.3	Tří- nebo multikompartmentový model	17
4	Clearance	12	5.3.1	Kontext-senzitivní poločas	17
			Literatura		18

1 Definice

Farmakokinetika popisuje absorpci, distribuci a eliminaci léčiva, tj. osud podaného léku v organismu, nebo, v užším slova smyslu, změny koncentrace léku v organismu v závislosti na čase.

Farmakodynamika se naproti tomu zabývá účinky, kterými látka na organismus působí.

Farmakokinetika *inhalačních anestetik* je podrobně probrána v kap. 3. Na tomto místě budou popsány pouze principy *nitrožilních anestetik*, zejména jejich distribuce a clearance. Látky se podávají v naprosté většině pouze nitrožilně, takže text se nebude jednotlivými momenty jejich absorpce po jiném způsobu vstupu do organismu zabývat.

Uvedené základy farmakokinetiky mají usnadnit dokonalejší pochopení působení i.v. anestetik a podpořit jejich racionální užívání v denní klinické praxi.

2 Distribuce

Po nitrožilním podání se anestetikum transportuje krevním oběhem do různých oblastí organismu. Mezi krví a tkáněmi existuje koncentrační gradient; látka přestupuje do tkání a distribuuje se v nich. Přestup látky do tkání je určený jeho fyzikálně-chemickými vlastnostmi ze strany podaného farmaka. Z hlediska organismu o něm rozhoduje komplex faktorů, jako velikost perфуze, permeabilita membrán a rozdíl hodnoty pH mezi krví a tkání.

2.1 Vlastnosti farmaka

V distribuci látky mají významnou úlohu:

- velikost molekuly,
- stupeň ionizace,
- rozpustnost v tucích,
- vazba na plazmatické bílkoviny,
- vazba na bílkoviny tkání.

13 Obtížná intubace	486	14.2.3 Aspirace z vdechnutí a zatečení	500
13.1 Definice	486	14.3 Komplikace při extubaci	500
13.2 Obtížné zajištění ventilace	487	14.4 Časné a pozdní komplikace	500
13.2.1 Obtížná ventilace maskou	487	14.4.1 Bolesti v krku	500
13.3 Postup při obtížné intubaci	487	14.4.2 Luxace arytenoidních chrupavek	501
13.3.1 Očekávaná obtížná intubace	489	14.4.3 Obrna hlasových vazů (pareisis n. recurrens – „paréza rekurentu“)	501
13.3.2 Neočekávaná obtížná intubace	490	14.4.4 Ulcerace	501
13.4 Extubace po obtížné intubaci nebo po obtížném zajištění dýchacích cest při úvodu ...	496	14.4.5 Stenózy trachey	502
14 Komplikace tracheální intubace	496	14.4.6 Poškození čelistního kloubu	502
14.1 Komplikace při intubaci	498	15 Laryngeální maska	502
14.1.1 Traumatiko-mechanická poškození	498	15.1 Konstrukce laryngeální masky	502
14.1.2 Intubace do jícnu	499	15.2 Klinické užití	503
14.1.3 Intubace do hlavního bronchu	499	15.3 Zavedení laryngeální masky	504
14.1.4 Stimulace reflexů	499	15.4 Úskalí – funkční poruchy	506
14.2 Komplikace při zavedené rource	500	15.5 Komplikace	507
14.2.1 Obstrukce rourky	500	Literatura	507
14.2.2 Ruptura trachey	500		

1 Definice

Tracheální intubace spočívá v zavedení rourky ústy nebo nosem do trachey. Rourka zajišťuje volné dýchací cesty, chrání před aspirací do plic a umožňuje napojení na dýchací přístroj nebo anesteziologický přístroj.

Tracheostomie je zavedení tracheostomické kanyly do dýchacích cest po operačním otevření trachey na přední ploše krku. Tracheostomická kanyla zajišťuje dýchací cesty a umožňuje napojení pacienta na ventilátor. Indikována je nejčastěji u pacientů v intenzivní péči.

2 Anatomické podklady

Pro správný postup při intubaci je podstatná dokonalá znalost anatomické stavby horních cest dýchacích (obr. 21-1).

2.1 Nos

Nosní dutina je rozdělena nosním septem na dvě poloviny. Septum je tvořeno chrupavkou a kostmi a je na povrchu kryto sliznicí. Zpravidla se nosní přepáž-

ka nachází uprostřed, často (až u 30 % Evropanů) je ale vybočena do jedné ze stran, což ztěžuje nebo brání zavedení rourky nosem.

! Před plánovanou nazotracheální intubací je třeba si pečlivě všimnout deviací septa.

Každá polovina nosní dutiny je rozdělena nosními skořepinami na horní, střední a dolní nosní průduchy, které vzadu komunikují s nosohltanem. Nos slouží k transportu dýchacích plynů a jejich ohřívání a zvlhčování. Při svém turbulentním proudění jsou plyny současně čištěny. Sliznice je bohatě zásobena krevními cévami, takže při traumatizující intubaci nosem může dojít k masivnímu krvácení.

2.2 Nazofarynx

Strop nosohltanu tvoří lebeční spodina. Měkkým patrem přechází nazofarynx v orofarynx. Na stropu a zadní stěně hltanu jsou hltanové mandle. Tyto adenoidní vegetace jsou u dětí často natolik zvětšeny, že dýchání nosem může být omezeno nebo znemožněno.

Subarachnoidální anestezie

Obsah	
1 Úvod	510
2 Anatomické podklady	510
2.1 Bederní obratle	510
2.2 Zakřivení páteře	511
2.3 Pátevní vazy	512
2.4 Obsah páteřního kanálu	512
2.4.1 Mícha	512
2.4.2 Míšní obaly	512
2.4.3 Míšní nervy	513
2.4.4 Mozkomíšní mok (liquor cerebrospinalis)	514
2.4.5 Epidurální prostor	514
2.4.6 Krevní zásobení míchy	514
2.5 Míšní dermatomy	514
2.6 Myotomy	515
2.7 Sympatický nervový systém	516
3 Chování lokálního anestetika v subarachnoidálním prostoru	517
3.1 Průběh blokády	518
3.2 Rozsah blokády	518
3.3 Latence účinku lokálního anestetika	519
3.4 Trvání subarachnoidálního znečtitlivění	519
4 Vliv subarachnoidálního znečtitlivění na celkový stav pacienta	520
4.1 Vliv na krevní oběh	520
4.1.1 Blokáda preganglionárních sympatických vláken	520
4.2 Dechové funkce	521
4.3 Funkce močového měchýře	521
4.4 Střevo	521
4.5 Nadledviny	521
5 Praxe subarachnoidálního znečtitlivění	521
5.1 Indikace	521
5.1.1 Operace	522
5.1.2 Pacienti	522
5.2 Kontraindikace	523
5.3 Hemokoagulace a subarachnoidální znečtitlivění	524
5.4 Pomůcky	524
5.5 Lokální anestetika	526
5.5.1 Bupivakain 0,5% hyperbarický	526
5.5.2 Mepivakain 4%	526
5.5.3 Lidokain 5%	527
5.6 Techniky subarachnoidálního znečtitlivění	527
5.6.1 Izobarická technika	527
5.6.2 Hyperbarická technika	528
5.6.3 Hypobarická technika	528
5.6.4 Jednostranná subarachnoidální anestezie	528
5.6.5 Kontinuální subarachnoidální znečtitlivění	528
5.7 Předoperační příprava	528
5.8 Provedení subarachnoidálního znečtitlivění	529
5.8.1 Příprava	529
5.8.2 Uložení nemocného	530
5.8.3 Technika lumbální punkce	530
5.8.4 Dohled během časného údobí po aplikaci	534
5.8.5 Postup po fixaci lokálního anestetika ...	534
5.8.6 Péče v průběhu operace	535
5.8.7 Bezprostřední pooperační péče a přeložení na stanici standardní péče	535
5.9 Sedlový blok	535
5.10 Kontinuální subarachnoidální blokáda (CSA – continuous spinal anaesthesia)	535
5.10.1 Indikace	536
5.10.2 Pomůcky	536
5.11 Kombinovaná subarachnoidální-epidurální anestezie (CSE – combined spinal-epidural anaesthesia)	536
6 Komplikace	537
6.1 Časné komplikace	537

6.1.1 Pokles krevního tlaku	537	6.2.1 Retence moče	538
6.1.2 Bradykardie	537	6.2.2 Postpunkční bolesti hlavy	538
6.1.3 Nevolnost a zvracení	538	6.2.3 Bolesti v zádech	539
6.1.4 Totální subarachnoidální blokáda	538	6.2.4 Neurologické komplikace	539
6.1.5 Pokles tělesné teploty	538		
6.2 Pozdní komplikace	538	Literatura	540

1 Úvod

Subarachnoidální anestezie je přechodné přerušení vedení v nervech míšních kořenů injekcí lokálního anestetika do lumbálního subarachnoidálního prostoru, do prostoru mezi měkkou plenou a tvrdou míšní plenou. Lokální anestetikum vyvolá dočasnou sympatickou, senzoricou a motorickou blokádu a umožňuje tudíž bezbolestné provedení četných operačních výkonů na dolních končetinách, na pánvi, hrázi, podbřišku, jakož i některé porodnické výkony včetně císařského řezu. Subarachnoidální anestezie je nejstarší a stále nejčastěji používaná centrální neuroaxiální blokáda.

Dějiny. Roku 1898 provedl chirurg August Bier a jeho asistent Hildebrandt subarachnoidální anestezii kokainem u šesti pacientů. Výkon vyvolal zvracení a těžké bolesti hlavy. Aby těmto nežádoucím účinkům přišli na kloub, rozhodl se Bier vyzkoušet subarachnoidální anestezii sám na sobě.

Poté, co Hildebrandt zavedl jehlu do bederního subarachnoidálního prostoru a chtěl aplikovat anestetikum, zjistil, že stříkačka a jehla se k sobě nehodí. Při pokusu o aplikaci vykapal veškerý kokain a množství likvoru na podlahu.

Aby pokus zachránil, nabídl Hildebrandt k experimentu sám sebe. Bierovi se podařilo s pouhými 5 mg kokainu znecitlivit asi 2/3 Hildebrandtova těla na dobu 45 minut. Podrobné přezkoušení anestezie údery kladivem na holeň, ždímání varlat a pálení kůže hořícím doutníkem prokázalo, že nastala naprostá anestezie. Oba badatelé slavili nadšeně svůj úspěch dávkou vína a doutníků a v pohodě ulehli do postele. O půlnoci se u Hildebrandta objevily kruté bolesti hlavy, které se vystupňovaly do nesnesitelnosti. Po hodině začal zvracet a následující den se objevily bolestivé krevní podlitiny na holeni. Bier naproti tomu spal dobře, probral se čerstvý a zdravý. Leč brzy se i u něj objevila prudká bolest hlavy a lehká závrať, takže musel k večeru ulehnout a setrvat 9 dní na lůžku.

Bier byl zprvu nespokojen a o dalším použití subarachnoidální anestezie kokainem u lidí se vyjadřoval rezervovaně. Teprve roku 1904, poté co bylo syntetizováno lokální anestetikum Stovain, se Bier cítil oprávněn „po četných zklamáních“ subarachnoidální anestezii doporučit, ale kriticky poznamenal, že metoda zaslouží významná zlepšení.

Další důležitá data k dějinám subarachnoidální anestezie:

- 1935 použití směsi tetrakainu s glukózou (Sise).
- 1940 navržena kontinuální subarachnoidální anestezie jehlou.
- 1944 kontinuální anestezie katétrem (Tuohy).

2 Anatomické podklady

Aby se dalo lépe porozumět mechanismu a technice subarachnoidální anestezie, je třeba nejprve nastínit několik anatomických podkladů.

Anatomickým středem subarachnoidální anestezie je páteř. Je složena z 33 obratlů:

- 7 krčních, C;
- 12 hrudních, Th;
- 5 bederních, L;
- 5 křížových, S;
- 4–5 kostrčních.

Obratle rozličných oddílů páteře se od sebe liší. Z hlediska subarachnoidální anestezie je zejména důležitá stavba bederních obratlů.

2.1 Bederní obratle

Každý obratel je složen z těla a z oblouku s výběžky: rozeznáváme dva výběžky příčné (*processus transversi*) a jeden výběžek trnový (*processus spinosus*) pro upevnění vazů a svalů, jakož i dva horní a dva dolní výběžky kloubní, které umožňují flexi a extenzi mezi obratli (viz obr. 22-10).

Trnový výběžek bederních obratlů probíhá, na rozdíl od obratlů hrudních, dozadu téměř horizontálně,

Epidurální anestezie

Obsah	
1 Úvod	542
2 Anatomické základy	542
2.1 Epidurální prostor	542
2.1.1 Obsah	542
2.1.2 Tlak v epidurálním prostoru	543
2.1.3 Praktický význam anatomie epidurálního prostoru	544
3 Nervová blokáda	544
3.1 Místo účinku lokálního anestetika	545
3.2 Rozsah blokády	545
3.2.1 Objem, koncentrace a dávka	545
3.2.2 Místo aplikace a síla nervových kořenů	545
3.2.3 Rychlost aplikace	546
3.2.4 Uložení pacienta	546
3.2.5 Výška a tělesná hmotnost	546
3.2.6 Věk pacienta	546
3.2.7 Diabetes a ateroskleróza	547
3.2.8 Těhotenství	547
3.3 Nástup účinku lokálního anestetika	547
3.4 Resorpce	547
4 Vliv epidurální anestezie na organismus	547
4.1 Oběhový systém	547
4.2 Tkáňová perfuze	548
4.3 Dýchání	548
4.4 Funkce močového měchýře	548
4.5 Střevo	548
4.6 Vliv na operační stres	548
4.7 Glykemie	549
4.8 Svalový třes	549
4.9 Těhotenství	549
4.10 Tromboembolická nemoc	549
5 Srovnání epidurální a subarachnoidální anestezie	549
6 Praxe epidurální anestezie	549
6.1 Indikace a kontraindikace	550
6.2 Hemokoagulace a epidurální anestezie	550
6.2.1 Léčba a profylaxe heparinem	550
6.2.2 Léčba deriváty kumarinu	552
6.2.3 Kyselina acetylsalicylová a nesteroidní protizánětlivé léky (NSAID)	552
6.2.4 Speciální dohled po epidurální anestezii	552
6.3 Pomůcky	552
6.3.1 Epidurální jehly	553
6.3.2 Epidurální katétr	554
6.4 Lokální anestetika	554
6.4.1 Lidokain	554
6.4.2 Prilokain	554
6.4.3 Bupivakain/levobupivakain	554
6.4.4 Etidokain	555
6.4.5 Ropivakain	555
6.5 Předoperační příprava	555
6.6 Provedení epidurálního znečtitlivění	555
6.6.1 Příprava	555
6.6.2 Uložení pacienta	555
6.6.3 Detekce epidurálního prostoru	555
6.6.4 Jednorázová aplikace („single shot“) ...	558
6.6.5 Kontinuální epidurální anestezie	558
6.6.6 Postup po aplikaci lokálního anestetika	560
6.6.7 Hrudní epidurální znečtitlivění	562
7 Komplikace	563
7.1 Časné komplikace	563
7.1.1 Nechtěná punkce tvrdé míšní pleny ...	563
7.1.2 Totální subarachnoidální anestezie	564
7.1.3 Masivní epidurální anestezie	564
7.1.4 Punkce epidurální žíly	564
7.1.5 Punkce míchy nebo nervového kořene	564
7.1.6 Pokles krevního tlaku	564

7.1.7 Poruchy dýchání	564	8.2 Projevy kaudálního znečitlivění	567
7.2 Pozdní komplikace	565	8.3 Klinické užití kaudální anestezie	567
7.2.1 Poruchy činnosti močového měchýře ...	565	8.3.1 Indikace a kontraindikace	567
7.2.2 Bolesti hlavy	565	8.3.2 Vybavení	567
7.2.3 Neurologické komplikace	565	8.3.3 Lokální anestetika	567
		8.3.4 Provedení	568
8 Kaudální anestezie	566	Literatura	569
8.1 Anatomické podklady	566		

1 Úvod

Epidurální znečitlivění je dočasné přerušení vedení nervových vzruchů vyvolané injekcí lokálního anestetika do **epidurálního prostoru** páteřního kanálu. Může být provedena v kterémkoli úseku páteře; ale nejčastěji to bývá bederní oblast.

Podobně jako subarachnoidální blokáda je i epidurální blokáda metodou neuroaxiálního regionálního znečitlivění, jejímž působištem je mícha a kořeny míšních nervů. Obě metody mají mnoho společného, zejména anatomický podklad a místo účinku lokálního anestetika, jakož i fyziologické následky a technické podrobnosti. Patří do skupiny centrálních neuroaxiálních blokády. Existují nicméně rozdíly praktického a klinického významu. Epidurální znečitlivění sice nedosahuje účinnosti subarachnoidálního znečitlivění, předčí je však mnohostranností: epidurální blokády je možno vyřadit různé funkce nervové tkáně diferencovaně a úzce lokalizovaně (segmentálně). Proto bývá epidurální znečitlivění užíváno nejen pro chirurgické výkony, nýbrž i pro tlumení bolesti při porodu, k ovlivnění spontánních akutních i chronických bolestí. S užitím epidurálního katétru je možno vyvolat i dlouhodobé blokády.

2 Anatomické základy

Jsou velmi podobné základům diskutovaným v kapitole o subarachnoidálním znečitlivění, takže v podrobnostech odkazujeme na kap. 22. Zde bude zmínka pouze o prakticky významných zvláštích epidurálního znečitlivění, jako jsou topografické vztahy epidurálního prostoru a jeho obsah.

2.1 Epidurální prostor

Epidurální (též peridurální nebo extradurální) prostor leží mezi tvrdou míšní plenou na jedné straně a kos-

těným a vazivovým skeletem páteřního kanálu na straně druhé (obr. 23-1). Táhne se od velkého týlního otvoru lebeční báze až dolů k lig. sacrococcygeum dorsale superficiale mezi křížovou kostí a kostrčí.

Dorzálně je ohraničen žlutým vazem (ligamentum flavum) (obr. 23-2), který má v bederní oblasti tloušťku několik milimetrů a je tvořen elastickými vlákny. Je nejdůležitějším **orientačním bodem** pro punkci epidurálního prostoru. Laterálně přechází epidurální prostor meziobratlovými otvory do paravertebrálního prostoru (obr. 23-3). Vedle toho existuje spojení se subarachnoidálním prostorem. Laterálně je ohraničen periostem pediklů a meziobratlovými otvory. Ventrálně je epidurální prostor ohraničen podélným páteřním vazem.

Šíře epidurálního prostoru je v každém úseku páteře jiná. V zadní bederní oblasti je šíře největší:

- bederní páteř 5–6 mm,
- střední hrudní páteř 3–5 mm,
- krční páteř asi 3 mm.

Posterolaterálně je epidurální prostor užší, směrem k meziobratlovým otvorům se rozšiřuje. Klinický význam:

Pro větší bezpečnost by se měl epidurální prostor punktovat ve střední čáře.

2.1.1 Obsah

Epidurální prostor je vyplněn řídkým tukovým vazivem, žilní a tepennou plénou, lymfatickými cévami a kořeny míšních nervů.

Přední a zadní **nervové kořeny** jsou ještě kryty obaly – míšními plenami (tvrdou plenou s pavučnicí a měkkou plenou – dura mater, arachnoidea, pia mater). Obaly brání pronikání lokálního anestetika do nervových kořenů a nástup blokády zpomalují. Oba nervové kořeny se ještě v meziobratlovém otvoru spojují a tvoří segmentální míšní nerv (obr. 23-2

Periferní nervové blokády

Obsah	
1 Úvod	572
2 Vybavení	572
2.1 Jehly	572
2.2 Stříkačky	572
2.3 Lokální anestetika	572
3 Všeobecný postup	572
3.1 Anesteziologické konzilium před výkonem	572
3.2 Přípravný prostor pro zahájení anestezie	573
3.3 Obecné zásady při provádění blokad	573
3.3.1 Vyvolání parestezií	574
3.3.2 Kostěné orientační body	574
3.3.3 Ztráta odporu	574
3.3.4 Orientace podle pulsující tepny	574
3.3.5 Elektrická neurostimulace	574
3.4 Postup při operaci	575
3.5 Pooperační péče	575
4 Nervové blokády horních končetin	576
4.1 Anatomie brachiálního plexu	576
4.2 Interskalenická blokáda (Winnie)	578
4.2.1 Indikace a kontraindikace	578
4.2.2 Přednosti a nevýhody	578
4.2.3 Technika interskalenické blokády	579
4.2.4 Nežádoucí účinky a komplikace	582
4.3 Supraklavikulární blokáda plexu (Kulenkampff)	582
4.3.1 Indikace	582
4.3.2 Kontraindikace	583
4.3.3 Přednosti a nevýhody	583
4.3.4 Technika supraklavikulární blokády	583
4.3.5 Komplikace	584
4.3.6 Varianta: Perivaskulární supraklavikulární blokáda (Winnie)	586
4.3.7 Varianta: technika olovnice	586
4.4 Vertikální infraklavikulární přístup (VIP)	586
4.5 Axilární blokáda brachiálního plexu	587
4.5.1 Indikace	587
4.5.2 Přednosti a nevýhody	587
4.5.3 Technika axilární blokády brachiálního plexu	587
4.5.4 Komplikace	590
4.5.5 Blokáda n. musculocutaneus k doplnění blokády brachiálního plexu axilárním přístupem	590
4.6 Periferní nervové blokády na horní končetině	591
4.6.1 Blokáda n. medianus	592
4.6.2 Blokáda n. radialis	593
4.6.3 Blokáda n. ulnaris	595
5 Blokády na dolních končetinách	596
5.1 Anatomie lumbosakrálního plexu	596
5.2 Blokády bederního plexu	597
5.2.1 Blokáda psoatického kompartmentu	597
5.2.2 Inguinální blokáda plexus lumbalis (blok tři v jednom, three in one)	599
5.2.3 Paravertebrální blokáda lumbálního plexu	601
5.3 Blokáda n. femoralis	601
5.4 Blokáda n. cutaneus femoris lateralis	603
5.5 Blokáda n. obturatorius	604
5.6 Blokáda n. ischiadicus	605
5.6.1 Zadní přístup k blokadě sedacího nervu (podle Labata)	605
5.6.2 Přední přístup k sedacímu nervu	606
5.7 Blokády v oblasti kolenního kloubu	608
5.7.1 Společná blokáda n. peroneus communis a n. tibialis	609
5.7.2 Blokáda n. peroneus communis	610
5.7.3 Blokáda n. tibialis	610
5.7.4 Blokáda n. saphenus	610
5.8 Blokády v blízkosti hlezenního kloubu	610
5.8.1 Blokáda n. tibialis posterior	611
5.8.2 Blokáda n. suralis	611
5.8.3 Blokáda n. peroneus superficialis	611
5.8.4 Blokáda n. peroneus profundus	611

5.8.5 Blokáda n. saphenus	612	7 Blokáda mezižeberních nervů	614
6 Intravenózní regionální anestezie (IVRA)	612	7.1 Anatomické vztahy	614
6.1 Indikace a kontraindikace	612	7.2 Indikace	614
6.2 Přednosti a nevýhody	613	7.3 Praktický postup	614
6.3 Praktické provedení	613	7.4 Komplikace	614
6.4 Komplikace	614	Literatura	614

1 Úvod

Periferní nervové blokády se provádějí injekcí lokálního anestetika do bezprostřední blízkosti nervů, nervových kmenů nebo pletení. Blokádou vznikne znečitlivění místně ohraničené, omezené na oblast, nutnou pro operaci.

Při správném technickém provedení neovlivňují celkový stav nemocného, zejména **dýchání a oběh** nejsou postiženy. Úspěch regionální blokády závisí ve značné míře na zručnosti, zkušenosti a anatomických znalostech anesteziologa.

Některé přednosti periferních nervových blokad plynou ze srovnání s celkovou anestezí:

- menší ohrožení rizikových pacientů;
- žádné nebezpečí aspirace u pacientů s plným žaludkem;
- výkony je možno provádět ambulantně;
- pacienti, kteří se obávají ztráty vědomí, mohou zůstat při vědomí;
- obvykle není zapotřebí pooperační anesteziologické dohled.

Metoda však má i jisté **nevýhody**:

- někdy není anestezie dostatečná nebo zcela chybí;
- metoda někdy vyžaduje hodně času;
- je určité nebezpečí poranění nervů, cév a pleury.

2 Vybavení

Pro regionální nervové blokády je možno používat instrumentarium pro jednorázové nebo pro opakované použití.

2.1 Jehly

Pro většinu periferních nervových blokad jsou vhodné jehly síly 22–25 G s krátkým úkosem. Ostré jehly s dlouhým břitem by se používat neměly, snadno se

jimi poraní nerv. Tupé jehly spíše nerv odtlačí a navíc mají tu výhodu, že se jimi lépe hmatá odpor rozličných tkání. Odpor tkání je hmatný nejlépe, držíme-li jehlu za hubici mezi palcem, ukazováčkem a prostředníčkem.

Tupé jehly se však působením vysokého odporu tkání dají zasouvat jen postupně, takže při pronikání fascií může být poškozen nerv ležící pod ní. Pro elektrickou nervovou stimulaci nejsou zapotřebí krátce broušené jehly, protože při obezřetném posouvání jehly je možno nerv včas lokalizovat.

2.2 Stříkačky

Nejčastěji se užívají stříkačky z plastu. Někteří anesteziologové dávají pro regionální nervové blokády přednost stříkačkám skleněným, neboť umožňují aspiraci jednou rukou, zatímco druhá ruka jehlu zajišťuje a fixuje. Navíc různý odpor tkání při aplikaci kapalin je lépe hmatný než při užití stříkaček z plastu.

2.3 Lokální anestetika

Pro regionální nervové blokády je možno použít lokální anestetika uvedená v tab. 24-1. Volba látky se řídí především potřebnou délkou znečitlivění, koncentrací, tloušťkou nervového kmene a typem nervové blokády.

3 Všeobecný postup

3.1 Anesteziologické konzilium před výkonem

Předoperační zhodnocení a předoperační příprava je u větších blokad podobná přípravě před celkovým znečitlivěním, zatímco blokády jednotlivých nervů zpravidla nevyžadují žádnou mimořádnou přípravu.

Polohování nemocného k operaci

Obsah

1 Úvod	617	5.1 Poškození měkkých tkání a kostí	620
2 Poloha na zádech	618	5.2 Bolesti v zádech	620
3 Poloha na břiše	619	5.3 Poškození očí	621
3.1 Otočení pacienta do polohy na břiše	619	5.4 Poranění nervů a plexů	621
4 Poloha na boku	620	5.4.1 Poškození n. ulnaris	622
5 Poškození při polohování	620	5.4.2 Poškození plexus brachialis	622
		5.5 Posouzení nervového poškození	622
		Literatura	622

1 Úvod

Úvod do anestezie uskutečňujeme vždy u nemocného v **poloze na zádech**. Do operační polohy ukládáme pacienta teprve po ukončení všech anesteziologických úkonů. Standardní polohy chirurgického nemocného jsou poloha na zádech, poloha na boku a poloha na břiše. Speciální polohy pro určité výkony jsou uvedeny v odpovídajících kapitolách (např. polohování pro litotomii či poloha vsedě).

Poškození především nervů a kloubů při polohování můžeme významně omezit dostatečným počtem pomocného personálu a odpovídajícími preventivními opatřeními v průběhu polohování.

Odpovědnost za polohování. Předoperační, peroperační a pooperační polohování pacienta na operačním stole a jeho sledování je společným úkolem chirurga a anesteziologa. Jestliže se při polohování vyskytnou obryš či jiná poškození, operační polohu zdůvodníme v dokumentaci. Ohledně odpovědnosti za poškození platí:

– Anesteziolog je odpovědný za polohování pacienta od úvodu do anestezie až po polohu požadovanou operátorem.

- Poloha pacienta při operaci je dána charakterem výkonu, přičemž musíme vzít v úvahu anesteziologické riziko. Pokud má anesteziolog pochybnosti o operační poloze – hrozí-li poškození nebo je ztíženo sledování a udržování vitálních funkcí – musí na to chirurga upozornit. Poté operátor zváží operační postup, za který nese lékařskou a právní odpovědnost, aby mohl obhájit zvýšené riziko vyvolané polohou, o které rozhodl.
- Polohování na operačním stole má v zásadě za úkol operátor. K němu patří pomocný zdravotnický personál a jeho odpovědnost, a to bez ohledu na to, ke kterému oddělení přísluší. Chirurg musí rozdělit úkony a od začátku kontrolovat polohování. Avšak anesteziolog musí během polohování rozpoznat chyby a upozornit na ně.
- Anesteziolog je také odpovědný za polohování končetin, které potřebuje pro monitorování anestezie a přívod farmak a infuzních roztoků a musí zajistit bezpečné monitorování a udržování základních životních funkcí.
- Za plánovanou změnu polohy během výkonu a její provedení odpovídá chirurg.
- Neúmyslné změny polohy během výkonu, které způsobuje operátor nebo jeho spolupracovníci a které zvyšují riziko, kontroluje chirurg. Na tyto

Sledování a monitorování

Obsah

1 Úvod	626	4.2.5 Disociační křivka hemoglobinu pro kyslík	643
2 Úrovně sledování	626	4.2.6 Kyslík fyzikálně rozpuštěný v plazmě	643
2.1 Standardní sledování	627	4.2.7 Obsah kyslíku v krvi	643
2.2 Speciální sledování	628	4.2.8 Dodávka kyslíku orgánům	643
2.3 Komplexní sledování	628	4.2.9 Alveoloarteriální diference parciálních tlaků kyslíku	644
3 Klinické hodnocení hloubky anestezie	628	4.2.10 Poruchy obsahu kyslíku v arteriální krvi	644
3.1 Intenzita různých podnětů	629	4.3 Dechová nedostatečnost	645
3.2 Hodnocení klinických známek hloubky anestezie	629	4.3.1 Patofyziologie a příčiny	645
3.2.1 Dýchání	629	4.3.2 Účinky hypoxie	647
3.2.2 Arteriální krevní tlak	629	4.3.3 Účinky hyperkapnie	647
3.2.3 Srdeční frekvence	630	5 Funkce oběhového systému	648
3.2.4 Srdeční rytmus	630	5.1 Pohled, pohmat, poslech	648
3.2.5 Oči	630	5.2 EKG	648
3.2.6 Svalstvo	631	5.2.1 Monitor	649
3.2.7 Pocení	631	5.2.2 Elektrody	649
3.3 Posouzení klinických známek hloubky anestezie	631	5.2.3 Poruchy při monitorování EKG	650
4 Funkce dýchacího systému	631	5.3 Poruchy srdečního rytmu v perioperačním období	651
4.1 Ventilace	631	5.3.1 Sinusová bradykardie	652
4.1.1 Monitorování tlaku v anesteziologickém systému – monitor apnoe	632	5.3.2 Sinusová tachykardie	652
4.1.2 Dechová frekvence	632	5.3.3 Supraventrikulární extrasystoly	652
4.1.3 Dechový objem	632	5.3.4 Paroxysmální supraventrikulární tachykardie	653
4.1.4 Minutová ventilace	632	5.3.5 Flutter síní	653
4.1.5 Inspirační tlak při umělé ventilaci plic	632	5.3.6 Fibrilace síní	654
4.1.6 Analýza dýchacích plynů	633	5.3.7 Komorové extrasystoly	654
4.1.7 Obstrukce dýchacích cest	633	5.3.8 Komorová tachykardie	655
4.2 Výměna plynů v plicích	633	5.3.9 Fibrilace komor	656
4.2.1 Pulsní oxymetrie	633	5.3.10 SA blokáda	656
4.2.2 Kapnometrie	636	5.3.11 AV blokáda I. stupně	656
4.2.3 Vyšetření arteriálních krevních plynů	640	5.3.12 AV blokáda II. stupně	657
4.2.4 Saturace krve kyslíkem	642	5.3.13 AV blokáda III. stupně	657
		5.3.14 Nodální rytmus	658
		5.3.15 Raménkové blokády	658

5.3.16	Ischemie myokardu	659	6.2	Působení lehké hypotermie (33–35 °C)	684
5.4	Arteriální krevní tlak	660	6.3	Prevence a léčení hypotermie	685
5.4.1	Nepřímé měření krevního tlaku	660	7	Diuréza	685
5.4.2	Přímé měření krevního tlaku	661	8	Svalová relaxace	685
5.5	Centrální žilní tlak	666	9	Sledování mozkových funkcí	685
5.5.1	Měření centrálního žilního tlaku pomocí vodního sloupce	667	9.1	Elektroencefalografie (EEG)	685
5.5.2	Elektronické měření centrálního žilního tlaku	667	9.1.1	EEG záznam (nativní EEG)	685
5.6	Centrální žilní katétr	668	9.1.2	Zpracované EEG	686
5.6.1	V. basilica a v. cephalica	669	9.1.3	Bispektrální index – BIS	686
5.6.2	V. jugularis interna	669	9.2	Evokované potenciály	687
5.6.3	V. jugularis externa	672	9.2.1	Somatosenzorické evokované potenciály (SSEP)	688
5.6.4	V. subclavia	672	9.2.2	Sluchové evokované potenciály (AEP)	688
5.6.5	V. femoralis	674	9.2.3	Vizuální evokované potenciály (VEP)	688
5.6.6	Komplikace centrální žilní katetrizace	674	9.2.4	Motorické evokované potenciály (MEP)	688
5.7	Plicnicový katétr	676	10	Laboratorní vyšetření během anestezie	688
5.7.1	Čtyřcestný plicnicový katétr	676	11	Záznam o anestezii	688
5.7.2	Indikace	677	Literatura	689	
5.7.3	Zavádění plicnicového katétru	678			
5.7.4	Měření plicnicovým katétre	680			
5.7.5	Komplikace plicnicového katétru	683			
5.8	Transezofageální echokardiografie (TEE)	683			
6	Tělesná teplota	683			
6.1	Anestetika a regulace tělesné teploty	684			

1 Úvod

Anestezie a operace mohou významným způsobem ovlivnit homeostázu vnitřního prostředí, popř. i ohrozit život pacienta. Proto musíme všechny pacienty během anestezie nepřetržitě sledovat. Sledování zahrnuje pozorování, měření a registraci měnících se funkcí organismu. Jeho cílem je včas rozeznat poruchy fyziologické rovnováhy a ihned je léčit.

Sledování musí být **systematické a cílevědomé**, nikoli svévolné nebo náhodné. Jeho výsledky musí být spolehlivé, protože z nich vyplývá terapie. Veškeré monitorování musí mít smysl a musí se řídit stavem pacienta a potřebami operace.

Hlavní pozornost při sledování během anestezie je zaměřena na **funkci dýchacího ústrojí a oběhového systému**, protože zejména ty jsou ovlivněny anestetiky, anesteziologickými a operačními postupy. Ke sledování slouží smysly anesteziologa (zrak, sluch, hmat) a speciální přístroje, které se označují jako monitory.

- Nedostatečné sledování patří k nejčastějším příčinám smrtelných nehod v souvislosti s anestézií. Základní podmínkou bezpečnosti pacienta je trvalá přítomnost dostatečně vzdělaného anesteziologa po celou dobu anestezie.

2 Úrovně sledování

Sledování a monitorace nejsou samoúčelné, ale slouží výhradně bezpečnosti pacienta. Všechna opatření musí proto odpovídat jeho potřebám. Použití mnoha monitorů neznamená automaticky zajištění optimální bezpečnosti, naopak vytváří další rizika, jejichž oprávněnost musíme vždy zvažovat oproti přínosu určitého způsobu monitorování pro konkrétního pacienta. Parametry, které je třeba monitorovat, a způsob jejich monitorování záleží především na

Inhalační anestezie

Obsah

1 Úvod	20	6 Hloubka anestezie při inhalační anestezii	32
2 Fyzikálně-chemické vlastnosti inhalačních anestetik	21	6.1 Stadia anestezie	32
2.1 Tlak par	21	6.2 Klinický význam stadií anestezie	33
2.2 Parciální tlak	22	7 Farmakologie klinicky užívaných inhalačních anestetik	33
2.3 Rozpustnost	23	7.1 Halotan	33
3 Příjem a distribuce	23	7.1.1 Fyzikálně-chemické vlastnosti	34
3.1 Inspirační a alveolární koncentrace	23	7.1.2 Anestezie	34
3.2 Příjem anestetika	24	7.1.3 Kardiovaskulární účinky	35
3.2.1 Rozpustnost v krvi	24	7.1.4 Respirační účinky	36
3.2.2 Minutový srdeční objem	24	7.1.5 Nervosvalové účinky	36
3.2.3 Gradient parciálního tlaku mezi alveoly a plicními žilami	25	7.1.6 Centrální nervový systém	37
3.3 Distribuce anestetika	25	7.1.7 Ledviny	37
3.3.1 Rozpustnost v tkáních	25	7.1.8 Játra	37
3.3.2 Perfuze tkání	26	7.1.9 Biotransformace	38
3.3.3 Gradient parciálního tlaku mezi krví a tkání	26	7.1.10 Klinické hodnocení	38
3.4 Modifikující faktory	26	7.2 Enfluran	38
3.4.1 Koncentrace anestetika	26	7.2.1 Fyzikálně-chemické vlastnosti	38
3.4.2 Ventilace	27	7.2.2 Anestezie	38
3.4.3 Minutový srdeční objem	27	7.2.3 Kardiovaskulární účinky	38
3.4.4 Poruchy poměru ventilace/perfuze	28	7.2.4 Respirační účinky	39
4 Eliminace inhalačních anestetik	28	7.2.5 Nervosvalové účinky	39
4.1 Eliminace plicemi	28	7.2.6 Centrální nervový systém	39
4.1.1 Hypoxie z difuze	29	7.2.7 Ledviny	39
4.2 Metabolismus	30	7.2.8 Játra	39
5 Mohutnost účinku inhalačních anestetik – hodnoty MAC	30	7.2.9 Biotransformace	39
5.1 Modifikované definice MAC	30	7.2.10 Klinické hodnocení	40
5.2 Faktory ovlivňující MAC	31	7.3 Izofluran	40
5.2.1 Faktory snižující MAC	31	7.3.1 Fyzikálně-chemické vlastnosti	40
5.2.2 Faktory zvyšující MAC	32	7.3.2 Farmakokinetika	40
5.2.3 Faktory bez vlivu na hodnotu MAC	32	7.3.3 Anestezie	40
		7.3.4 Kardiovaskulární účinky	41
		7.3.5 Respirační účinky	42
		7.3.6 Nervosvalové účinky	42
		7.3.7 Centrální nervový systém	42
		7.3.8 Ledviny	42
		7.3.9 Játra	42

Perioperační zajištění a léčba tekutinami a elektrolyty

Obsah	
1 Úvod	691
2 Tělesné tekutiny	692
2.1 Rozdělení	692
2.2 Složení	692
2.2.1 Měrné jednotky elektrolytů	693
2.3 Vztahy mezi kompartmenty	693
2.3.1 Osmóza a osmotický tlak	694
2.3.2 Osmolarita	694
2.3.3 Intersticiální tekutina a objem plazmy	695
3 Regulace extracelulárního objemu a osmolarity	695
4 Fyziologická potřeba tekutin a elektrolytů	696
5 Poruchy vodní a elektrolytové rovnováhy	697
5.1 Objem a osmolarita	697
5.1.1 Izotonická dehydratace	697
5.1.2 Hypertonická dehydratace	698
5.1.3 Hypotonická dehydratace	698
5.1.4 Izotonická hyperhydratace	699
5.1.5 Hypertonická hyperhydratace	699
5.1.6 Hypotonická hyperhydratace	700
5.2 Poruchy elektrolytového hospodářství	700
5.2.1 Kalium	700
5.2.2 Kalcium	703
5.2.3 Magnezium	704
6 Perioperační zajištění a léčba tekutinami	706
6.1 Roztoky krystaloidů	706
6.1.1 Plně roztoky elektrolytů	706
6.1.2 Izotonický roztok natriumchloridu (0,9%)	706
6.1.3 Ringerův roztok s laktátem	707
6.1.4 Ringerův roztok v 5% roztoku glukózy	707
6.1.5 5% roztok glukózy	707
6.2 Kolooidní roztoky	708
6.2.1 Dextransy	708
6.2.2 Hydroxyetylskrob (HAES, HEŠ)	710
6.2.3 Želatina	711
7 Perioperační standardní přívod tekutin	712
7.1 Potřeba a náhrada k udržení rovnováhy	712
7.2 Velké operace	712
7.3 Hodnocení vodní a tekutinové rovnováhy	713
8 Dehydratovaný pacient	713
9 Rizika léčby tekutinami	714
9.1 Příliš mnoho volné vody	714
9.2 Příliš mnoho soli	714
10 Akutní náhrada objemu	715
10.1 Koloidy nebo krystaloidy?	715
Literatura	715

1 Úvod

Chirurgický výkon a anestezie, farmakoterapie i určité onemocnění mohou značně narušit rovnováhu v hospodářství tekutin a elektrolytů a tím nepříznivě ovlivnit i kardiovaskulární funkce.

Perioperační zajištění a léčba tekutinami má za cíl tuto rovnováhu udržovat nebo ji obnovit. Představuje tudíž důležitou součást anesteziologických opatření a perioperační péče. Terapie v podstatě zahrnuje nitrožilní podávání krystaloidních roztoků s elektrolyty, kolooidních roztoků, krve a krevních derivátů.

Hemoterapie

Obsah	
1 Úvod	718
2 Krevní skupiny a vyšetření kompatibility (slučitelnosti)	718
2.1 Systém AB0	719
2.1.1 Určování krevní skupiny	719
2.1.2 Klinický význam systému AB0	719
2.2 Rhesus systém (Rh)	720
2.3 Systém Kell	721
2.4 Zkoušky kompatibility	721
2.4.1 Křížová zkouška	721
2.4.2 Skriningový test na přítomnost nepravidelných protilátek	721
3 Konzervace krve	722
3.1 Změny v konzervované krvi	722
3.1.1 Erythrocyty	722
3.1.2 Granulocyty	723
3.1.3 Trombocyty	723
3.1.4 Koagulační faktory	723
3.1.5 Natrium a kalium	723
3.1.6 Hodnota pH	723
3.1.7 Mikroagregáty	723
4 Krevní přípravky a plazmatické deriváty	724
4.1 Plná krev	724
4.2 Erytrocytová masa	725
4.2.1 Indikace	726
4.2.2 Kompatibilita erytrocytových koncentrátů	727
4.2.3 Dávkování	728
4.3 Přípravky trombocytů	728
4.3.1 Indikace – kontraindikace	729
4.3.2 Volba a dávkování	730
4.3.3 Refrakterní stav	731
4.3.4 Komplikace, nežádoucí a vedlejší účinky	731
4.4 Čerstvě zmrazená plazma (uložená 6 měsíců v karanténě)	731
4.4.1 Indikace a kontraindikace	732
4.4.2 Dávkování	732
4.4.3 Nežádoucí a vedlejší účinky a nebezpečí	733
4.5 Roztoky lidského albuminu	733
4.5.1 Indikace	733
4.6 Roztoky plazmatických bílkovin	734
4.7 Konzervy krevního séra	734
4.8 Přípravky koagulačních faktorů	734
4.8.1 Lidský fibrinogen	734
4.8.2 Frakce I podle Cohna	734
4.8.3 Koncentrát faktoru VIII	734
4.8.4 Koncentrát faktoru IX	735
4.8.5 Přípravky protrombinového komplexu (PPSB)	735
4.8.6 Koncentrát faktoru XIII	735
4.8.7 Koncentrát antitrombinu III (AT-III)	735
4.9 Imunoglobuliny a hyperimunní globuliny	735
4.10 Přípravky granulocytů	736
5 Praxe homologních krevních převodů	736
5.1 Právní předpisy v transfuzní medicíně	736
5.2 Indikace	736
5.2.1 Povinnost poučení o rizicích krevního převodu	737
5.2.2 Krevní transfuze u Svědků Jehovových	738
5.3 Praktický postup	738
5.4 Masivní transfuze – velké krevní ztráty	740
5.4.1 Pokles tělesné teploty	740
5.4.2 Poruchy koagulace	740
5.4.3 Mikroagregáty	741
5.4.4 Intoxikace citrátem	741
5.4.5 Hyperkalemie	741
5.4.6 Acidóza	741
5.4.7 Pokles 2,3-difosfoglycerátu	741
6 Transfuzní reakce a komplikace	742
6.1 Akutní hemolytická reakce (okamžitá reakce)	742

6.1.1	Diagnóza	742	7.1	Předoperační dárcovství	747
6.1.2	Terapie	743	7.1.1	Indikace a výběr dárců	747
6.2	Opožděná hemolytická reakce	743	7.1.2	Odběr krve	748
6.3	Alergická reakce	744	7.1.3	Retransfuze	749
6.4	Febrilní reakce	744	7.2	Předoperační izovolemická (normovolemická) hemodiluce	749
6.5	Reakce na bakteriální toxiny	744	7.2.1	Účinky akutní hemodiluce	749
6.6	Přetížení oběhu a edém plic	744	7.2.2	Indikace a výběr pacientů	749
6.7	Akutní plicní insuficience v souvislosti s transfúzí (TRALI – Transfusion Related Acute Lung Injury)	744	7.2.3	Praktický postup	750
6.8	Transfúzí navozená reakce „graft-versus-host-disease“ (TI-GVHD)	745	7.2.4	Komplikace	751
6.9	Potransfúzní hepatitida	745	7.3	Peroperační autotransfúze (rekuperační)	751
6.9.1	Hepatitida B	745	7.3.1	Přístrojové vybavení	751
6.9.2	Hepatitida C	745	7.3.2	Vlastnosti retransfundované krve	751
6.10	HIV infekce spojená s transfúzí	746	7.3.3	Indikace a kontraindikace	751
6.11	Cytomegalovirová nemoc	746	7.3.4	Nežádoucí a vedlejší účinky a komplikace	752
6.12	Transfúzí indukovaná imunosuprese	747	7.3.5	Retransfúze nepromyté krve	753
7	Autotransfúze	747	7.4	Pooperační přístrojová autotransfúze	753
			Literatura		753

1 Úvod

Vztah člověka ke krvi charakterizují již od pradávna mystické představy. Krev se obětovala bohům na usmíření, přátelství se pečtilo krví, krev se podepisoval pakt s ďáblem. Krátce poté, kdy v 17. století Wiliam Harvey objevil krevní oběh, byly provedeny první transfuze krve, pravděpodobně s cílem ovlivnit melancholii nebo léčit některé nemoci. Místo úspěchu však často z tehdy neznámých příčin pacienti umírali. Teprve po objevení krevních skupin systému AB0 Landsteinerem v roce 1901, resp. systému Rh v roce 1940 Landsteinerem a Wienerem, mohl začít rozvoj moderní transfúzní medicíny, která podstatným dílem přispěla k úspěchům operačních oborů. Nejvíce krve potřebují k činnosti právě operační obory, anesteziologové podávají více než 60 % všech krevních jednotek.

2 Krevní skupiny a vyšetření kompatibility (slučitelnosti)

Reakce vyvolané inkompatibilitou (neslučitelností) krve dárcе a příjemce představují největší riziko krevního převodu. Proto se smí podávat jen stejno-

skupinová krev, která byla před začátkem transfuze vyšetřena pomocí zkoušek kompatibility.

Antigeny krevních skupin erytrocytů a určité protilátky v séru znemožňují, aby se krev dárcе mohla podat libovolnému příjemci.

Doposud bylo objeveno asi 150 antigenů krevních skupin, z nichž má klinický význam devět (tab. 28-1).

V praxi hrají nejvýznamnější roli **systémy AB0 a Rh**.

Tab. 28-1 Klinicky důležité systémy krevních skupin a jejich antigeny

systém	hlavní antigeny	přirozené protilátky
AB0	ABH	pravidelné
Rhesus	C, C ^w , c, D, D ^w , E, e	velmi vzácné
MNSs	M, N, S, s	vzácné
P	P ₁ , P ₂	pravidelné
Lewis	Le ^a , Le ^b	vzácné
Kell	K, k, Kp ^a , Kp ^b	nejdou
Duffy	Fy ^a , Fy ^b	nejdou
Lutheran	Lu ^a , Lu ^b	extrémně vzácné
Kidd	Jk ^a , Jk ^b	nejdou

Řízená hypotenze

Obsah

1 Definice	755	6.1.1 Působení	758
2 Cíle	755	6.1.2 Metabolismus a toxicita	758
3 Indikace	756	6.1.3 Nežádoucí účinky	759
4 Kontraindikace	756	6.2 Nitroglycerin	759
5 Systémové účinky	756	6.3 Urapidil	759
5.1 Mozek	756	6.4 Inhalační anestetika	760
5.2 Srdce	757	6.5 Ostatní látky	760
5.3 Ledviny	757	6.5.1 Labetalol a esmolol	760
5.4 Játra	757	6.5.2 Adenozin a adenozintrifosfát (ATP) ...	760
5.5 Plicе	757	6.5.3 Prostaglandin E ₁	761
5.6 Vysoký věk	757	7 Klinické užití řízené hypotenze	761
6 Látky snižující krevní tlak	757	7.1 Sledování a monitorace	761
6.1 Nitroprusid	758	7.2 Podpůrná opatření	761
		7.3 Praktický postup	761
		Literatura	762

1 Definice

Pojem „řízená hypotenze“ není definován jednotně; neexistuje především jednota o hraniční hodnotě, na kterou může být snížen střední arteriální tlak, aniž je ohroženo prokrvení orgánů. Udávané hodnoty systolického krevního tlaku dosahují 30–70 mm Hg a středního arteriálního tlaku 50–60 mm Hg.

Řízená hypotenze je v této kapitole definována podle Eckenhoffa a dalších autorů jako farmakologicky navozené snížení krevního tlaku **na hodnotu 50–60 mm Hg středního arteriálního tlaku**. Často se přitom zdůrazňuje polohování pacienta, které zvyšuje operační pole nad úroveň srdce a tím doplňuje farmakologický účinek fyzikálním působením gravitace.

2 Cíle

Řízená hypotenze se zavádí s cílem zabránit krvácení v operačním poli, a tím chirurgům, např. u mikrochirurgických výkonů, usnadnit operační výkon. Účelem je snížit peroperační krevní ztráty a omezit náhradu krevních ztrát. Speciálně v neurochirurgii se zavádí řízená hypotenze u operací aneurysmat mozkových cév kvůli snížení napětí stěny vaku aneurysmatu a krčku aneurysmatu a zabránění jeho ruptuře.

Účinky řízené hypotenze nejsou hodnoceny jednotně. Někteří autoři pochybují, že se řízenou hypotenzí podstatně sníží celková peroperační krevní ztráta, další poukazují na to, že při nevhodném provedení může být krvácení v operačním poli ještě zesíleno. Rovněž není vyjasněna otázka její účinnosti

Zotavovací pokoj

Obsah

1 Úvod	763	7.8 Oligurie a polyurie	770
2 Vybavení	764	7.8.1 Oligurie	770
3 Personální obsazení	764	7.8.2 Polyurie	770
4 Hodnocení a dokumentace	764	7.9 Nevolnost a zvracení	770
5 Přjem nemocného	764	7.10 Psychomotorický neklid	771
6 Standardní monitorace	765	7.11 Opožděné probouzení a prodloužené bezvědomí	771
7 Časné pooperační komplikace	765	7.11.1 Předávkování opioidy	772
7.1 Poruchy dýchání	765	7.11.2 Inhalační anestetika	773
7.1.1 Neprůchodnost dýchacích cest	766	7.11.3 Nitrožilní anestetika	773
7.1.2 Hypoxie	766	7.11.4 Výrazná svalová relaxace	773
7.1.3 Prodloužená apnoe a hypoventilace	766	7.11.5 Antibiotika	773
7.1.4 Aspirace	767	7.11.6 Onemocnění jater	774
7.2 Poruchy kardiovaskulárních funkcí a oběhu	767	7.11.7 Onemocnění ledvin	774
7.2.1 Hypotenze	767	7.11.8 Dechová nedostatečnost	774
7.2.2 Hypertenze	768	7.11.9 Vliv věku	774
7.2.3 Poruchy srdečního rytmu	768	7.11.10 Hypotermie	774
7.2.4 Syndrom nízkého srdečního výdeje	769	7.12 Centrální anticholinergní syndrom	774
7.3 Pozdní krvácení	769	8 Bolest	774
7.4 Podchlazení	769	8.1 Léčba	775
7.5 Svalový třes	769	8.1.1 Opioidy	775
7.6 Hypertermie	769	8.1.2 Periferně působící analgetika	775
7.7 Poruchy vodní a elektrolytové rovnováhy	770	9 Překlad pacienta	776
		9.1 Překlad po místní anestezii	776
		Literatura	777

1 Úvod

V bezprostředním pooperačním období je život nemocného ohrožen mnoha komplikacemi podmíněnými operací či anestezii, a proto je během tohoto časového období nutné pečlivé sledování nemocného vyškoleným personálem ve speciálním zotavovacím pokoji. Ze zkušenosti vyplývá, že velká část

smrtelných příhod, které se vyskytnou bezprostředně v prvních 24 hodinách po operaci, je následkem nedostatečného pooperačního sledování a mohlo se jim zabránit.

Ze všech uvedených důvodů má nyní každé chirurgické pracoviště v nemocnici disponovat zotavovacím pokojem, kde se dá možným komplikacím předcházet a/nebo je léčit.

Pooperační bolest a analgezie

Obsah	
1	Definice bolesti 780
2	Fyziologické podklady akutní bolesti 780
2.1	Druhy bolesti 781
2.2	Nocicepce 781
2.2.1	Nociceptory 781
2.2.2	Periferní dráhy nocicepce 782
2.2.3	Další vedení a zpracování bolesti 782
2.2.4	Endogenní systémy tlumení bolesti .. 783
2.3	Hodnocení bolesti 783
3	Pooperační bolest 783
3.1	Mechanismy 783
3.2	Druhy pooperačních bolestí 784
3.3	Následky 784
3.3.1	Dýchání 784
3.3.2	Funkce srdce a krevního oběhu 784
3.3.3	Neuroendokrinní reakce 785
3.3.4	Gastrointestinální trakt 785
3.4	Další faktory 785
3.4.1	Operační výkon 785
3.4.2	Předoperační informovanost a příprava 785
3.4.3	Způsob znečtivění 785
3.4.4	Osobnostní faktory pacienta 785
3.4.5	Sociálně-kulturní a etnické faktory ... 786
3.4.6	Věk a pohlaví 786
3.4.7	Chování ošetřujícího personálu 786
3.5	Vliv léčby bolesti na prognózu chirurgického pacienta 787
4	Konvenční systémová léčba bolesti opioidy .. 787
4.1	Farmakologická účinnost 787
4.1.1	Analgezie 787
4.1.2	Útlum dýchání 788
4.1.3	Nevolnost a zvracení 788
4.1.4	Trávicí trakt 789
4.1.5	Sedace a euforie 789
4.1.6	Svědění 789
4.1.7	Míóza 789
4.1.8	Návyk a závislost 789
4.1.9	Vliv věku a přidružených chorob 789
4.2	Jednotlivé látky 790
4.2.1	Morfin 790
4.2.2	Piritramid 791
4.2.3	Petidin 791
4.2.4	Buprenorfin 791
4.2.5	Tramadol 792
4.2.6	Pentazocin 793
4.2.7	Nalbufin 793
4.2.8	Hydromorfon 794
4.2.9	Dextromoramid 794
4.2.10	Tilidin 794
4.2.11	Oxykodon 794
4.2.12	Kodein 794
4.2.13	Metadon 795
4.3	Volba opioidu 795
4.4	Způsob aplikace 796
4.4.1	Nitrosvalová injekce 796
4.4.2	Nitrožilní aplikace 796
4.4.3	Perorální, sublinguální a rektální aplikace 796
4.4.4	Transdermální aplikace 796
5	Analgezie řízená pacientem (patient controlled analgesia, PCA) 797
5.1	Úvod 797
5.2	Princip 797
5.3	Přednosti 797
5.4	Volba látek a jejich aplikace 797
5.5	Nežádoucí účinky a komplikace 798
5.6	Postup 798
6	Neopioidová analgetika 799
6.1	Rozdělení 799
6.2	Mechanismus účinku 799
6.2.1	Periferně analgetický účinek 799
6.2.2	Centrální analgetický účinek 799

6.3	Nežádoucí účinky	800	8.9.4	Dávkování	805
6.4	Klinické použití	800	8.9.5	Místo punkce	806
6.5	Volba látky	800	8.9.6	Nežádoucí účinky	806
6.5.1	Kyselina acetylsalicylová (ASK)	800	8.9.7	Postup	808
6.5.2	Paracetamol	801	8.9.8	Intratekální injekce opioidů	808
6.5.3	Metamizol	801	8.10	Epidurální aplikace lokálního anestetika s opioidy	808
6.5.4	Ibuprofen	802	9	Jiné způsoby regionální anestezie	809
6.5.5	Diklofenak	802	9.1	Kontinuální anestezie plexu	809
7	Adjuvancia a koanalgetika	802	9.2	Intrapleurální analgie ^e	809
8	Epidurální analgie	802	10	Transkutánní elektrická neurostimulace (TENS)	809
8.1	Přednosti a nevýhody	802	11	Speciální léčba bolesti	809
8.2	Indikace	803	11.1	Těhotenství a porodnictví	809
8.3	Kontraindikace	803	11.2	Drogová závislost	810
8.4	Komplikace	803	11.2.1	Opioidy	810
8.5	Volba lokálního anestetika	803	11.2.2	Alkohol, benzodiazepiny, barbituráty	811
8.6	Aplikace opakovaných dávek	804	11.2.3	Osoby dříve závislé na drogách	811
8.7	Kontinuální infuze	804	Literatura		811
8.8	Praktické pokyny	804			
8.9	Epidurální aplikace opioidů	805			
8.9.1	Mechanismus účinku	805			
8.9.2	Farmakokinetika	805			
8.9.3	Volba látky	805			

1 Definice bolesti

Podle mezinárodní asociace pro studium bolesti (International Association for the Study of Pain – IASP) je bolest definována jako nepříjemný smyslový a pocitový zážitek, který je spojen se skutečným nebo potenciálním poškozením tkání nebo který je pojmy takového poškození popisován. Bolest je vždy subjektivní a je prožívána jako tělesný fenomén a není tedy pouhým procesem senzorickeho vnímání.

2 Fyziologické podklady akutní bolesti

Akutní bolest je fyziologický jev; informuje o vlivech nebo noxách, které organismus ohrožují nebo ho poškozují a tím má bolest funkci signalizační a varovnou. Po odstranění poškození bolest rychle mizí. Patologická je bolest tehdy, když vzniká bez zevní příčiny v nervových strukturách.

Akutní bolest je vyvolána stimulací nociceptivního systému vlivem poškození (noxy), tj. poraněním nebo

onemocněním kůže, hlubokých tělesných struktur nebo útrobu, ale také abnormální funkcí svalů nebo útrobu, které samy o sobě k poškození tkání nevedou.

Akutní bolesti různé intenzity vznikají prakticky po všech operacích. V časných fázích pooperačního údobí jsou nejsilnější a postupně slábnou. Po operaci trpí pacient jen vzácně dlouhotrvajícími krutými bolestmi, které by ho trápily a omezovaly. Při běžné léčbě pooperační bolesti však středními až silnými akutními bolestmi trpí 30–40 % nemocných, přestože prostředky, které jsou k dispozici, by bylo možno u valné většiny těchto pacientů bolesti uspokojivě tlumit.

K nejdůležitějším příčinám nedostatečné léčby pooperační bolesti – **analgetizace** patří:

- nedostatečné porozumění lékaři a ošetřujícího personálu o podstatě a intenzitě pooperačních bolestí,
- nedostatečné znalosti farmakologie analgetik a způsobů moderní léčby bolesti,
- nedostatečná interdisciplinární spolupráce a kompetenční spory,
- nedostatečná kontrola výsledků léčebného úsilí lékaři a ošetřujícím personálem.

Komplikace anestezie a anesteziologické příhody

Obsah

1	Úvod	814	7.4	Profylaxe	821
2	Definice	814	7.4.1	Aktivní vyprázdnění žaludku vyvoláním zvracení	821
3	Anesteziologické příhody	814	7.4.2	Žaludeční sonda	821
3.1	Definice	814	7.4.3	Antacida	821
3.2	Četnost	815	7.4.4	Antagonisté H ₂ -receptorů	821
3.3	Příčiny	815	7.4.5	Antiemetika	821
3.3.1	Chybná intubace	815	7.4.6	Natriumcitrát	822
3.3.2	Příhody související s vybavením	815	7.5	Volba anestezie	822
3.3.3	Aspirace žaludečního obsahu do plic ..	816	7.6	Úvod do anestezie při plněm žaludku	822
3.3.4	Předávkování a záměna léků ..	816	7.6.1	Intubace bdělého pacienta	822
3.3.5	Subarachnoidální a epidurální anestezie	816	7.6.2	Bleskový úvod (rapid sequence, crash induction)	822
3.3.6	Nedostatečná předoperační příprava ..	816	7.7	Opatření při regurgitaci nebo zvracení	823
3.3.7	Nedostatečná péče a dohled po anestezii	816	7.8	Postup při aspiraci	823
4	Jiné komplikace anestezie	816	7.8.1	Postup při aspiraci kyselého žaludečního (Mendelsonův syndrom)	823
5	Prevence	817	8	Anafylaxe a perioperační uvolnění histaminu	824
5.1	Výchova k bezpečnosti v anesteziologii	817	8.1	Patogeneze	824
5.2	Dostatečná předoperační příprava	817	8.2	Patofyziologie	824
5.3	Úvod do anestezie a tracheální intubace ..	817	8.3	Spouštěcí faktory	824
5.4	Dohled během anestezie	818	8.4	Výskyt a četnost	825
5.5	Pooperační péče a dohled	818	8.5	Klinický obraz	825
6	Laryngospasmus	818	8.6	Léčba	825
6.1	Spouštěcí mechanismy	818	8.7	Profylaxe	826
6.2	Klinický obraz	819	9	Maligní hypertermie	826
6.3	Léčba	819	9.1	Patofyziologie	827
6.4	Profylaxe	819	9.2	Klinický obraz	827
7	Aspirace – zatečení a vdechnutí do dýchacích cest a plic	819	9.3	Diagnóza	827
7.1	Plný žaludek	819	9.4	Terapie	828
7.2	Mechanismy a patofyziologie	820	9.5	Anestezie při maligní hypertermii v anamnéze	828
7.2.1	Aspirace kyselého žaludečního obsahu ..	820	Literatura	829	
7.3	Výskyt a četnost plicní aspirace	820			

Šok a anestezie

Obsah	
1	Definice a úvod 831
2	Patofyziologie 832
2.1	Fyziologické reakce 832
2.2	Hemodynamické poruchy 832
2.3	Makro- a mikrocirkulace 832
2.4	Dýchání 833
2.5	Funkce ledvin 833
2.6	Střevo 833
2.7	Funkce jater 833
2.8	Srážlivost krve 833
2.9	Acidobazická rovnováha 833
3	Typy šoku 834
3.1	Hypovolemický šok 834
3.1.1	Ischemie – reperfuze 834
3.1.2	Zánětlivé kaskádové systémy 834
3.1.3	Akutní-fázová reakce a poruchy imunitního systému 834
3.1.4	Systémová zánětlivá reakce 835
3.1.5	Multiorganové selhání 835
3.2	Kardiogenní šok 835
3.3	Septický šok 835
3.4	Anafylaktický šok 835
3.5	Neurogenní šok 836
4	Klinický obraz a předoperační zhodnocení ... 836
4.1	Obecné známky šoku 836
4.2	Zhodnocení hypovolemického šoku 836
4.2.1	Srdeční frekvence 837
4.2.2	Arteriální krevní tlak 838
4.2.3	Centrální žilní tlak 838
4.2.4	Plicní kapilární tlak v zaklínění 838
4.2.5	Centrální žilní kyslíková saturace 838
4.2.6	Minutový srdeční objem 838
4.2.7	Diuréza 838
4.3	Laboratorní vyšetření 838
5	Předoperační léčba šoku 839
5.1	Hypovolemický šok 839
5.2	Kardiogenní šok 840
5.3	Septický šok 840
5.4	Anafylaktický šok 840
5.5	Neurogenní šok 840
6	Anestezie u pacienta v šoku 840
6.1	Úvod do anestezie 841
6.2	Udržování anestezie 841
	Literatura 841

1 Definice a úvod

Šok je akutní nebo subakutní kritické snížení prokrvení orgánů nebo primárně snížené přijímání kyslíku buňkami s následnou buněčnou hypoxií, zvýšením množství toxických metabolitů a vznikem poruch buněčné látkové výměny. Neléčený šok vede ke zhroutení přeměny látek v buňce a mikrocirkulace a konečně k nezvratnému zhroutení oběhu.

Šok zahrnuje skupinu syndromů různé etiologie a měnících se vlivů na oběhové funkce (tab. 33-1). Zjednodušeně můžeme rozlišovat tři kategorie šoku:

- **hypovolemický šok** způsobený krevními ztrátami nebo dehydratací,
- **kardiogenní šok** způsobený primárním selháním srdce jako pumpy při dostatečných plicních tláčeních,
- **septický šok** způsobený infekcí s uvolňováním bakteriálních polysacharidů nebo proteinů.

Kardiopulmonální resuscitace

Obsah	
1	Úvod a definice 844
2	Praktické závěry 845
3	Přehled kardiopulmonální resuscitace KPR – CPR (cardiopulmonary resuscitation) 845
3.1	Základní neodkladná resuscitace – KPR (BLS – basic life support) 845
3.2	Rozšířená neodkladná resuscitace – KPR (ACLS – advanced cardiovascular life support) 845
3.3	Klasifikace resuscitačních postupů 846
3.4	Indikace 847
4	Dechová nedostatečnost – zástava dýchání .. 847
4.1	Příčiny 847
4.2	Diagnostika 847
4.3	Okamžitá opatření 848
4.3.1	Zajištění průchodnosti dýchacích cest 848
4.3.2	Toaleta a odsávání z dýchacích cest .. 848
4.3.3	Intubace faryngu 849
4.3.4	Kombirourka 850
4.3.5	Laryngeální maska 850
4.3.6	Tracheální intubace 851
4.3.7	Umělá plicní ventilace 852
5	Zástava oběhu 856
5.1	Příčiny 856
5.2	Diagnostika 856
5.2.1	Klinický význam jednotlivých příznaků 857
5.3	Léčba zástavy oběhu 858
5.3.1	Nepřímá srdeční masáž 858
5.3.2	Aktivní komprese a dekomprese hrudníku: ACD-CPR 860
5.3.3	Intermitentní abdominální kontramasáž 860
5.3.4	Resuscitace s pomocí přetlakové vesty .. 860
5.3.5	Přímá srdeční masáž 860
6	Základní postupy KPR (BLS – basic life support) 861
6.1	A – Zajištění průchodnosti dýchacích cest 861
6.2	B – Umělé dýchání 861
6.3	C – Nepřímá srdeční masáž 861
6.4	Kardiopulmonální resuscitace jedním záchráncem 863
6.5	Kardiopulmonální resuscitace dvěma záchránci 864
6.6	Kontrola účinnosti 865
6.7	Chyby při resuscitaci 865
7	Rozšířená kardiopulmonální resuscitace KPR (ACLS – advanced cardiovascular life support) 865
7.1	EKG diagnostika zástavy oběhu a EKG sledování resuscitace 865
7.1.1	Fibrilace a flutter komor 866
7.1.2	Asystolie 867
7.1.3	Elektromechanická disociace (EMD), bezpulsová elektroaktivita (PEA – pulseless electrical activity) 867
7.2	Elektrická defibrilace 867
7.2.1	Defibrilátor 868
7.2.2	Transtorakální impedance 868
7.2.3	Umístění elektrod 868
7.2.4	Potřeba energie pro defibrilaci 869
7.2.5	Kardioverze 869
7.2.6	Automatický externí defibrilátor (AED) 869
7.3	Tracheální intubace 870
7.4	Žilní přístup a alternativní přístupové cesty .. 870
7.4.1	Periferní žilní vstup 870
7.4.2	Centrální žilní katétr 870
7.4.3	Endobronchiální podání léků 870
7.4.4	Intrakardiální injekce 871
7.4.5	Punkce a kanylace arterie 871
7.5	Léky 871
7.5.1	Adrenalin 871

7.3.10	Biotransformace	42	7.6.1	Fyzikálně-chemické vlastnosti	54
7.3.11	Klinické hodnocení	43	7.6.2	Farmakokinetika	54
7.4	Desfluran	43	7.6.3	Anestezie	55
7.4.1	Fyzikálně-chemické vlastnosti	43	7.6.4	Kardiiovaskulární účinky	55
7.4.2	Farmakokinetika a metabolismus	43	7.6.5	Respirační účinky	55
7.4.3	Mohutnost účinku – MAC hodnoty	44	7.6.6	Ostatní účinky	55
7.4.4	Kardiiovaskulární účinky	44	7.6.7	Difuze do tělních dutin naplněných plynem	55
7.4.5	Respirační účinky	46	7.6.8	Biotransformace	56
7.4.6	Nervosvalové účinky	46	7.6.9	Klinické hodnocení	56
7.4.7	Centrální nervový systém	46	7.7	Xenon – Xe	56
7.4.8	Játra	47	7.7.1	Fyzikálně-chemické vlastnosti	57
7.4.9	Ledviny	47	7.7.2	Farmakokinetika	57
7.4.10	Děloha	47	7.7.3	Anestezie	57
7.4.11	Odpařování desfluranu	47	7.7.4	Kardiiovaskulární účinky	57
7.4.12	Absorpce ve vápenné směsi	47	7.7.5	Respirační účinky	57
7.4.13	Klinické užití	47	7.7.6	Ostatní účinky	57
7.4.14	Low-flow a minimal-flow anestezie	49	7.7.7	Klinické užití a hodnocení	57
7.5	Sevofluran	49	8	Volba inhalačního anestetika	58
7.5.1	Fyzikálně-chemické vlastnosti	49	9	Volba a vedení inhalační anestezie	58
7.5.2	Farmakokinetika a metabolismus	49	9.1	Úvod do anestezie	59
7.5.3	Mohutnost účinku – MAC hodnoty	50	9.2	Udržování anestezie	60
7.5.4	Kardiiovaskulární účinky	50	9.3	Vývedení z anestezie	60
7.5.5	Respirační účinky	52	9.4	Vývážená a balancovaná anestezie	61
7.5.6	Nervosvalové účinky	52	Literatura	62	
7.5.7	Centrální nervový systém	52			
7.5.8	Játra	52			
7.5.9	Ledviny	53			
7.5.10	Klinické hodnocení a užití	53			
7.6	Oxid dusný (rajský plyn, N ₂ O)	54			

1 Úvod

Inhalační anestetika jsou látky, které vstupují do organismu cestou plic a jsou transportovány krví s distribucí do různých orgánů a orgánových systémů. Jejich hlavním cílovým místem je mozek; zde vstupují anestetika do interakce s funkcemi membrán neuronů: zesilují jejich inhibiční funkce nebo naopak tlumí přenos vzruchů v synapsích nebo v nervových zakončeních axonů s malým průměrem (viz kap.1). Uvedené účinky inhalačních anestetik způsobují **celkovou anestezii**, tj. určitý stav bezvědomí, v němž lze při jeho dostatečné hloubce provést chirurgické výkony bez vyvolání obranných reakcí.

Ideální inhalační anestetikum. Ideální inhalační anestetikum by mělo mít následující vlastnosti a schopnosti:

- rychlé a příjemné usnutí a probuzení z celkové anestezie;
  - dobrou říditelnost účinku a možnost pohotové změny hloubky anestezie;
  - dostatečný analgetický účinek, odpovídající útlum reflexů a navození svalové relaxace;
  - vysoký index bezpečnosti, dostatečnou bezpečnostní šíři;
  - v klinických dávkách žádné toxické účinky.
- Inhalační anestezie je v porovnání s nitrožilní anestezí dobře říditelná, protože hloubku anestezie lze snadno ovlivňovat vdechovanou koncentrací anestetika. Přesto inhalační anestetika zdaleka nespĺňují všechny nároky, které na ideální anestetikum klademe:
- Doba úvodu je, kromě desfluranu a sevofluranu, poměrně dlouhá a je doprovázena excitačním stadiem.

7.5.2	Vazopresin	872	9	Komplikace resuscitace	882
7.5.3	Další sympatomimetika a vazopresory	872	10	Postup po resuscitaci	883
7.5.4	Atropin	873	10.1	Patofyziologie globální mozkové ischemie ..	883
7.5.5	Antiarytmika	873	10.1.1	Ireverzibilní globální mozková ischemie	883
7.5.6	Natriumhydrogenkarbonát – NaHCO ₃	874	10.1.2	Reverzibilní globální mozková ischemie	883
7.5.7	Kalcium	874	10.1.3	„No-reflow“ fenomén	883
7.5.8	Magnezium	875	10.1.4	Časná postischemická hypoperfuze	883
7.6	ACLS algoritmy rozšířené KPR	875	10.1.5	Pozdní postischemická hypoperfuze	884
7.6.1	Komorová fibrilace a bezpulsová komorová tachykardie	875	10.1.6	Postischemický hypermetabolismus	884
7.6.2	Asystolie	876	10.2	Opatření po resuscitaci zaměřená na ochranu mozku	884
7.6.3	Elektromechanická disociace (EMD), bezpulsová elektroaktivita (PEA)	877	10.2.1	Celková opatření	884
7.7	Přímá srdeční masáže	877	10.2.2	Speciální opatření	885
7.8	Přístroje pro kardiopulmonální resuscitaci ..	878	10.2.3	Závěry	886
7.9	Ukončení resuscitace	878	11	Průběh po resuscitaci	886
8	Resuscitace dětí	878	12	Smrt mozků	886
8.1	Základní postupy	879	12.1	Stanovení smrti mozku	887
8.1.1	Dýchací cesty	879	12.1.1	Podklady diagnostiky smrti mozku ..	887
8.1.2	Dýchání	880	12.1.2	Klinické známky smrti mozku ..	887
8.1.3	Diagnóza zástavy oběhu	880	12.1.3	Důkaz nezvratnosti výpadku mozkových funkcí	888
8.1.4	Komprese hrudníku	880	12.1.4	Doba sledování	888
8.2	Rozšířená resuscitace KPR – ACLS (advanced cardiovascular life support)	880	12.1.5	Doplňující vyšetření	889
8.2.1	Tracheální intubace	880	12.1.6	Zvláštnosti u dětí do tří let věku	889
8.2.2	Žilní přístup, intraoseální injekce a endobronchiální aplikace	881	12.2	Stanovení okamžiku smrti	890
8.2.3	Léky	882	12.3	Dokumentace a protokoly	890
8.3	Algoritmy resuscitace dětí	882	Literatura	891	
8.3.1	Asystolie a bradykardie	882			
8.3.2	Fibrilace komor a bezpulsová komorová tachykardie	882			
8.3.3	Elektromechanická disociace (EMD) a bezpulsová elektroaktivita (PEA) ..	882			

1 Úvod a definice

Zástava srdce a oběhu je definována jako náhlé a neočekávané ukončení srdeční funkce a oběhu. Zástava oběhu vede ke **klinické smrti**, která je označována za fázi zástavy oběhu, dýchání a činnosti mozku, ve které je možné resuscitačními postupy obnovit původní funkční stav mozku z doby před zástavou oběhu.

Volný interval mezi okamžikem zástavy oběhu a výpadkem funkce orgánů je volný časový interval,

v němž je v krvi a ve tkáních zbývající dostupný kyslík, ten je vyplavován a funkce orgánů se po určitou dobu tím udržuje. Uvedený volný interval je pro mozek 10 sekund.

Resuscitační čas je doba mezi zástavou oběhu a nástupem nezvratných poškození orgánů. V dané fázi dochází k anaerobní glykolýze, která umožní po určitou dobu zachovat buněčné struktury. Pro klinickou praxi je důležité, že během dané doby lze obnovit oběh a dýchání, aniž vznikne nezvratné

Ambulantní anestezie

Obsah

1	Obecné předpoklady	893	6.4	Volba anesteziologického postupu	897
1.1	Požadavky na odbornou oprávnění pro ambulantní anestezie	893	6.5	Premedikace	897
1.2	Stavební požadavky	894	6.6	Úvod do anestezie	897
1.3	Přístrojové vybavení	894	6.7	Vedení celkové anestezie	898
1.4	Dokumentace	894	6.8	Náhrada tekutin	898
2	Výhody	894	6.9	Regionální způsoby anestezie	899
3	Druh operace	894	6.9.1	Subarachnoidální anestezie	899
4	Výběr pacientů	895	6.9.2	Epidurální anestezie	899
5	Předoperační diagnostika	895	6.9.3	Intravenózní regionální anestezie (IVRA)	899
5.1	Laboratorní hodnoty	895	6.9.4	Blokáda plexus brachialis	899
5.2	Fyzikální vyšetření	895	6.9.5	Sedace	899
5.3	Rtg snímek hrudníku a funkční plicní testy ...	895	6.10	Pooperační sledování	899
5.4	Elektrokardiogram	896	6.10.1	Pooperační analgezie	899
6	Anesteziologický postup	896	6.10.2	Pooperační nevolnost a zvracení	900
6.1	Předoperační lačnění a profylaxe aspirace	896	6.11	Kritéria propuštění	900
6.2	Chronické medikace	896	6.11.1	Důvody pro opožděné propuštění pacienta	901
6.3	Příchod pacienta	897	6.12	Neplánovaný příjem pacienta do nemocnice	901
			7	Komplikace	901
			Literatura		901

1 Obecné předpoklady

Personální, věcné a prostorové předpoklady pro ambulantní anesteziologické postupy jsou podrobně uvedeny v odpovídajících směrnících České společnosti anestezie, resuscitace a intenzivní medicíny. Ambulantní výkony v anestezii mohou být prováděny v soukromé praxi, ve zdravotnických zařízeních (= zařízeních, ve kterých se ambulantně operuje a následná péče trvá nejméně 1–2 hodiny), a v nemocnicích (ambulantní operace v nemocnicích). Jednodenní chirurgické výkony (semiambulantní)

umožňují propuštění týž den po více hodinách od výkonu a anestezie.

1.1 Požadavky na odbornou oprávnění pro ambulantní anestezie

Pro ambulantní anestezii platí odborný standard. Ambulantní anestezie směji provádět anesteziologové s atestací nejméně prvního stupně za dohledu, v budoucnosti s atestací; anesteziologové bez atestace pouze pod jejich bezprostředním dohledem

Právní aspekty

Obsah	
1	Spolupráce při operační a anesteziologické péči o pacienta 903
1.1	Zásada odpovědnosti jednotlivce a osobní odpovědnosti 903
1.2	Zásada vzájemné profesní důvěry 904
1.3	Horizontální rozdělení činností 904
1.3.1	Vymezení úkolů 904
1.3.2	Anestezie podávaná operátorem 906
1.3.3	Anesteziologická konziliární činnost 907
1.4	Vertikální rozdělení činností 907
1.4.1	Anesteziolog jako vedoucí lékař 907
1.4.2	Začlenění nelékařských spolupracovníků 909
2	Poučení a informovaný souhlas 911
2.1	Poučení a informovaný souhlas pacienta 911
2.1.1	Způsobilost k informovanému souhlasu 911
2.1.2	Předpokládaný souhlas 911
2.2	Poučení před informovaným souhlasem 912
2.2.1	Způsoby poučení 912
2.2.2	Rozsah poučení 913
2.2.3	Postup 913
2.2.4	Následky nepoučení a/nebo nesouhlasu 914
3	Odpovědnost za chyby a omyly v léčebné péči .. 914
3.1	Definice chyby a omylu v léčebné péči 915
3.2	Nedbalost a typy medicínské nedbalosti 917
3.2.1	Zavinění v souvislosti s převzetím nepřiměřených úkolů a činností 917
3.2.2	Anestezie podávaná lékaři v začátku kvalifikační přípravy 918
3.2.3	Zavinění organizačního rázu 918
3.3	Občanskoprávní odpovědnost 918
3.4	Trestněprávní odpovědnost 919
4	Doporučený postup po náhlé příhodě v průběhu anestezie 919
	Literatura 920

1 Spolupráce při operační a anesteziologické péči o pacienta

1.1 Zásada odpovědnosti jednotlivce a osobní odpovědnosti

Organizace moderní medicíny je charakterizována týmovou a partnerskou součinností vědecky vzdělaných a plně kvalifikovaných odborníků a/nebo kvalifikovaného lékařského i nelékařského personálu. Oblasti profesní odpovědnosti jsou rozděleny a každý odborník nese osobní odpovědnost jako

jednotlivce i jako odborník svého oboru za všechny úkoly a činnosti, které na něho byly přeneseny k samostatnému rozhodnutí, zajištění, provedení a vyřešení a které na sebe převzal. Renomovaný právník Weisbauer spatřuje lékařskou spolupráci jako týmovou činnost v hierarchii horizontální, tj. osob stejných práv, nebo vertikální, tj. ve služební nadřízenosti a podřízenosti. Základem spolupráce je medicínsky definované zodpovědné převzetí odborných úkolů a tím rozdělení trestněprávní odpovědnosti za konkrétní oborovou oblast. V oboru anestezieologie a resuscitace v úseku anestezieologie jde o interdisciplinární lékařskou spolupráci mezi odbornými lékaři různých disciplín podle zásad horizontálního rozdělení činností (anesteziolog-

Porodnictví

Obsah

1	Úvod	927	5.3.1	Příjem farmak plodem	938
2	Fyziologické změny během těhotenství	927	5.3.2	Distribuce farmak v organismu plodu ..	938
2.1	Dýchací ústrojí a dýchání	927	5.3.3	Fetální metabolismus léků a jejich vylučování plodem	939
2.1.1	Anatomické změny	927	5.3.4	Působení léků na plod	939
2.1.2	Ventilace a spotřeba kyslíku	927	5.4	Monitorování plodu během porodu	943
2.1.3	Dýchání v průběhu porodu	928	5.4.1	Analýza fetálních krevních plynů	944
2.2	Srdce a krevní oběh	928	5.4.2	Kardiotokografie (CTG)	944
2.2.1	Hemodynamika a poloha těla	929	5.4.3	Srdeční akce plodu	944
2.2.2	Hemodynamika během porodu	929	5.4.4	Fetální pulsní oxymetrie (FPO) a intra- partální analýza úseku ST (STAN) ...	945
2.2.3	Hemodynamika a regionální anestezie	929	6	Regionální analgezie pro vaginální porod ...	945
2.3	Objem a složení krve	929	6.1	Porodní bolest	946
2.3.1	Objem krve	929	6.1.1	I. doba porodní (otevírací fáze)	946
2.3.2	Složení krve	930	6.1.2	II. doba porodní (vypuzovací fáze) ...	946
2.4	Gastrointestinální trakt	930	6.2	Lumbální epidurální analgezie	947
2.5	Změny psychiky	931	6.2.1	Indikace	948
3	Děloha a placenta	931	6.2.2	Kontraindikace	949
3.1	Uteroplacentární oběh	931	6.2.3	Vedlejší a nežádoucí účinky a komplikace	949
3.1.1	Materský oddíl placentárního oběhu ..	931	6.2.4	Anatomické zvláštnosti	951
3.1.2	Oběh fetální krve	932	6.2.5	Uložení a úprava polohy těla	951
3.1.3	Přestup placentou	932	6.2.6	Volba lokálních anestetik	951
3.2	Děložní činnost	932	6.2.7	Opioidy pro epidurální podání	952
4	Účinek anestetik a adjuvancií na děložní činnost	933	6.2.8	Subarachnoidální aplikace	953
4.1	Inhalační anestetika	933	6.2.9	Klonidin a jeho epidurální podání	954
4.2	Nitrožilní anestetika, opioidy a sedativa	934	6.2.10	Praktické využití epidurální analgezie v porodnictví	954
4.3	Lokální anestetika	934	6.2.11	Organizace práce, spolupráce anesteziologa s porodníkem/porodní asistentkou	957
4.4	Farmaka stimulující děložní činnost	934	6.3	Kaudální analgezie	958
4.5	β_2 -sympatomimetika	935	6.4	Subarachnoidální analgezie	958
4.6	Vázopresory	936	6.5	Pudendální blokáda	958
4.7	Další vlivy	936	6.6	Paracervikální blokáda	958
5	Přestup anestetik a adjuvancií placentou	936	7	Anestezie u císařského řezu	958
5.1	Fyzikálně-chemické vlastnosti farmak	937	7.1	Indikace	959
5.2	Vlastnosti utero-placento-fetální jednotky	937			
5.3	Fetální farmakologie	938			

7.2	Volba anestezie	959	8.1.1	Praktický postup	975
7.3	Epidurální anestezie	960	8.2	Vícečetné těhotenství	975
7.3.1	Předoperační vyšetření anesteziologem	960	8.2.1	Praktický postup	975
7.3.2	Volba lokálního anestetika	960	8.3	Předčasný porod	976
7.3.3	Kombinace epidurálně podaného lokálního anestetika s opioidy	961	8.3.1	Praktický postup	976
7.3.4	Aplikace lokálního anestetika jehlou nebo katétre?	962	8.4	Krvácení před porodem a po porodu	976
7.3.5	Testovací dávka	962	8.4.1	Placenta praevia (vestné lůžko)	976
7.3.6	Jak postupovat po nechtěné perforaci tvrdé pleny?	962	8.4.2	Předčasné odlučování placenty	977
7.3.7	Hypotenze	962	8.4.3	Krvácení ze vcevných cév (vasa praevia)	978
7.3.8	Tesavka	963	8.4.4	Ruptura dělohy	978
7.3.9	Toxická reakce na lokální anestetikum	963	8.4.5	Hypotonie/atonie dělohy	978
7.3.10	Totální subarachnoidální nebo epidurální anestezie	963	8.5	Manuální lýza a vybavení placenty (lysis manualis placentae)	978
7.3.11	Nedostatečná analgezie	964	8.6	Preeklampsie, eklampsie a HELLP syndrom	979
7.3.12	Mají se rodiče podávat sedativa?	964	8.6.1	Názvosloví	979
7.3.13	Nevolnost a zvracení	964	8.6.2	Etiologie a patofyziologie	980
7.3.14	Dušnost	964	8.6.3	Léčba	981
7.3.15	Praktický postup	964	8.6.4	Praktický postup	983
7.4	Subarachnoidální anestezie	966	8.7	Diabetes mellitus	985
7.4.1	Volba lokálního anestetika	967	8.8	Srdeční choroby	986
7.4.2	Volba subarachnoidální jehly	967	8.8.1	Praktický postup	986
7.4.3	Praktický postup	967	9	Anestezie v těhotenství	986
7.4.4	Kombinovaná subarachnoidální a epidurální anestezie (CSE)	968	9.1	Účinky farmak na plod	986
7.5	Celková anestezie	968	9.2	Účinky anestezie a operačního výkonu	988
7.5.1	Aortokavální kompresivní syndrom ..	969	9.3	Rizika pro těhotnou	989
7.5.2	Zatečení a vdechnutí do plic – aspirace	970	9.4	Praktický postup	989
7.5.3	Obtížná a neúspěšná intubace	971	9.4.1	Předoperační vyšetření a zhodnocení stavů	989
7.5.4	Vliv na novorozence	972	9.4.2	Preventivní tokolyza	990
7.5.5	Volba anestetika pro úvod do celkové anestezie	972	9.4.3	Zvyšuje se riziko aspirace?	990
7.5.6	Anestetika pro udržování celkové anestezie	972	9.4.4	Volba způsobu anestezie	990
7.5.7	Svalová relaxancia	973	9.4.5	Pooperační péče	991
7.5.8	Preoxygenace	973	9.4.6	Laparoskopické operace v těhotenství?	991
7.5.9	Bdělост při celkovém znečitlivění	974	9.4.7	Anestezie v době kojení	991
7.5.10	Praktický postup	974	10	Anestezie a mateřská mortalita	991
8	Speciální analgezie/anestezie v porodnictví ..	974	10.1	Definice	992
8.1	Poloha koncem pánevním	974	10.2	Výskyt	992
			10.3	Příčiny	992
			10.4	Závěry	993
			Literatura		993

První ošetření novorozence

Obsah	
1	Úvod 997
2	První vdech 997
3	Kardiovaskulární adaptace 998
4	Novorozenecká asfyxie 998
5	První opatření 999
5.1	Zajištění dýchacích cest 999
5.2	Ochrana před ztrátami tepla 999
5.3	Taktilní stimulace 999
6	První zhodnocení novorozence 999
6.1	Skóre Apgarové – Apgar index 999
6.1.1	Srdeční frekvence 1000
6.1.2	Dýchání 1000
6.1.3	Svalový tonus 1000
6.1.4	Reflexní aktivita 1001
6.1.5	Barva kůže 1001
6.1.6	Hodnota příznaků 1001
6.1.7	Časový faktor 1001
6.1.8	Hodnoty podle Apgarové a léčebná opatření 1002
6.1.9	Prognostický význam 1002
6.1.10	Resuscitační skóre 1002
7	Zajištění novorozence na porodním a operačním sále 1002
7.1	Vybavení pro neodkladnou péči o novorozence 1002
7.2	Čilý novorozenec 1004
7.3	Lehký útlum novorozence 1004
7.4	Výrazný útlum novorozence 1004
7.5	Těžký útlum novorozence 1004
7.5.1	Resuscitace dýchání 1004
7.5.2	Léčba acidózy 1005
7.5.3	Léčba hypovolemie, hypoglykemie a hypokalcemie 1006
7.5.4	Resuscitace oběhu 1006
8	Speciální péče o novorozence 1007
8.1	Aspirace mekonia 1007
8.2	Podchlazení 1007
8.3	Útlum opioidy 1007
8.4	Intoxikace magnezíem 1008
8.5	Intoxikace místními anestetiky 1008
8.6	Pneumotorax 1008
	Literatura 1008

1 Úvod

Život novorozence začíná rozhodujícími změnami oběhových a dechových funkcí. Plíce, které byly do té doby naplněny tekutinou, přebírají od placenty funkci výměny plynů; současně je přepojen krevní oběh a pravá komora srdeční čerpá veškerý objem krve do plicního oběhu. Uvedené změny proběhnou u téměř všech novorozenců bez výrazných poruch. Někteří novorozenci je nezvládnou bez zevní pomoci.

Je nezbytné jim poskytnout okamžitou péči, aby se zamezilo poškození mozku nebo dokonce smrti.

2 První vdech

V okamžiku porodu obsahují plíce asi 90 ml tekutiny – plazmatického ultrafiltrátu a ten je z větší části při vaginálním porodu vytlačen z plic stlačením hrudníku.

Anestezie u dětí

Obsah	
1	Úvod 1012
2	Anatomické a fyziologické podklady 1013
2.1	Dýchací ústrojí 1013
2.1.1	Dýchací cesty 1013
2.1.2	Fyziologie dýchání 1013
2.1.3	Poruchy dýchání u novorozenců 1016
2.2	Oběhová soustava 1016
2.2.1	Novorozenci 1016
2.2.2	Srdeční frekvence 1016
2.2.3	Krevní tlak 1017
2.2.4	Minutový srdeční objem 1017
2.2.5	Objem krve 1017
2.3	Krev 1017
2.4	Termoregulace 1018
2.5	Metabolismus 1018
2.5.1	Reakce na hypoxii 1018
2.6	Vodní a elektrolytová rovnováha 1018
2.7	Acidobazická rovnováha 1019
3	Farmakologické zvláštnosti 1019
3.1	Příjem, resp. resorpce léčiva 1020
3.2	Distribuce 1020
3.3	Metabolismus 1020
3.4	Jednotlivé látky 1020
3.4.1	Barbituráty 1020
3.4.2	Propofol 1020
3.4.3	Opioidy 1021
3.4.4	Benzodiazepiny 1021
3.4.5	Ketamin 1021
3.4.6	Inhalační anestetika 1021
3.4.7	Atropin 1021
3.4.8	Svalová relaxancia 1021
4	Klinické základy 1021
4.1	Příprava k anestezii 1021
4.1.1	Psychologická příprava 1022
4.2	Anesteziologická vizita 1023
4.2.1	Klinické hodnocení 1023
4.3	Předoperační a pooperační lačnění 1024
4.4	Premedikace 1024
4.4.1	Žádná premedikace 1025
4.4.2	Benzodiazepiny 1025
4.4.3	Ostatní látky 1025
4.4.4	Bazální anestezie 1026
4.5	Volba anestezie 1026
4.6	Inhalační anestezie 1026
4.6.1	Halotan 1027
4.6.2	Enfluran 1027
4.6.3	Izofluran 1027
4.6.4	Sevofluran 1028
4.6.5	Desfluran 1028
4.6.6	Oxid dusný 1029
4.7	Nitrožilní anestezie 1029
4.8	Svalová relaxancia 1029
4.8.1	Mivakurium 1030
4.8.2	Vekuronium a rokuronium 1030
4.8.3	Atrakurium a cis atrakurium 1031
4.8.4	Pankuronium 1031
4.8.5	Suxametonium 1031
4.9	Anesteziologické vybavení 1032
4.9.1	Anesteziologické obličejové masky 1032
4.9.2	Ústní vzduchovody 1033
4.9.3	Tracheální rourky 1033
4.9.4	Laryngoskopy 1034
4.9.5	Anesteziologické systémy 1034
4.9.6	Manžety tonometru 1035
4.10	Sledování pacienta v průběhu anestezie 1035
4.11	Úvod do anestezie 1036
4.11.1	Inhalační úvod 1036
4.11.2	Nitrožilní úvod 1037
4.11.3	Nitrosvalový úvod 1037
4.11.4	Rektální úvod 1037
4.12	Přístup do žilního řečiště 1038
4.12.1	Žilní kanyly 1038
4.12.2	Centrální žilní katétry 1038
4.13	Arteriální kanylace 1039
4.14	Tracheální intubace 1039

4.14.1	Obtížná intubace	1040	8	Anestezie u novorozenců	1054
4.14.2	Fibroskopická intubace	1041	8.1	Definice	1054
4.15	Laryngeální masky	1042	8.2	Postup při anestezii	1055
4.15.1	Zavedení laryngeální masky	1043	8.2.1	Transport novorozenců	1055
4.15.2	Peroperační komplikace	1043	8.2.2	Příprava	1055
4.15.3	Odstranění laryngeální masky	1044	8.2.3	Anestezie	1055
4.15.4	Laryngeální maska při ztížené průchodnosti dýchacích cest	1044	8.3	Zvláštnosti u předčasně narozených dětí	1056
4.16	Vedení anestezie	1044	8.4	Speciální operace	1056
4.17	Umělá ventilace v průběhu anestezie	1045	8.4.1	Omfalokéla a gastroschisis	1056
4.18	Udržení tělesné teploty	1045	8.4.2	Vrozená brániční hernie	1057
4.19	Peroperační přívod tekutin	1046	8.4.3	Nekrotizující enterokolitida	1057
4.20	Komplikace v průběhu anestezie u novorozenců a malých dětí	1047	8.4.4	Atrezie jícnu a tracheozofageální píštěl	1057
4.21	Probouzení z anestezie a extubace	1047	8.4.5	Vrozený lobární emfyzém	1058
5	Svodná anestezie u dětí	1048	8.4.6	Meningomyelokéla a meningokéla	1058
5.1	Indikace a kontraindikace	1048	8.4.7	Pylorostenóza	1058
5.2	Místní anestetika	1048	9	Ambulantní anestezie	1059
5.3	Obecný postup	1049	9.1	Kritéria pro ambulantní výkony	1059
5.4	Blokády pažní pleteně	1049	9.1.1	Předchozí onemocnění	1059
5.5	Kaudální anestezie	1049	9.1.2	Dolní hranice věku	1059
5.6	Penis blok	1050	9.1.3	Výkony	1059
5.7	Bederní epidurální anestezie	1051	9.2	Předoperační vyšetření	1059
5.8	Subarachnoidální anestezie	1051	9.3	Psychologická příprava	1059
6	Pooperační analgezie	1052	9.4	Anesteziologické postupy	1060
6.1	Reakce na bolest	1052	9.4.1	Lačnění	1060
6.2	Léčba bolesti	1052	9.4.2	Premedikace	1060
6.2.1	Volba léku	1052	9.4.3	Úvod do anestezie	1060
6.2.2	Periferní působící analgetika	1052	9.4.4	Vedení anestezie	1060
6.2.3	Opioidy	1053	9.4.5	Použití laryngeální masky	1061
7	Sedace a analgezie mimo operační sál	1053	9.4.6	Přívod tekutin	1061
7.1	Definice	1053	9.4.7	Pooperační analgezie	1061
7.2	Nebezpečí sedace	1054	9.4.8	Nevolnost a zvracení	1061
7.3	Látky pro sedaci	1054	9.4.9	Kritéria pro propuštění	1061
7.4	Monitorace během sedace	1054	9.4.10	Příjem do stacionáře	1062
			Literatura	1062	

1 Úvod

Zřejmým a nejnápadnějším rozdílem mezi dětmi a dospělými je vzrůst (obr. 39-1). Děti však nejsou pouze zmenšeným obrazem dospělých. Jsou mezi nimi podstatně anatomické, fyziologické, biochemické a psychologické rozdíly, ty jsou tím výraznější, čím je dítě menší. Z toho plynou mnohé zvláštnosti anesteziologického postupu u dětí, kterým musíme věnovat zvýšenou pozornost. Prokázalo se, že děti

(zvláště do 6 let) vykazují zřetelně **vyšší anesteziologické riziko** než dospělí: v prospektivní studii z roku 1988 prokázal Turet et al., že četnost srdečních zástav podmíněných anestezii je 19 na 10 000 anestezii u malých dětí, u větších dětí 2,1 na 10 000 anestezii. Nejčastější příčiny jsou respirační problémy, zvláště neprůchodnost dýchacích cest a aspirace do plic. V nové studii Murray et al. udává četnost zástavy srdce při anestezii 1,4 na 10 000 anestezii s letalitou 26 %. Nejvíce jsou ohroženy děti v prvním roce ži-

Anestezie geriatrických pacientů

Obsah

1	Úvod	1065	4.1.6	Onemocnění dýchacího ústrojí	1070
2	Změny podmíněné věkem	1066	4.1.7	Určení míry rizika	1070
2.1	Srdce a krevní oběh	1066	4.2	Premedikace	1071
2.2	Dýchací ústrojí	1067	4.3	Volba anesteziologického postupu	1071
2.3	Funkce ledvin	1067	4.3.1	Balancovaná anestezie	1071
2.4	Funkce jater	1068	4.3.2	TIVA	1071
2.5	Nervový systém	1068	4.3.3	Inhalační anestezie	1071
3	Farmakologické zvláštnosti	1068	4.3.4	Regionální anestezie	1071
3.1	Farmakokinetika	1068	4.3.5	Periferní blokády nervů a plexů	1071
3.2	Farmakodynamika	1068	4.3.6	Subarachnoidální anestezie	1072
3.3	Jednotlivá farmaka	1068	4.3.7	Epidurální anestezie	1072
4	Anesteziologické postupy	1069	4.3.8	Regionální anestezie – nižší riziko pro geriatrické pacienty?	1072
4.1	Speciální předoperační zhodnocení	1069	4.4	Volba kurarimimetika	1073
4.1.1	Koronární srdeční choroba	1069	4.5	Úvod do anestezie	1073
4.1.2	Hypertenze	1069	4.6	Vedení anestezie	1074
4.1.3	Hypotenze	1070	4.7	Peroperační sledování a monitorování	1074
4.1.4	Srdeční nedostatečnost	1070	4.8	Bezprostřední pooperační období	1074
4.1.5	Poruchy srdečního rytmu	1070	Literatura	1074	

1 Úvod

V západních průmyslových zemích se délka života – díky pokroku ve zdravotní péči a medicíně v minulém století – podstatně prodloužila, průměrný věk obyvatel dosáhl u žen 78 let, u mužů 72 let. Podíl lidí starších 65 let na celkovém počtu obyvatelstva dosahuje 15 %; jejich podíl na operativní medicíně je cca 20%. Proto jsou anesteziologové ve zvýšené míře konfrontováni se specifickými problémy této věkové skupiny.

Mortalita starých pacientů v souvislosti s operací je u *plánovaných* výkonů asi 5%, u *akutních*

operací v závislosti na druhu výkonu a souvisejících komplikací asi 10%.

Mortalita v souvislosti s anesteziologickými postupy je asi 2% a je přibližně 3krát vyšší než u mladších pacientů. To znamená, že změny podmíněné stářím zvyšují anesteziologické a operační riziko. Starší pacienti tolerují *komplikace* při srovnatelných výkonech podstatně hůře než mladší pacienti. Fyziologické změny podmíněné stářím značně omezují *funkční rezervy* organismu a tím i možnosti reakce na zátěž (jako operace a anestezie). Chorobné patofyziologické změny stav akcentují.

Neurochirurgie

Obsah

1 Úvod	1079	2.5.3 Enfluran	1097
2 Základy neuroanestezie	1079	2.5.4 Izofluran	1097
2.1 Prokrvení mozku	1079	2.5.5 Klinické hodnocení halotanu, enfluranu a izofluranu	1097
2.1.1 Autoregulace mozkové perfuze	1079	2.5.6 Sevofluran a desfluran	1098
2.1.2 Metabolická kontrola a řízení mozkové perfuze	1081	2.5.7 Barbituráty	1098
2.1.3 Hodnota paCO_2	1081	2.5.8 Etomidát	1099
2.1.4 paO_2 a prokrvení mozku	1081	2.5.9 Propofol	1099
2.1.5 Neurogení regulace	1082	2.5.10 Opioidy	1099
2.1.6 Viskozita krve	1082	2.5.11 Ketamin	1100
2.1.7 Ischemie mozku	1082	2.5.12 Neuroleptika	1100
2.1.8 Měření mozkového prokrvení	1082	2.5.13 Benzodiazepiny	1100
2.2 Metabolismus mozku	1083	2.5.14 Svalová relaxancia	1101
2.2.1 Spotřeba kyslíku v mozku	1083	2.5.15 Vazodilatátory	1101
2.2.2 Příjem glukózy v mozku	1084	3 Klinické základy celkové neuroanestezie	1101
2.2.3 Monitorace zásobení mozku kyslíkem	1084	3.1 Speciální předoperační zhodnocení	1101
2.3 Nitrolebeční tlak	1085	3.2 Předoperační medikamentózní příprava	1101
2.3.1 Mozek a intersticiální tekutina	1085	3.3 Premedikace	1101
2.3.2 Mozkomíšni mok	1085	3.4 Volba anestetika	1102
2.3.3 Hematoencefalická bariéra	1086	3.5 Volba umělé plicní ventilace	1102
2.3.4 Objem krve v mozku	1086	3.6 Zajištění dýchacích cest	1102
2.3.5 Hodnota paCO_2	1086	3.7 Sledování v průběhu anestezie	1103
2.3.6 Hodnota paO_2	1087	3.7.1 Kardiovaskulární systém	1103
2.3.7 Arteriální krevní tlak	1087	3.7.2 Dýchací ústrojí a dýchání	1104
2.3.8 Centrální žilní tlak	1087	3.7.3 Tělesná teplota	1105
2.3.9 Tělesná teplota	1087	3.7.4 Diuréza	1105
2.3.10 Otok a turgescence mozku	1087	3.7.5 Nervosvalové funkce	1105
2.4 Zvýšený nitrolebeční tlak	1089	3.7.6 Nitrolebeční tlak	1105
2.4.1 Vztahy mezi nitrolebečním objemem a tlakem	1089	3.8 Polohování pacienta	1105
2.4.2 Klinické následky	1090	3.8.1 Poloha na zádech	1105
2.4.3 Klinické známky	1091	3.8.2 Poloha vsedě	1105
2.4.4 Měření	1091	3.8.3 Poloha na břiše	1106
2.4.5 Charakter vln nitrolebečního tlaku	1094	3.8.4 Poloha na boku	1107
2.5 Nitrolebeční účinky anestetik a farmak	1094	3.9 Úvod do anestezie	1107
2.5.1 Oxid dusný	1095	3.10 Vedení a udržování anestezie	1107
2.5.2 Halotan	1096	3.11 Peroperační přívod tekutin	1108
		3.12 Kontrola a řízení nitrolebečního tlaku	1108
		3.13 Vyvedení z anestezie	1108

Nitrožilní anestetika, benzodiazepiny a neuroleptika

Obsah

1 Úvod	64	3.4 Klinické užití etomidátu	73
2 Barbituráty	64	3.4.1 Praktický postup při úvodu do anestezie ..	74
2.1 Chemická struktura a příprava	64	4 Propofol	74
2.2 Farmakologické účinky	65	4.1 Chemická struktura a příprava	74
2.2.1 Centrální nervový systém	65	4.2 Farmakologické účinky	74
2.2.2 Kardiiovaskulární systém	65	4.2.1 Centrální nervový systém	74
2.2.3 Dýchací systém	66	4.2.2 Kardiiovaskulární systém	74
2.2.4 Funkce ledvin	67	4.2.3 Dýchací ústrojí a dýchání	75
2.2.5 Funkce jater	67	4.2.4 Funkce jater a ledvin	75
2.2.6 Trávicí ústrojí	67	4.2.5 Syntéza kortizolu	75
2.2.7 Urogenitální ústrojí	67	4.3 Farmakokinetika	75
2.3 Tolerance	67	4.4 Klinické užití propofolu	75
2.4 Farmakokinetika	67	5 Ketamin	76
2.4.1 Rozdělení v organismu	67	5.1 Chemická struktura a příprava	76
2.4.2 Biotransformace a eliminace	68	5.2 Farmakologické účinky	76
2.5 Rozdíly mezi thiopentalem a metohexitalem	68	5.2.1 Centrální nervový systém	76
2.6 Ostatní krátce účinné barbituráty	68	5.2.2 Kardiiovaskulární systém	77
2.7 Vedlejší a nežádoucí účinky a komplikace	68	5.2.3 Dýchací systém	77
2.7.1 Bolesti při injekci	68	5.2.4 Ostatní účinky	77
2.7.2 Náhodné intraarteriální podání	69	5.3 Farmakokinetika	78
2.7.3 Excitační projevy	69	5.4 Klinické užití ketaminu	78
2.7.4 Doznívání účinku a přespávání	69	5.4.1 Indikace	78
2.7.5 Alergie	69	5.4.2 Kontraindikace	78
2.7.6 Interakce s ostatními farmaky	69	5.4.3 Praktický postup	79
2.7.7 Porfyrie	69	5.5 S(+) ketamin	79
2.8 Klinické užití thiopentalu a metohexitalu	70	5.5.1 Farmakodynamika	79
2.8.1 Praktický postup při úvodu do anestezie	71	5.5.2 Farmakokinetika	80
5.5.3 Klinické použití	80	6 Benzodiazepiny	80
3 Etomidát	71	6.1 Chemická struktura a příprava	80
3.1 Chemická struktura a příprava	71	6.2 Farmakologické účinky	81
3.2 Farmakologické účinky	71	6.2.1 Centrální nervový systém	81
3.2.1 Centrální nervový systém	71	6.2.2 Kardiiovaskulární systém	82
3.2.2 Kardiiovaskulární systém	72	6.2.3 Dýchací systém	82
3.2.3 Dýchací systém	72	6.2.4 Další účinky	82
3.2.4 Ostatní účinky	73		
3.3 Farmakokinetika	73		

3.14 Postup při kraniotomiích	1108	4.9.4 Operace k založení zkratu – „shuntu“ ..	1125
4 Speciální neuroanestezie	1109	4.9.5 Kraniofaryngom	1125
4.1 Výkony v zadní jámě lebeční	1109	4.9.6 Výkony v zadní jámě lebeční	1126
4.1.1 Předoperační významné momenty	1110	4.9.7 Epilepsie–chirurgie	1126
4.1.2 Systém sledování	1110	4.9.8 Operace kraniostenozózy	1126
4.1.3 Polohování pacienta	1110	4.9.9 Mozkolebeční trauma	1127
4.1.4 Pokles krevního tlaku	1111	5 Ošetření mozolebečního poranění	1128
4.1.5 Vzduchová embolie	1111	5.1 Rozdělení mozolebečních poranění	1128
4.1.6 Peroperační kardiovaskulární poruchy a poruchy dýchání	1113	5.1.1 Otevřená mozolebeční poranění	1128
4.1.7 Vyvedení z anestezie	1113	5.1.2 Kryté mozolebeční poranění	1128
4.1.8 Pooperační komplikace	1113	5.2 Patofyziologie	1128
4.2 Aneurysmata mozkových cév	1114	5.2.1 Primární a sekundární poškození mozku	1128
4.2.1 Příznaky a klinické známky	1114	5.2.2 Nitrolebeční krvácení	1129
4.2.2 Diagnostika	1114	5.2.3 Poúrazová turgescence mozku	1130
4.2.3 Komplikace	1115	5.2.4 Edém mozku	1130
4.2.4 Operační postup	1116	5.2.5 Hypoxicko–ischemické poškození mozku	1130
4.2.5 Anesteziologický postup	1116	5.2.6 Polytrauma	1131
4.2.6 Pooperační komplikace	1117	5.2.7 Nitrolebeční infekce	1131
4.3 Supratentoriální neuroonkochirurgie	1118	5.3 Neodkladný postup a ošetření	1131
4.3.1 Anesteziologické aspekty	1118	5.3.1 Dýchací cesty a dýchání	1131
4.4 Neuralgie trigeminu	1119	5.3.2 Kardiovaskulární funkce	1132
4.4.1 Anesteziologické aspekty	1119	5.4 Speciální neurologické hodnocení a diagnostika	1132
4.5 Stereotaktické operace	1119	5.4.1 Stav vědomí a motorické reakce	1133
4.5.1 Anesteziologický postup	1119	5.4.2 Reakce a tvar zornic	1133
4.6 Operace hypofýzy	1119	5.4.3 Okulovestibulární reakce	1134
4.6.1 Operační postup	1120	5.4.4 Dýchání a polykací reflexy	1134
4.6.2 Anesteziologické aspekty	1120	5.4.5 Komplementární vyšetření	1134
4.6.3 Pooperační péče	1120	5.5 Anestezie při mozolebečním poranění	1135
4.7 Neuroradiologická vyšetření	1121	5.5.1 Předoperační zhodnocení a premedikace	1135
4.7.1 Mozková angiografie	1121	5.5.2 Celková anestezie	1135
4.7.2 Mozková počítačová tomografie (CT)	1121	5.6 Kontrola nitrolebečního tlaku	1136
4.7.3 Magnetická rezonance (MR)	1121	5.6.1 Řízená hyperventilace	1136
4.7.4 Ventrikulografie	1123	5.6.2 Osmoterapie	1138
4.7.5 Myelografie	1123	5.6.3 Barbituráty	1139
4.8 Operace páteře a míchy	1123	5.6.4 Kortikosteroidy	1140
4.8.1 Výběh meziobratlové ploténky a spondylóza	1123	5.6.5 Antagonisté kalcia	1140
4.8.2 Nádory	1123	5.6.6 Drenáž mozkomíšního moku	1140
4.8.3 Infekční onemocnění	1123	5.6.7 Hypotermie	1140
4.8.4 Poranění páteře	1123	5.6.8 Operační dekomprese	1140
4.9 Neuroanestezie v dětském věku	1125	5.6.9 Rosnerův léčebný koncept	1140
4.9.1 Počítačová tomografie	1125	5.6.10 Lundscký koncept	1141
4.9.2 Ventrikulografie	1125	Literatura	1141
4.9.3 Pneumoencefalografie	1125		

Oftalmologie

Obsah	
1 Zvláštní aspekty	1143
1.1 Klidové postavení oka	1143
1.2 Nitrooční tlak	1144
1.2.1 Arteriální krevní tlak	1144
1.2.2 Žilní tlak	1144
1.2.3 Dýchání	1144
1.2.4 Látky používané k anestezii a při anestezii	1144
1.2.5 Svalová relaxancia	1144
1.2.6 Jiné léky	1145
1.2.7 Vnější tlak na oko	1145
1.2.8 Laryngoskopie a tracheální intubace	1145
1.3 Okulokardiální reflex	1145
1.4 Účinky oftalmik	1145
1.4.1 Fenylefrin	1145
1.4.2 Adrenalin	1146
1.4.3 Atropin	1146
1.4.4 Skopolamin	1146
1.4.5 Acetazolamid	1146
2 Anesteziologické postupy	1146
2.1 Pacient	1146
2.2 Premedikace	1146
2.3 Volba anesteziologického postupu	1147
2.3.1 Celková anestezie	1147
2.3.2 Místní anestezie kombinovaná se sedací	1147
2.4 Sledování v průběhu anestezie	1147
3 Speciální anestezie	1148
3.1 Operace glaukomu	1148
3.2 Ablace sítnice	1148
3.3 Operace katarakty	1148
3.4 Operace rohovky	1148
3.5 Vitrektomie	1148
3.6 Strabismus	1148
3.7 Pronikající poranění oka	1148
3.8 Elektoretinogram	1149
3.9 Sondování a proplach slzných kanálků	1149
4 Pooperační období	1149
Literatura	1149

1 Zvláštní aspekty

Oční operace se provádějí v místní nebo celkové anestezii. Zvláštnosti a požadavky oftalmochirurgie jsou shrnuty v následujících bodech:

- Během operace musí být oko v klidovém postavení.
- V perioperačním období je doporučena kontrola nitroočního tlaku, zvláště při nitroočních operacích.
- Zajištění dýchacích cest je nutné věnovat zvýšenou pozornost, protože jsou v blízkosti operačního pole.

- Během operace může okulokardiální reflex vyvolat nebezpečné arytmie, zejména bradyarytmii až asystolii.
- Místně aplikované léky mohou působit i systémově. Kvalitní součinnost operátora s anesteziologem je nezbytná. Vyvedení z anestezie musí být mimořádně šetrné, aby neohrozilo výsledek operace.

1.1 Klidové postavení oka

Oční operace představuje často mikrochirurgický výkon, pro jehož úspěch musí být oko v naprostém

Stomatologie, obličejová a čelistní chirurgie

Obsah

1 Úvod	1151	2.2.3 Otevřená poranění krku	1153
2 Speciální anestezie	1151	2.2.4 Skrytá poranění krku	1154
2.1 Anestezie při ošetření chrupu	1151	2.3 Onkochirurgie	1154
2.2 Poranění obličejového skeletu	1152	Literatura	1154
2.2.1 Zlomeniny dolní čelisti	1152		
2.2.2 Zlomeniny skeletu střední etáže obličeje	1152		

1 Úvod

Podobně jako v otorinolaryngologii i ve stomatologii a ve stomatochirurgii je operační pole především v oblasti horních dýchacích cest. Stejně jako v ORL je nutná těsná spolupráce mezi chirurgem a anesteziologem. V žádném případě se anesteziolog nesmí propůjčit k riskantnímu průběhu sedace nebo povrchní celkové anestezii („krátký rauš“). Je nutné vždy respektovat zásady bezpečnosti platné ve všech oblastech anesteziologie.

2 Speciální anestezie

2.1 Anestezie při ošetření chrupu

Ošetření chrupu se provádí téměř výhradně v *místní anestezii*. Celková anestezie se používá jen ve vybraných indikacích, např. při ošetření chrupu nespolupracujících dětí nebo dospělých. Často jde o ambulantní výkony. Odpovídající předoperační vyšetření provádí pediatr nebo praktický lékař. Pozornost zasluhují následující zvláštnosti:

► Pacienti často nespolupracují a musí být na klinice před výkonem premedikováni. Premedikace zajis-

tí klidný úvod do anestezie. Pokud jsou pacienti dlouhodobě léčeni **antiepileptiky**, **trankvilizéry** nebo **neuroleptiky**, mají být léky uvedených skupin podány společně s premedikací, aby v pooperačním období nevznikl syndrom z odnětí, jako např. epileptický záchvat.

- Při ambulantním výkonu nemají být aplikována dlouhodobě působící anestetika a sedativa.
- Ošetření chrupu se nejčastěji provádí v celkové anestezii s tracheální intubací. Přednostně se doporučuje **inhalační anestezie**, a to zejména u ambulantních pacientů.
- **Nazotracheální intubace** je výhodná, tracheální rourka neomezuje operátora v operačním poli, i orotracheální intubace je u vybraných výkonů přijatelná.
- Operace se provádějí u *ležícího* pacienta, takže se předejde vážným kardiovaskulárním komplikacím.
- Pacient je extubován až po návratu ochranných reflexů dýchacích cest. Anesteziolog osobně kontroluje **odstranění tamponády** faryngu před extubací.
- Převoz pacienta na pooperační pokoj se provádí se sníženou polohou hlavy natočené na bok. Zlepší se tak odtok krve a slin.

Otorinolaryngologie

Obsah	
1 Zvláštní aspekty	1155
1.1 Obtížná intubace	1155
1.2 Dýchací cesty	1156
2 Anesteziologické postupy	1156
2.1 Pacienti	1156
2.2 Premedikace	1156
2.3 Volba anesteziologického postupu	1156
2.4 Polohování pacienta	1156
2.5 Sledování v průběhu anestezie	1156
3 Speciální anestezie	1157
3.1 Operace v oblasti ucha	1157
3.1.1 Řízená hypotenze	1157
3.1.2 Účinky adrenalinu	1157
3.1.3 Účinky oxidu dusného na středoušní dutinu	1157
3.1.4 Peroperační dráždění n. facialis	1157
3.2 Operace v oblasti nosu	1157
3.2.1 Epistaxe	1158
3.2.2 Operace paranazálních dutin	1158
3.3 Adenotomie a tonzilektomie	1158
3.3.1 Krvácení po tonzilektomii	1159
3.4 Paratonzilární a parafaryngeální absces	1159
3.5 Laryngoskopie a mikrochirurgie laryngu	1160
3.5.1 Trysková ventilace	1160
3.5.2 Laserová chirurgie laryngu	1161
3.6 Laryngektomie	1161
3.7 Odstranění cizího tělesa z hrtanu	1161
3.8 Tracheostomie	1162
3.8.1 Akutní tracheostomie	1162
3.9 Radikální krční disekce	1162
Literatura	1163

1 Zvláštní aspekty

V oblasti krku, nosu a ucha se většinou operuje v celkové anestezii, zřídka v místním znecitlivění. Mnohé menší operace, zejména u dětí, jsou ambulantní. Zvláštnosti anestezie v otorinolaryngologii:

- obtížná intubace,
- ohrožení průchodnosti dýchacích cest,
- ochrana před následky reflektoricky zvýšené aktivity n. vagus,
- komplikace při extubaci,
- nutnost předejít zvracení a zvýšenému tlaku v dýchacích cestách v bezprostředním pooperačním období při určitých operacích.

1.1 Obtížná intubace

Intubace je při onemocněních v oblasti úst a krku časově znesnadněna. Anesteziolog se musí před operací pečlivě seznámit se stavem dýchacích cest a s průběhem předchozích intubací (velikost tracheální rourky, zvláštní obtíže). Mimořádnou pozornost zasluhuje:

- pohyblivost dolní čelisti,
- stav chrupu,
- pohyblivost šíje a krku,
- průchodnost nosní dutiny,
- průběh a průměr trachey (speciální rtg, event. CT vyšetření),
- stridor,
- rozsah a lokalizace nádoru.

U některých pacientů je výhodné vyšetřit horní cesty dýchací v lehké sedaci a v místní anestezii pomocí laryngoskopu.

Hrudní chirurgie

Obsah	
1 Speciální předoperační vyšetření	1166
1.1 Tlak v a. pulmonalis	1166
2 Předoperační příprava	1166
3 Premedikace	1166
4 Volba způsobu anestezie	1167
4.1 Kombinace celkové anestezie s hrudní epidurální anestézií	1167
5 Peroperační sledování a monitorace	1167
6 Dechové funkce při poloze na boku u otevřeného hrudníku	1168
7 Anestezie při ventilaci jedné plicе	1168
7.1 Patofyziologie	1169
7.1.1 Hypoxická plicní vazokonstrikce (HPV)	1169
7.1.2 Chirurgické manipulace na horní plicі	1169
7.1.3 Funkční stav dolní plicе	1169
7.1.4 Způsob vedení ventilace dolní plicе	1169
7.2 Indikace	1170
7.3 Techniky	1170
7.3.1 Blokátor bronchu	1170
7.3.2 Endobronchiální roučky	1170
7.3.3 Dvoucestné roučky	1171
7.3.4 Technika endobronchiální intubace	1172
7.3.5 Fibrobronchoskopická intubace a kontrola polohy roučky	1173
7.3.6 Nesprávná poloha dvoucestné roučky	1174
7.3.7 Komplikace způsobené dvoucestnými roučkami	1175
7.3.8 Postupy při jednostranné plicní ventilaci	1176
8 Apnoická oxygenace	1176
9 Speciální anestezie	1176
9.1 Mediastinoskopie	1176
9.2 Bronchoskopie	1177
9.2.1 Celková anestezie při bronchoskopii	1177
9.3 Lobektomie a pneumonektomie	1178
9.4 Masivní plicní krvácení	1178
9.5 Obrovské buly a vzduchové cysty	1179
9.6 Bronchopleurální píštěl	1179
9.7 Bronchiektazie a plicní absces	1179
9.8 Redukční plicní výkony	1179
9.8.1 Anestezilogické zvláštnosti	1179
9.8.2 Pooperační analgezie	1180
9.8.3 Pooperační intenzivní péče	1180
9.9 Transplantace plic	1180
9.9.1 Předoperační hodnocení a výběr nemocných	1180
9.9.2 Anestezilogické postupy	1181
9.9.3 Pooperační zvláštnosti	1181
9.10 Jednostranná plicní laváž	1181
9.11 Video-asistovaná torakoskopie	1181
10 Pooperační péče	1182
10.1 Život ohrožující časné komplikace	1182
10.2 Pooperační umělá plicní ventilace	1182
10.3 Pooperační respirační terapie	1182
10.4 Pooperační léčba bolesti	1182
Literatura	1183

Kardiochirurgie

Obsah	
1 Úvod	1187
2 Kardiochirurgický pacient	1187
2.1 Speciální předoperační vyšetření	1187
2.1.1 Klinická anamnéza	1187
2.1.2 Fyzikální vyšetření	1188
2.1.3 Předoperační laboratorní vyšetření	1188
2.1.4 EKG	1188
2.1.5 Katetrizace srdce	1188
2.1.6 Klasifikace rizika kardiochirurgických pacientů	1188
2.2 Premedikace	1189
2.3 Volba anestetik	1189
2.4 Peroperační monitorování funkce krevního oběhu	1190
2.4.1 Měření arteriálního krevního tlaku	1190
2.4.2 Centrální žilní tlak	1190
2.4.3 Plicnicový katétr	1191
2.4.4 Tlak v levé síni	1191
3 Mímotělní oběh	1191
3.1 Použití mímotělního oběhu	1191
3.2 Součásti přístroje pro mímotělní oběh	1191
3.2.1 Čerpadla	1191
3.2.2 Oxygenátory	1192
3.2.3 Výkon oxygenátorů	1193
3.2.4 Ostatní součásti	1193
3.3 Fyziologie a patofyziologie mímotělního oběhu	1193
3.3.1 Náplň přístroje pro mímotělní oběh ...	1193
3.3.2 Koagulace a mímotělní oběh	1194
3.3.3 Hypotermie	1195
3.3.4 Ochrana myokardu	1196
3.3.5 Zvláštní hematologické následky mímotělního oběhu	1197
3.4 Komplikace mímotělního oběhu	1197
3.4.1 Poruchy srážení krve	1197
3.4.2 Poruchy vodního a iontového hospodářství	1198
3.4.3 Hyperglykemie	1198
3.4.4 Embolie	1198
3.4.5 Poruchy plicních funkcí	1198
3.4.6 Poruchy funkce ledvin	1198
3.4.7 Neurologická poškození	1199
3.4.8 Psychické a psychiatrické poruchy	1199
3.5 Druhy mímotělního oběhu	1199
3.5.1 Úplný mímotělní oběh (totální bypass)	1199
3.5.2 Částečný mímotělní oběh (parciální bypass)	1200
3.5.3 Levý atriofemorální bypass	1200
3.5.4 Femorofemorální bypass	1200
3.5.5 Levostranný srdeční bypass	1200
3.5.6 Pravostranný srdeční bypass	1200
4 Obecný postup při anestezii	1200
4.1 Před úvodem do anestezie	1201
4.2 Úvod do anestezie	1201
4.3 Vedení anestezie do zahájení mímotělního oběhu	1202
4.4 Připojení pacienta k přístroji pro mímotělní oběh	1202
4.5 Sledování a monitorování v průběhu mímotělního oběhu	1202
4.6 Anestezie při mímotělním oběhu	1204
4.7 Odpojení z mímotělního oběhu	1204
4.8 Obtíže při odpojování z mímotělního oběhu ...	1204
4.9 Opatření po odpojení z mímotělního oběhu	1205
5 Aortokoronární bypass	1205
5.1 Onemocnění koronárních cév a anestezie	1205
5.2 Postup	1207
5.2.1 Rozdělení pacientů s onemocněním koronárních cév	1207
5.2.2 Farmakoterapie před operací	1207
5.2.3 Premedikace	1207
5.2.4 Volba anesteziofyzického postupu	1207
5.2.5 Úvod do anestezie	1208

5.2.6	Vedení anestezie	1208	8.3.1	Obecný anesteziologický postup	1220
5.2.7	Léčba hemodynamických poruch v průběhu operace	1208	8.3.2	Rashkindova balonková atrioseptostomie	1220
5.2.8	Postup po odpojení z mimotělního oběhu	1209	8.3.3	Paliativní atrioseptektomie podle Blalocka a Hanlona	1220
5.2.9	Postup po ukončení operace	1209	8.3.4	Spojka podle Blalocka a Taussigové	1221
5.2.10	Miniinvazivní koronární revaskularizace	1210	8.3.5	Aortopulmonální spojka podle Waterstona nebo Cooleyho spojka	1221
6	Operace srdečních chlopní	1210	8.3.6	Aortopulmonální spojka podle Pottse	1221
6.1	Kompenzační mechanismy chlopněných vad ...	1210	8.3.7	Brockova operace	1221
6.2	Dělení chlopněných vad podle stupně závažnosti	1210	8.3.8	Glennova spojka	1221
6.3	Mitrální stenóza	1210	8.3.9	Bandáž plicnice	1221
6.3.1	Patofyziologie	1210	8.4	Operace s použitím mimotělního oběhu u dětí	1222
6.3.2	Chirurgická léčba	1211	8.4.1	Volba anestetik	1222
6.3.3	Předoperační vyšetření a příprava	1211	8.4.2	Sledování a monitorování v průběhu anestezie	1222
6.3.4	Premedikace	1211	8.4.3	Přívod tekutin během operace	1223
6.3.5	Zásady pro anestezii	1211	8.4.4	Mimotělní oběh	1223
6.4	Mitrální insuficience	1213	8.4.5	Defekt síňového septa II. typu (defekt typu ostium secundum)	1223
6.4.1	Patofyziologie	1213	8.4.6	Defekt síňokomorového septa (AV-kanál, defekt endokardiálních návalků)	1224
6.4.2	Chirurgická léčba	1213	8.4.7	Defekt komorového septa	1224
6.4.3	Zásady pro anestezii	1213	8.4.8	Truncus arteriosus	1224
6.5	Aortální stenóza	1214	8.4.9	Aortální stenóza	1225
6.5.1	Patofyziologie	1214	8.4.10	Stenóza plicnice s intaktním komorovým septem	1225
6.5.2	Chirurgická léčba	1214	8.4.11	Fallotova tetralogie	1225
6.5.3	Zásady pro anestezii	1214	8.4.12	Transpozice velkých cév	1225
6.6	Hypertrofická obstrukční kardiomyopatie	1215	8.4.13	Trikuspidální atrezie	1226
6.6.1	Patofyziologie	1215	8.4.14	Atrezie plicnice s intaktním komorovým septem	1226
6.6.2	Chirurgická léčba	1215	8.4.15	Totální anomální vyústění plicních žil	1226
6.6.3	Zásady pro anestezii	1215	8.4.16	Ebsteinova anomálie trikuspidální chlopně	1226
6.7	Aortální insuficience	1216	8.4.17	Jediná komora	1227
6.7.1	Patofyziologie	1216	8.5	Anestezie u nepaliativních výkonů bez mimotělního oběhu	1227
6.7.2	Chirurgická léčba	1216	8.5.1	Otevřená tepenná dučej	1227
6.7.3	Zásady pro anestezii	1216	8.5.2	Koarktace aorty (stenóza istmu aorty)	1227
6.8	Trikuspidální insuficience	1217	8.5.3	Cévní prstence	1228
6.8.1	Zásady pro anestezii	1217	9	Implantace kardiostimulátoru	1228
7	Anestezie u transplantací srdce	1217	9.1	Elektrofyziologické základy	1228
7.1	Indikace a výběr příjemce	1217	9.2	Typy kardiostimulátorů	1228
7.2	Výběr dáorce	1217	9.2.1	Kódy kardiostimulátorů	1229
7.3	Operace	1218			
7.4	Anesteziologický postup	1218			
7.4.1	Předoperační vyšetření	1218			
7.4.2	Postup při úvodu do anestezie	1218			
7.4.3	Postup v průběhu operace	1218			
7.4.4	Pooperační léčba	1219			
8	Vrozené srdeční vady	1219			
8.1	Rozdělení vrozených srdečních vad	1219			
8.2	Operační výkony	1219			
8.3	Anestezie u paliativních operací	1220			

9.2.2	Kardiostimulátor s pevnou frekvencí	1229	9.5.2	Předoperační vyšetření a příprava	1231
9.2.3	Kardiostimulátor řízený aktivitou síně	1229	9.5.3	Dočasná předoperační kardiostimulace	1231
9.2.4	Sekvenční kardiostimulátor	1229	9.5.4	Zásady pro anestezii	1231
9.2.5	Kardiostimulátor řízený aktivitou komory	1229	9.6	Implantovatelný kardioverter–defibrilátor	1231
9.2.6	Spouštěný kardiostimulátor	1230	9.6.1	Anesteziologické zvláštnosti	1232
9.2.7	Programovatelný kardiostimulátor	1230	9.7	Anestezie u pacientů s kardiostimulátorem	1232
9.3	EKG při kardiostimulaci	1230	9.7.1	Předoperační vyšetření	1232
9.4	Indikace k implantaci kardiostimulátoru	1230	9.7.2	Rizika u pacientů s kardiostimulátorem	1232
9.5	Implantace kardiostimulátoru	1231	9.7.3	Anestezie	1233
9.5.1	Operační postup	1231	Literatura	1233	

1 Úvod

Anestezie ke kardiochirurgickým výkonům je složitá a vyžaduje od anesteziologa důkladné znalosti fyziologie krevního oběhu, patofyziologie příslušného onemocnění, účinků anestetik a dalších látek na oběhový systém, klinického použití léků ovlivňujících oběhový systém a principů mimotělního oběhu. Anesteziolog musí znát i druh a rozsah operačních výkonů a v celém jejich průběhu musí úzce spolupracovat s kardiochirurgem.

2 Kardiochirurgický pacient

2.1 Speciální předoperační vyšetření

Předoperační vyšetření slouží jako základ pro volbu anesteziologického postupu a potřebných metod sledování a monitorování a jako vodítko pro pooperační intenzivní péči. Ve středu pozornosti stojí zhodnocení funkce oběhového systému. Mimoto se cíleně pátrá i po důležitých přidružených onemocněních.

2.1.1 Klinická anamnéza

Anesteziolog se dotazuje pacienta na známky a příznaky onemocnění oběhového systému a na stupeň schopnosti tělesné zátěže. Pak zjišťuje, které léky pacient užívá. Pro anestezii jsou důležité zejména látky:

- kardiotonika,
- betablokátory,
- nitráty,

- antihypertenziva,
- antiarytmika,
- diuretika,
- antikoagulancia.

Respektují se zásady:

- ▶ **Kardiotonika** se vysazují asi 48 hodin před výkonem, protože v prvních 24 hodinách po výkonu je na ně myokard zvýšeně citlivé a často se tak mohou vyskytnout poruchy srdečního rytmu.

U digitalizovaných pacientů by měla být koncentrace kalia v séru při úvodu do anestezie vyšší než 4 mmol/l.

- ▶ **Betablokátory** by se před operací neměly vysazovat, má-li pacient anginu pectoris, hypertenzi nebo poruchy srdečního rytmu, měly by se však před operací vysadit při známkách srdeční nedostatečnosti.

- ▶ **Nitráty** by se měly podávat až do úvodu do anestezie, užívá-li je pacient kvůli angině pectoris.

- ▶ **Antihypertenziva** by se měla podávat také až do dne operace, neboť jejich předoperační vysazení je příčinou tendence k hypertenzi při úvodu do anestezie a v průběhu operace.

- ▶ **Antiarytmika** by se měla také užívat až do dne operace. Musí se však dávat pozor na negativně inotropní účinek mnohých těchto látek.

- ▶ **Diuretika** by se měla pokud možno vysadit několik dnů před operací, protože jejich chronické užívání vede k hypovolemii a k hypokalemii. Ná-

Cévní chirurgie

Obsah		
1	Předoperační hodnocení	1236
1.1	Předoperační vyšetření	1236
2	Operace aneuryzmat hrudní aorty	1237
2.1	Etiologie a patogeneze	1237
2.2	Patofyziologie	1237
2.3	Klasifikace	1237
2.4	Klinický obraz	1237
2.5	Pacienti	1238
2.6	Aneuryzmata ascendentní aorty	1238
2.7	Aneuryzmata oblouku aorty	1238
2.8	Disekující aneuryzmata aorty	1239
2.8.1	Obecné postupy	1239
2.8.2	Postup při disekujícím aneuryzmatu typ I	1239
2.8.3	Postup při disekujícím aneuryzmatu typ II	1239
2.8.4	Postup při disekujícím aneuryzmatu typ III (aorta descendens)	1239
2.9	Traumatická ruptura aorty	1241
2.9.1	Diagnóza	1242
2.9.2	Anesteziologický postup	1242
3	Operace aneuryzmat břišní aorty	1242
3.1	Klinický obraz	1242
3.2	Diagnóza	1242
3.3	Pacienti	1242
3.4	Anesteziologické postupy	1243
3.4.1	Předoperační příprava	1243
3.4.2	Premedikace	1243
3.4.3	Volba anesteziologického postupu ..	1243
3.4.4	Peroperační monitorace	1243
3.4.5	Zasvorkování aorty	1243
3.4.6	Povolení aortální svorky	1244
3.4.7	Postup	1244
3.4.8	Postup při akutní ruptuře	1244
4	Operace na periferních cévách	1245
4.1	Pacienti	1245
4.2	Celková anestezie nebo regionální anestezie?	1245
5	Operace stenóz a. carotis	1245
5.1	Patogeneze	1246
5.2	Klinické projevy	1246
5.2.1	Tranzitorní ischemické ataky	1246
5.2.2	Stenózy a. carotis	1246
5.2.3	Vertebrobazilární nedostatečnost ..	1247
5.2.4	„Subclavia steal“ syndrom	1247
5.2.5	Diagnostická opatření	1247
5.3	Operační postupy	1247
5.3.1	Trombendarterektomie a. carotis ..	1248
5.3.2	Extrakraniální – intrakraniální operace	1248
5.4	Volba anesteziologického postupu	1248
5.4.1	Rizikové faktory	1248
5.4.2	Rizikové skupiny	1249
5.4.3	Anesteziologické riziko	1249
5.4.4	Mozkový perfuzní tlak	1249
5.4.5	Hodnoty CO ₂	1249
5.4.6	Anesteziologický postup	1249
5.4.7	Peroperační monitorování	1250
5.4.8	Ochrana mozku	1251
5.5	Pooperační zvláštnosti	1251
5.6	Stenóza a. carotis a koronární onemocnění	1252
Literatura		1252

Břišní chirurgie

Obsah	
1	Zvláštní aspekty 1253
1.1	Nebezpečí aspirace 1254
1.2	Předoperační funkční poruchy 1254
1.3	Svalová relaxace 1254
1.4	Reflexní vlivy 1254
1.5	Náhrada tekutin 1254
1.6	Teplné ztráty 1255
1.7	Eventrační syndrom 1255
2	Anesteziologické postupy 1255
2.1	Volba anesteziologického postupu 1255
2.2	Úvod do anestezie 1255
2.3	Sledování v průběhu anestezie 1255
2.4	Svalová relaxace 1255
2.5	Umělá plicní ventilace 1255
2.6	Náhrada tekutin 1256
2.7	Extubace 1256
2.8	Kombinace celkové anestezie a kontinuální epidurální anestezie 1256
2.8.1	Indikace 1256
2.8.2	Kontraindikace 1256
2.8.3	Místo punkce 1256
2.8.4	Dávkování lokálního anestetika 1257
2.8.5	Průběh celkové anestezie 1257
2.8.6	Pooperační analgezie 1257
3	Speciální anestezie 1258
3.1	Ileus 1258
3.1.1	Patofyziologie 1258
3.1.2	Předoperační příprava 1258
3.1.3	Anesteziologický postup 1258
3.2	Peritonitida 1259
3.2.1	Anesteziologický postup 1259
3.3	Akutní krvácení do trávicí trubice 1259
3.3.1	Anesteziologický postup 1259
3.4	Krvácení z jícnových varixů 1260
3.4.1	Neodkladná opatření 1260
3.5	Karcinom jícnu 1260
3.5.1	Anesteziologický postup 1260
3.6	Karcinom žaludku 1260
3.7	Karcinom slinivky břišní 1261
3.8	Nádory tlustého střeva, esovité klíčky a konečníku 1261
3.9	Operace jater a výkony na žlučových cestách 1261
3.9.1	Cholecholitiáza a cholecystektomie 1261
3.9.2	Resekce jater 1262
3.9.3	Žilní zkrat (shunt) při portální hypertenzi 1262
4	Laparoskopické výkony 1263
4.1	Zavedení trokaru 1263
4.2	Kapnoperitoneum 1263
4.2.1	Založení kapnoperitonea 1263
4.2.2	Kardiovaskulární účinky 1264
4.2.3	Respirační účinky 1265
4.3	Vedení anestezie 1265
4.3.1	Volba a vedení anestezie 1265
4.3.2	Monitorování a instrumentace 1266
4.3.3	Pooperační bolesti 1266
	Literatura 1266

1 Zvláštní aspekty

Operace v dutině břišní se provádějí obvykle v celkové anestezii, jen výjimečně v regionální anestezii.

Zvláštnosti břišní chirurgie spočívají v následujících podstatných faktorech:

- v důsledku onemocnění trávicího ústrojí je často zvýšené nebezpečí aspirace,

6.3 Farmakokinetika	83	7.2.1 Centrální nervový systém	86
6.3.1 Midazolam	83	7.2.2 Kardiovaskulární systém	86
6.3.2 Flunitrazepam	83	7.2.3 Ostatní účinky	86
6.3.3 Diazepam	83	7.3 Farmakokinetika	87
6.4 Klinické užití benzodiazepinů	84	7.4 Klinické užití droperidolu	87
6.4.1 Midazolam	84	8 Dexmedetomidin	87
6.4.2 Flunitrazepam	85	8.1 Charakteristika a farmakologické účinky	87
6.4.3 Diazepam	85	8.2 Farmakodynamika a farmakokinetika	88
6.5 Antagonizace benzodiazepinů	85	8.3 Indikace a klinické užití v anesteziologii	88
6.5.1 Flumazenil	85	8.4 Kontraindikace, předávkování, zvýšená pozornost	88
7 Droperidol	86	Literatura	88
7.1 Chemická struktura a příprava	86		
7.2 Farmakologické účinky	86		

1 Úvod

Nitrožilní anestetika slouží především k úvodu do anestezie. Protože však většina těchto látek nemá žádné nebo jen velmi slabé analgetické účinky, nejsou pro vedení anestezie vhodné. Musí být proto kombinovány s analgeticky působícími farmaky, především s opioidy.

Přednosti. Přednosti nitrožilních anestetik ve srovnání s inhalačními jsou zřejmě především v **úvodu do anestezie**: jednoduchá technika, rychlé a většinou příjemné usnutí, žádné významné excitační stadium. Méně příznivá je naopak fíditelnost i.v. anestetik. Po injekci se dávka i.v. anestetika již nachází mimo možnost dalšího ovlivnění anesteziologem, zatímco účinek inhalačních anestetik je možno většinou změnit v průběhu krátké doby. Používaná nitrožilní anestetika jsou uvedena v tab. 4-1.

Tab. 4-1 Používaná i.v. anestetika a adjuvancia

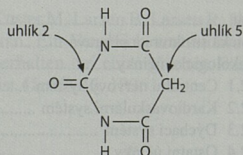
- barbituráty: thiopental, metohexital
- etomidát
- propofol
- ketamin
- benzodiazepiny: midazolam, flunitrazepam, diazepam
- neuroleptika: dehydrobenzperidol

2 Barbituráty

Barbituráty patří k nejstarším nitrožilním anestetikům a jsou ještě i dnes nejčastěji používanými farmaky pro úvod do anestezie. V klinické anesteziologii se běžně užívají ultrakrátké působící barbituráty **thiopental** a **metohexital**, aby se anestezie mohla rychle, hladce a příjemně uvést. Pro udržování anestezie naopak tato farmaka vhodná nejsou, protože jejich dávkování by bylo tak vysoké, že by vznikly nežádoucí účinky především ze strany kardiovaskulárního systému a funkce ledvin.

2.1 Chemická struktura a příprava

Barbituráty jsou deriváty kyseliny barbiturové (obr. 4-1), tj. látky, která sama o sobě centrální tlumivé účinky nemá. Barbituráty s atomem kyslíku na C₂ se nazývají **oxybarbituráty**. Deriváty, u nichž je kyslík na C₂ nahrazen sírou, nazýváme thiobarbituráty.

Obr. 4-1 Strukturální vzorec kyseliny barbiturové.

Urologie

Obsah

1	Úvod	1267	7.1.2	Celková anestezie	1270
2	Zvláštní aspekty	1267	7.1.3	Komplikace	1270
3	Premedikace	1267	7.2	Cystoskopie	1272
4	Volba anesteziologického postupu	1268	7.3	Radikální retropubická prostatektomie	1272
5	Peroperační sledování a monitorování	1268	7.4	Radikální perineální prostatektomie	1273
6	Poloha pacientů	1268	7.5	Radikální cystektomie a vytvoření neoveziky (neoměchyře)	1273
6.1	Trendelenburgova poloha	1268	7.6	Nádory varlat	1273
6.2	Litotomická poloha	1268	7.6.1	Retroperitoneální lymfadenektomie	1273
6.3	Lumbotomická poloha (poloha sklapovacího nože)	1269	7.7	Operace ledvin	1274
7	Speciální anestezie	1270	7.8	Mímotělní litotripse rázovou vlnou (ESWL – extracorporeal shock wave lithotripsy)	1274
7.1	Transuretrální resekce	1270	7.8.1	Anesteziologický postup	1274
7.1.1	Regionální anestezie	1270	7.9	Transplantace ledvin	1274
			7.9.1	Předoperační příprava	1274
			7.9.2	Anesteziologický postup	1275
			7.9.3	Odběr ledvin dárce se smrtí mozku ..	1275
			Literatura		1276

1 Úvod

Urologické operace jsou obvyklé u pacientů vyšších věkových skupin, takže s vyšším věkem jsou často spojena komplikující přidružená onemocnění, kterým musíme věnovat pozornost (viz kap. 40). Většina urologických operací vyžaduje speciální polohu pacienta. Operační polohy jsou nepohodlné a mohou značně ovlivnit funkci srdce, oběhu a dýchání.

2 Zvláštní aspekty

Zvláštnosti plynou z vyššího věku pacientů s komorbiditami, které zvyšují riziko operačních a anesteziologických komplikací (viz kap. 24). Nejvýznamnější jsou choroby srdce, oběhu, dýchacího ústrojí a ledvin, dále poruchy vodního a elektrolytového hospodářství. Před plánovanými operacemi musí být všechna závažná přidružená onemocnění podle možnosti léčena a stabilizována v nejlepším dosažitelném stavu (**optimalizace pacienta**).

3 Premedikace

U plánovaného operačního výkonu závisí premedikace na věku pacienta, jeho přidružených chorobách, dále na typu výkonu a zda je výkon ambulantní nebo spojený s hospitalizací.

3 Premedikace

U plánovaného operačního výkonu závisí premedikace na věku pacienta, jeho přidružených chorobách, dále na typu výkonu a zda je výkon ambulantní nebo spojený s hospitalizací.

Gynekologie

Obsah

1	Úvod	1277	8	Mimoděložní těhotenství	1279
2	Volba a vedení anestezie	1277	9	Vaginální hysterektomie	1280
3	Vulvektomie	1278	10	Radikální operace podle Wertheima – Meigse	1280
4	Kyretáž	1278	11	Karcinom vaječníků	1280
4.1	Přerušení těhotenství	1279	12	Laparoskopie	1280
5	Hysteroskopie	1279	Literatura	1281	
6	Cervikální cerkláž	1279			
7	In vitro fertilizace (IVF)	1279			

1 Úvod

Pacientky na gynekologii se z psychologického hlediska liší od pacientek na jiných odděleních. Operace na primárních i sekundárních pohlavních orgánech znamenají prakticky pro každou ženu zákrok do části těla spojených se silnými emocemi a mohou vést k významným poruchám duševní rovnováhy. To platí zejména pro radikální nebo „zohavující“ operace, které ovlivňují tělesný vzhled nebo život, např. amputaci nadra nebo odstranění dělohy, ale často také za stigma považovanou neplodnost nebo přerušení nežádoucího těhotenství. Kromě toho se lékař setkává, tak jako v žádném jiném odvětví medicíny, se zvláštními vývojovými fázemi žen a s konfrontací jejich tělesného a duševního vývoje, které vyžadují odpovídající znalosti a citlivý přístup. K tomu patří puberta, adolescence, těhotenství, porod, šestinedělí a klimakterium.

U pacientek na gynekologii se musí počítat, v závislosti na onemocnění, se zvýšeným stupněm strachu a rozčilení a kromě toho častěji

s pocitem studu a viny a se sklonem k nevolnosti a zvracení. Vlivy duševní rovnováhy potřebují citlivý, povzbuzující a často také utišující přístup k anestezii, rozšířený o premedikaci anxiolytiky a antiemetiky.

V tab. 50-1 jsou často prováděné gynekologické výkony rozříděny do čtyř kategorií: transvaginální, perineální, intraabdominální a transabdominální. Na mnoha klinikách gynekologové provádějí také chirurgii prsů.

2 Volba a vedení anestezie

V zásadě se mohou všechny gynekologické výkony provádět v celkové anestezii, ale je třeba k nim přistupovat diferencovaně, protože četné z nich lze provést i v regionální anestezii (subarachnoidální či epidurální anestezii) nebo také s kombinací obou postupů. Techniky vhodné pro celkovou anestezii včetně monitorování se podstatně neliší od jiných postupů, používaných především v břišní chirurgii

Ortopedie

Obsah	
1	Předoperační zhodnocení 1283
1.1	Artritida 1284
1.2	Spondylartritida ankylozující (Bechtěrevova choroba) 1284
2	Volba a vedení anestezie 1284
2.1	Regionální anestezie 1284
3	Zvláštnosti operací 1284
3.1	Polohování pacientů 1284
3.2	Odkrvení (turnikety) 1285
3.3	Syndrom tukové embolie 1286
3.4	Kostní cement (metylmakrylát, palacos) ... 1286
4	Operace na horních končetinách 1287
4.1	Operace ramene a paže 1287
4.1.1	Regionální anestezie 1287
4.1.2	Komplikace 1287
4.2	Operace v oblasti lokte 1287
4.3	Operace na předloktí, zápěstí a ruce 1287
5	Operace na kyčli a dolních končetinách 1288
5.1	Totální endoprotéza kyčelního kloubu (TEP kyčle) 1288
5.1.1	Anestezie 1288
5.1.2	Monitorování 1288
5.1.3	Ztráty krve 1288
5.1.4	Reakce na vsazení endoprotézy 1289
5.1.5	Pooperační péče 1289
5.2	Artroskopie kolena 1289
5.3	Náhrada kolenního kloubu 1289
5.3.1	Celková anestezie 1289
5.3.2	Regionální anestezie 1289
5.4	Výkony na bérce, kotníku a noze 1290
6	Operace skoliózy 1290
6.1	Následky onemocnění 1290
6.2	Operační ošetření 1291
6.3	Předoperační zhodnocení a premedikace ... 1291
6.4	Anesteziologické zhodnocení 1291
6.4.1	Monitorování 1292
6.4.2	Peroperační ztráty krve 1292
6.4.3	Žilní vzduchová embolie 1292
6.4.4	Peroperační vyšetření funkce míchy .. 1292
6.4.5	Pooperační ošetření 1293
	Literatura 1293

Při ortopedických operacích se může uplatnit celé spektrum anesteziologických technik: celková anestezie, subarachnoidální a epidurální anestezie, blokády plexů horních a dolních končetin, blokády periferních nervů, komplexní monitorování, metody vedoucí k úspoře cizí krve (homologní transfuze) a různé postupy pooperačního tlášení bolesti.

Zvláštní požadavky na anestezii jsou u pacientů extrémně věkových skupin – kojenců, malé děti a velmi staré lidi – stejně jako u polymorbidních pacientů se zvláště vysokým operačním a anesteziologickým rizikem.

Vedle toho se uplatňují speciální polohy podminěné deformujícími onemocněními pohybového aparátu, a konečně i specifické komplikace.

1 Předoperační zhodnocení

Předoperační zhodnocení ortopedických pacientů se řídí zásadami popsány v kap. 15. Vedle toho se vyžaduje zvláště pečlivě somatické vyšetření se zaměřením na systémová onemocnění, např. revmatickou artritidu.

Traumatologie

Obsah	
1	Polytrauma: primární ošetření 1296
1.1	Traumatým a oddělení neodkladné péče 1296
1.1.1	Traumatým neodkladné péče 1296
1.2	Prostor pro poskytování neodkladné péče (traumabox) 1296
1.3	Fáze ošetření 1297
1.3.1	Akutní/resuscitační fáze 1297
1.4	Mozkolebeční trauma 1302
1.5	Poranění hrudníku 1302
1.5.1	Přetlakový pneumotorax 1303
1.5.2	Nestabilní hrudník 1303
1.5.3	Nasávající rána hrudníku 1304
1.5.4	Kontuze plic 1304
1.5.5	Srdeční tamponáda 1305
1.5.6	Pronikající poranění srdce 1305
1.5.7	Ruptura srdce 1306
1.5.8	Poranění velkých dýchacích cest 1306
1.6	Nitrobřišní poranění 1306
1.7	Ruptura bránice 1307
1.8	Zlomeniny pánve 1307
1.8.1	Komplexní trauma pánve 1307
2	Anestezie při akutních těžkých poraněních 1308
2.1	Předoperační vyšetření a zhodnocení 1308
2.2	Předoperační laboratorní parametry 1309
2.3	Premedikace 1309
2.4	Transport pacienta na operační sál 1309
2.5	Opatření před úvodem do anestezie 1309
2.6	Perioperační monitorování pacienta 1310
2.7	Úvod a vedení anestezie 1312
2.7.1	Úvod do anestezie 1312
2.7.2	Úvod do anestezie při hemoragickém šoku 1312
2.7.3	Tracheální intubace 1312
2.7.4	Vedení anestezie 1313
2.8	Peroperační umělá ventilace 1313
2.9	Peroperační přívod tekutin 1314
2.10	Kardiovaskulární léky 1314
2.11	Peroperační komplikace 1314
2.11.1	Nediagnostikovaná poranění 1314
2.11.2	Přetrvávající hypotenze 1314
2.11.3	Poruchy krevní srážlivosti 1315
2.11.4	Poruchy elektrolytové a acidobazické rovnováhy 1315
2.11.5	Mors in tabula 1315
2.12	Časné pooperační období 1315
3	Speciální anestezie 1316
3.1	Mozkolebeční poranění 1316
3.2	Zlomeniny kyčle 1317
3.2.1	Patofyziologické změny způsobené poraněním 1318
3.2.2	Timing operace 1318
3.2.3	Volba anestezie: celková, subarachnoidální nebo epidurální anestezie? 1318
3.2.4	Pooperační analgezie 1319
3.3	Zraněné dítě 1319
3.3.1	Anestezie při lehkých poraněních ... 1319
3.3.2	Anestezie při těžkých poraněních ... 1321
4	Těžké popáleninové trauma 1323
4.1	Přímé následky popálenin 1324
4.1.1	Přímé poškození dýchacího ústrojí 1324
4.2	Systémové následky těžkého popáleninového traumatu 1325
4.2.1	Metabolické změny 1325
4.2.2	Kardiovaskulární komplikace 1325
4.2.3	Respirační následky 1325
4.3	Anestezilogické zvláštnosti při popáleninovém traumatu 1325
5	Anestezie v neodkladné přednemocniční péči 1327
5.1	Regionální anestezie 1327
5.2	Celková anestezie 1327

5.2.1	Podklady	1327
5.2.2	Volba anestetik	1327
5.2.3	Svalová relaxancia	1327
5.2.4	Praktický postup	1327

5.3	Krátké anestezie bez tracheální intubace	1328
-----	---	------

Literatura	1328
------------------	------

1 Polytrauma: primární ošetření

Jako polytrauma se označuje poranění více částí těla, např. lebky a břicha, lebky a hrudníku nebo hrudníku a různých končetin. Podle rozsahu a závažnosti poranění jsou ovlivněny základní životní – *vitální funkce*. Kombinované funkční poruchy se navzájem potencují. Nedostatečná první pomoc může vést k těžkým následným poškozením orgánů nebo až ke smrti.

Včasná první pomoc na místě nehody poskytovaná speciálně vyškolenými lékaři a šetrný transport prostředky přednemocniční neodkladné péče (RLP, LZS) výrazně zlepšují naději na přežití.

Především **prvních 24 hodin v lůžkovém zařízení** má pro pacienta životní význam. V průběhu této doby je mortalita stále vysoká: do 6 hodin zemře více než třetina přijatých pacientů, více než polovina zemře v průběhu 24 hodin. Nejčastější příčinou smrti v rané fázi je hemoragický šok.

Hlavní příčinou vysoké mortality v prvních hodinách je nedostatečné ošetření v iniciální fázi.

- Vysoká úmrtnost po polytraumatu v prvních hodinách může být snížena okamžitým a intenzivním ošetřením – pokud možno na specializovaných pracovištích – školeným a zkušeným personálem.

1.1 Traumatým a oddělení neodkladné péče

Bezprostřední přežití polytraumatizovaného pacienta v nemocnici závisí na pečlivě plánovaném a koordinovaném postupu při diagnostice a léčbě.

1.1.1 Traumatým neodkladné péče

Akutní ošetření je neúčinnější, je-li prováděno skupinou, která:

- ovládá techniky kardiopulmonální resuscitace,
- ovládá diagnostiku těžkých poranění,
- umí stanovit priority v neodkladné péči.

Vedoucí týmu. Každá skupina má mít *vedoucího* nebo *koordinátora*, který řídí postupy k obnovení a zajištění vitálních funkcí, zajišťuje konziliární vyšetření specialistů různých oborů, koordinuje priority v diagnostice a léčbě. Ve většině nemocnic je vedoucím lékařem všeobecný chirurg.

Úloha anesteziologa. Anesteziolog má v počátku řešení polytraumatu klíčovou roli. Řídí resuscitační postupy, řeší kardiiovaskulární poruchy a poruchy dýchání.

Okamžitá účast anesteziologa je důležitá také proto, že na ošetření často ihned navazuje operace. Mnohdy se v jejím průběhu manifestují poranění, která nebyla do té doby diagnostikována, nebo naopak jsou příznaky některých poranění maskována anestezii.

Počet pracovníků v týmu. Skupina by neměla mít více než pět pracovníků, aby nevznikal organizační chaos. Je třeba dbát, aby konziliáři neodváděli pozornost od život ohrožujících poranění k podřadným problémům podle svých odborností (tab. 52-1).

Tab. 52-1 Primární tým pro ošetření polytraumat v traumaboxu a v prostoru neodkladné péče

odbornost	počet personálu
chirurgové	2
anesteziologové	2
personál anesteziologické péče	2
personál chirurgické péče	2
odborník zobrazovacích metod	1
celkem	9

1.2 Prostor pro poskytování neodkladné péče (traumabox)

Připravenost pro neodkladné situace je základní předpoklad pro úspěšné ošetření pacienta v tísní. Připravenost je potřebná nejen pro avizované, ale i pro nečekaně přivezené pacienty.

Evidence-based Medicine – metodická doporučení, standardy a zajištění kvality

Obsah

1	Evidence-based medicine	1329	2.2	Kdo vytváří metodické listy, standardy, doporučení a návody?	1333
1.1	Charakteristika EBM	1329	2.3	Metodické listy, standardy, doporučení a návody odpovídající požadavkům EBM ...	1333
1.2	Užití EBM v klinické praxi	1330	2.4	Nevýhody metodických listů, standardů, doporučení a návodů	1333
1.2.1	Formulace problému	1330	3	Řízení kvality v nemocnici	1334
1.2.2	Vyhledání důkazů a jejich kritické hodnocení	1330	3.1	Co je kvalita?	1334
1.2.3	Využití EBM v péči o pacienta	1332	3.2	Co je medicínské zajištění kvality?	1334
1.2.4	Prověření a vyhodnocení vlastních postupů	1332	3.3	Kdo provádí zajištění kvality?	1335
1.3	EBM v klinické anesteziologii	1332	3.4	Management kvality v anesteziologii	1335
2	Metodické listy, standardy, metodická doporučení a návody	1332	Literatura		1336
2.1	Definice	1333			

1 Evidence-based medicine

Medicína založená na důkazu (dále EBM)

Evidence-based medicine, tj. medicína založená na důkazu, znamená podle definice Sacketta a spol. cílené, přehledné a výstižné využití všech současně dostupných optimálních důkazů pro rozhodnutí o péči o jednotlivého pacienta. Praxe EBM znamená, že individuální klinické pojetí a pojednání je spojeno s nejlepšími dostupnými externími důkazy ze systematických výzkumných prací.

Podle Raspeha je EBM výrazem a nástrojem racionalizace medicíny: Činit nejučinnější a nejučelnější úsporně. Podle kritérií EBM jsou u pacienta indikované postupy, které se v porovnání s kontrolní skupinou prokázaly jako účinné a účelné. EBM je tudíž orientována účelově, nikoli hodnotově; důležitá je klinická a epidemiologická efektivita zdravotnické činnosti, nikoli ekonomický výstup.

1.1 Charakteristika EBM

Čtyři následující momenty charakterizují podstatu EBM:

- EBM je založena především na **externích důkazech** (external evidence), tj. na výsledcích klinického výzkumu a na jejich zhodnocení a jen z určité části je založena i na interních důkazech, odvíjejících se z klinických situací.
- EBM je **výsledkem systematického vědeckého výzkumu publikovaného ve vědecké literatuře** o potřebě a o účelnosti medicínské praxe.
- EBM je vázána na **reálný čas**, protože je založena na soudobých dostupných a nejlepších důkazech (current evidence). Znamená to, že dnešní nejlepší důkaz může být zítra překonán novými výzkumnými výsledky. Důkazy mají rovněž **různý stupeň validity**: jsou optimální, velmi dobré, dobré, méně dobré, slabé a velmi slabé. Podle uvedené stupnice může i nejlepší důkaz být v absolutním pohledu relativně slabý.

Měrové jednotky a normální hodnoty

Obsah

1	Měrové jednotky	1339	2.2	Ionty v séru	1343
1.1	Stanovení tělesného povrchu	1340	2.3	Elektroforéza bílkovin v séru	1343
1.2	Přepoččet mg/100 ml (mg%) na mval/l	1341	2.4	Normální hodnoty v séru	1343
1.3	Přepoččet konvenčních jednotek na jednotky soustavy SI	1341	2.5	Enzymy	1344
2	Klinické normální hodnoty	1342	3	Parametry acidobazické rovnováhy	1344
2.1	Krev	1342			

1 Měrové jednotky

Mol = základní jednotka mezinárodní soustavy SI (Système International d' Unités) látkového množství, množství látky, jehož počet částic (atomů nebo molekul) se rovná počtu atomů v přesně 12×10^{-3} kg (tj. v 12 g) izotopu uhlíku ^{12}C , tj. $6,023 \times 10^{23}$ atomů (Avogadrovo číslo). Hmotnost jednoho molu odpovídá atomové, resp. molekulové hmotnosti látky vyjádřené v gramech. 1 mmol = 0,001 mol.

Molarita = způsob vyjádření koncentrace, počet molů látky v litru roztoku (jednotka objemu).

Molalita = způsob vyjádření koncentrace, počet molů látky v kilogramu rozpouštědla (jednotka hmotnosti).

Osmol = měrová jednotka pro vyjádření koncentrace osmoticky účinných částic (iontů a nedisociujících molekul) v vodném roztoku. 1 miliosmol = 0,001 osmol.

Osmolarita = způsob vyjádření koncentrace, počet osmoticky aktivních částic v 1 litru roztoku.

Osmolalita = způsob vyjádření koncentrace, počet osmoticky aktivních částic v 1 kilogramu rozpouštědla.

Jeden litr jednomolárního (1M) roztoku glukózy má osmolaritu jeden osmol, protože glukóza v roztoku nedisociuje.

Jeden litr jednomolárního (1M) roztoku chloridu sodného má osmolaritu dva osmoly, protože chlorid sodný ve vodném roztoku disociuje na ionty sodíku a chlóru, čímž vzniká dvojnásobný počet osmoticky účinných částic.

Přesné hodnoty osmotického tlaku se zjišťují měřeními (snížení bodu mrznutí), protože soli úplně disociují jen ve velmi zředěných ohřátých roztocích. Měří se přítom osmolalita.

Osmolarita plazmy činí asi 300 mosm/l, což odpovídá osmotickému tlaku 7,7 atm při teplotě 38 °C.

Osmolarita plazmy je referenční hodnotou toxicity infuzních roztoků.

Tyto roztoky jsou přibližně izotonické:

- 1/6molární roztoky solí, které úplně disociují na dva ionty (např. přibližně 9,0 g NaCl/l)
- 1/3molární roztoky látek, které nedisociují (např. přibližně 50 g glukózy/l)

Opioidy

Obsah

1 Úvod	92	5 Opioidy pro anesteziologické účely	99
2 Opioidní receptory a endogenní peptidy	92	5.1 Fentanyl	99
3 Klasifikace opioidu podle receptorového účinku	93	5.1.1 Farmakokinetika	100
4 Farmakologické vlastnosti	93	5.1.2 Farmakodynamika	101
4.1 Účinky na centrální nervový systém	94	5.1.3 Použití a dávkování	101
4.1.1 Analgezie	94	5.2 Alfentanil	102
4.1.2 Euforie, ospalost, celková anestezie	95	5.2.1 Farmakokinetika	102
4.1.3 Dechová deprese	95	5.2.2 Farmakodynamika	102
4.1.4 Svalová rigidita	96	5.2.3 Použití a dávkování	102
4.1.5 Neuroexcitační projevy	96	5.3 Sufentanil	102
4.1.6 Mióza	96	5.3.1 Farmakokinetika	103
4.1.7 Nauzea a zvracení	96	5.3.2 Farmakodynamika	103
4.1.8 Tolerance	97	5.3.3 Použití a dávkování	103
4.1.9 Závislost	97	5.4 Remifentanil	103
4.2 Kardiovaskulární účinky	97	5.4.1 Fyzikálně-chemické vlastnosti	103
4.2.1 Pokles krevního tlaku	97	5.4.2 Farmakokinetika	104
4.2.2 Opioidy indukovaná bradykardie	97	5.4.3 Farmakodynamika	106
4.2.3 Účinky na myokard	97	5.4.4 Anestezie remifentanilem	108
4.3 Gastrointestinální systém	98	5.4.5 Pooperační svalové chvění	109
4.3.1 Žaludek	98	5.4.6 Pooperační nevolnost a zvracení	109
4.3.2 Tenké střevo	98	5.4.7 Bolest v pooperační době	109
4.3.3 Tlusté střevo	98	6 Antagonisté opioidů	110
4.3.4 Žlučové cesty	98	6.1 Naloxon	110
4.4 Urogenitální trakt	98	6.1.1 Farmakokinetika	110
4.5 Ledvinové funkce	98	6.1.2 Použití a dávkování	110
4.6 Kůže	98	7 Podání opioidů během operace	110
4.7 Periferní analgetický účinek	98	7.1 Balancovaná anestezie	111
4.8 Hormonální účinky	98	7.2 Neuroleptanestezie	111
4.9 Uvolnění histaminu	98	7.3 Neuroleptanalgezie	111
4.10 Svědění	99	7.4 Opioidní monoanestezie	111
4.11 Svalové chvění	99	7.5 Opioidy jako komponenta TIVA	112
4.12 Interakce s ostatními farmaky	99	Literatura	112
4.13 Alergické reakce	99		

Totální intravenózní anestezie (TIVA)

Obsah

1 Úvod	113	4.2 Alfentanil	117
2 Přednosti a hranice užití TIVA	113	4.3 Sufentanil	117
3 Výběr hypnotika	114	4.4 Fentanyl	117
3.1 Propofol	114	5 Praktický postup provedení TIVA	117
3.2 Midazolam	115	5.1 Target-Controlled-Infusion (infuze řízená cílovou koncentrací)	118
3.3 Thiopental a metohexital	116	5.2 Indukce TIVA	118
3.4 Ketamin	116	5.3 Vedení celkové anestezie	118
4 Výběr opioidu	116	5.4 Ukončení celkové anestezie a probuzení	119
4.1 Remifentanil	117	Literatura	120

1 Úvod

Totální intravenózní anestezie (TIVA) je definována jako technika celkové anestezie, při které – v protikladu ke kombinované anestezii – používáme výhradně intravenózní farmaka s cílem navodit bezvědomí, analgezii, amnezii, svalovou relaxaci a dosáhnout kontroly sympatoadrenergických reakcí. TIVA není zpravidla monoanestezii, nýbrž doplňovanou celkovou anestezii, při které obecné cíle celkové anestezie dosahujeme kombinací různých farmak:

- hypnotika, resp. intravenózní anestetika pro navození bezvědomí a amnezii,
- opioidy pro analgezii a potlačení reflexní aktivity,
- svalová relaxancia pro relaxaci příčně pruhovaných svalů.

Zpravidla používáme pro TIVA nejméně dvě skupiny farmak: hypnotika k navození bezvědomí a opioidy k analgezii.

V případě potřeby jsou tato farmaka doplněna svalovými relaxancii. Z farmakokinetických a farmakodynamických důvodů je účelné, aby pro TIVA byla používána farmaka krátkodobě účinná a dobře

řiditelná. V současné době k nim náleží hypnotikům propofol a jako opioidní analgetikům remifentanil. Kombinace ostatních farmak jsou rovněž možné a jsou podle druhu chirurgického výkonu také účelné. Podávání farmak se děje zpravidla infuzí, která je řízena ručně nebo počítačem.

2 Přednosti a hranice užití TIVA

TIVA je zvláště výhodná u výkonů, při kterých musí být používán stoprocentní kyslík, například při operaci plic, bronchoskopiích, vysokofrekvenční ventilaci nebo u pacientů s těžkou respirační insuficiencí, dále u pacientů s predispozicí k maligní hypertermii a je-li z nějakých důvodů kontraindikováno použití oxidu dusného nebo inhalačních anestetik. Vynechání inhalačního anestetika vede ke zvýšenému dávkování intravenózních anestetik a tím k vyšším nákladům. Chybí svalové relaxační účinky inhalačních anestetik, takže jsou častěji podávána svalová relaxancia. V tabulce 6-1 jsou uvedeny nejdůležitější přednosti TIVA v porovnání k inhalační anestezii.